

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Václav Vlášek

Vybrané otázky zemědělské a lesnické politiky Evropské unie

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ing. Zdeněk Hraba

Katedra: Národního hospodářství

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 7. 1. 2010

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

Václav Vlášek

Obsah:

- 1) Úvod
- 2) Vývoj Společné zemědělské politiky
- 3) Vstupní podmínky ČR do Evropské unie
- 4) Ekonomické a právní nástroje SZP
- 5) Vliv zemědělství EU na ostatní země světa
- 6) Zemědělské dotace
- 7) Dotace v lesnictví
- 8) Budoucí vývoj Společné zemědělské politiky
- 9) Závěr
- 10) Prameny

Úvod

Zajímá mne problematika rozpočtu EU a nakládání s jejími příjmy jak po stránce finanční, tak právní. Financování Společné zemědělské politiky používá velkou část finančních prostředků z rozpočtu EU. Dotační politika tvoří významnou část podpory zemědělců v Evropské Unii. Podle mého osobního názoru by peníze věnované na zemědělství šlo využít lépe, myšleno hospodárněji, a i na podporu jiných projektů než v této oblasti. Oblast zemědělství a lesnictví mne zajímá i z praktické stránky věci, a to jakým způsobem lze přímo čerpat dotace, což se v mé práci také objeví. Do tématu mé diplomové práce spadá také podpora zemědělců ze zdrojů České republiky. Svou práci mám omezenou i věcně - samotným názvem - a nebudu se věnovat ani biozemědělství a agroturistice. Rozvojem venkova se budu zabírat jen v souvislosti se zemědělstvím, nebo lesnictvím. Budu se snažit zpracovat danou problematiku obecněji, nechci příliš zabíhat do podrobností.

Řekl bych, že tomuto tématu není věnována dostatečná pozornost a není dostatek publikací v českém jazyku. A zdá se mi, že stávající materiály se věnují jen určitým podoblastem v dotační politice. I přes snahu byrokratů v EU o zjednodušení a zpřehlednění je pro agrárníky a podnikatele v lesnictví oblast podpor složitá na orientaci. V nedávné minulosti se dotační programy velmi změnilo, agrární politika se reformovala několikrát a to ztížilo situaci.

Diplomovou práci jsem rozdělil do jednotlivých témat. Nejprve popíšu vývoj Společné zemědělské politiky EU od jejího začátku přes různé reformy až po současnou úroveň a blízkou budoucnost. V druhé kapitole se vrátím ke vstupu ČR do EU a dojednaným vstupním podmínkám z pohledu zemědělství a lesnictví, hlavně k jakým změnám došlo z krátkodobého hlediska. Ve třetí kapitole postihnu ekonomické fungování nástrojů a jejich právní zakotvení, ve stručnosti představím i financování Společné agrární politiky. Ve čtvrté kapitole se budu zabývat vlivem SZP na ostatní země světa a na jednání ve WTO. Tyto mezinárodní vztahy mají významný vliv na vývoj agrární politiky. V páté kapitole se zaměřím podrobněji na zemědělské dotace v ČR a jejich význam a fungování. V šesté kapitole osvětlím podobným způsobem jako v předcházející kapitole situaci lesnictví v ČR. Tato kapitola se zemědělstvím souvisí hlavně v podobnosti některých dotací a zařazením do společného programu pro rozvoj venkova. V sedmé kapitole se pokusím naznačit budoucí vývoj SZP a zemědělských dotacích. V závěru shrnu nejdůležitější informace, které jsem vyvodil.

Kapitola: Vývoj Společné zemědělské politiky

Vznik Společné zemědělské politiky ^{1 2 3 4}

Společná zemědělská politika vznikla v 50. letech 20. století. Je nejstarší politikou Evropských společenství. Její cíle byly uvedeny v **Římské smlouvě** z roku 1957. V této smlouvě byl určen cíl, základní principy a časový rámec pro vytvoření celého systému. Nebyly zde uvedeny konkrétní mety, kterých se má plánovitě dosáhnout. Evropa se v té době snažila vyrovnat s následky války, ochromeným zemědělstvím a nedostatkem potravin. V počátku se SZP zaměřovala na podporu vyšší produkce potravin, na jejich stálou dostupnost obyvatelům a na životaschopnost zemědělství. SZP pomáhala zemědělcům subvencemi, garancí cen, pobídkami pro vyšší produkci a finanční pomocí na restrukturalizaci zemědělství.

Všechny zakládající státy tehdejšího EHS měly v oblasti zemědělství i některé shodné zájmy. Společný hlavní cíl byl rozvoj zemědělské výroby, aby státy dosáhly potravinové soběstačnosti a odlehčily schodkům obchodních bilancí. Fungující trh s potravinami byl považován za jeden ze základních předpokladů existence společného trhu jako celku, protože působí na životní náklady a následně na možnost volného pohybu pracovních sil. Zemědělství v Evropě bylo plné rozdílů a přitom se vhodně doplňovalo.

Články 38 až 47(dnes články 32 až 38) Římské smlouvy jsou základem Evropské zemědělské politiky.

Článek 39(dnes článek 33) SES definuje priority Společné zemědělské politiky (CAP).

“Cílem společné zemědělské politiky je:

- a) zvýšit produktivitu zemědělství podporou technického pokroku a zajišťováním racionálního rozvoje zemědělské výroby a optimálního využití výrobních činitelů, zejména pracovní síly;*
- b) zajistit tak odpovídající životní úroveň zemědělského obyvatelstva, a to zejména zvýšením individuálních příjmů osob zaměstnaných v zemědělství;*
- c) stabilizovat trhy;*
- d) zajistit plynulé zásobování;*
- e) zajistit spotřebitelům dodávky za rozumné ceny.”*

¹ viz. Vznik a vývoj Společné zemědělské politiky, Ministerstvo zemědělství, 2006, www.mze.cz

² viz. Vývoj zemědělství EU od 1957 – 1992, www.czp.cuni.cz

³ viz. Společná zemědělská politika Evropské unie, 2009, www.businessinfo.cz

⁴ viz. Fiala, P., Pítrová, M.: Evropská unie, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003

Zčásti byly tyto cíle vzájemně neslučitelné. Poněvadž zájmy spotřebitelů na nízkých cenách se neslučují s vyšší životní úrovní farmářů spojenou s dotacemi a vyššími cenami výrobků.

Vznik společného zemědělského trhu byl obtížnější než v případě průmyslových výrobků. Francie tlačila na přijetí SZP nejvíce. V padesátých letech pracovala ve francouzském zemědělství ještě pětina práceschopného obyvatelstva. To mělo silný ekonomický, sociální a politický dopad. Francie byla zároveň největším zemědělským producentem mezi zakládajícími státy. Podobné zájmy měla Itálie a Nizozemí. Německo naopak prosazovalo společný volný trh s průmyslovými výrobky, aby nastartovalo svůj průmysl. SZP pro Německo nebyla tak výhodná. Došlo k ústupkům Německa i Francie, protože ta podmiňovala souhlas s volným trhem s průmyslovými výrobky vznikem SZP. U zemědělských států byl zajištěn podle Smlouvy o EHS odbyt zemědělské produkce, která nebyla kvůli vysokým cenám konkurenceschopná na světových trzích. Naopak průmyslové země mohly vyvážet svoje výrobky do agrárních zemích, a tak kompenzovat drahé zemědělské produkty. Časem docházelo ke zvyšování cen zemědělských výrobků ve Společenství proti cenám světovým, tudíž se průmyslové země posouvaly do nevýhodného postavení v rámci společného trhu. Jejich kompenzace vůči zemědělským státům se snižovaly.

Evropské zemědělství se mělo modernizovat, aby se našlo více pracovních sil pro rozvíjející se průmysl. Evropské zemědělství bylo nevykonné a zastaralé. Ve státech budoucího Evropského hospodářského společenství živilo 17,5 miliónu zemědělců na 65 miliónech hektarů země 150 miliónů obyvatel. Naproti tomu v USA hospodařily 4 milióny zemědělců na 400 miliónech hektarů země pro více než 200 miliónů obyvatel. Bylo třeba zabezpečit nárůst investic do zemědělství. Aby měli rolníci zajištěnou návratnost investic na trhu se silnými výkyvy cen, používaly se státní intervence. Vůči konkurenci ze zahraničí byla zavedena vysoká cla. Na jednotném trhu bez cel a kvót musel být vytvořen jednotný systém podpor pro všechny státy Společenství, aby byly zachovány rovné podmínky konkurence pro všechny.

Konference ve Strese

Podrobnější detaily byly dopracovány na samostatné konferenci ve Strese v roce 1958 (v Itálii), výhradně věnované zemědělství. Členské státy zastupovali ministři zahraničních věcí a Komisi předseda Hallstein s dalšími čtyřmi komisaři. Byl zaručen volný pohyb zboží i pro zemědělské komodity. Za hlavní regulační mechanismus společného trhu byly určeny **ceny**. Ty budou centrálně navrhovány Komisí a jako směrnice je bude schvalovat Rada Ministrů. Na konferenci došlo ke shodě na třech základních principech SZP. První z nich byla **jednota trhu**.

Druhým byla tzv. **preference Společenství**, která dává přednost spotřebě v rámci společného trhu před dováženými produkty. Třetí pravidlo stanovilo **zásadu finanční solidarity**, která přenáší náklady na SZP mezi všechny členské státy EHS.

Vznik Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu

V roce 1962 byl vytvořen hlavní finanční nástroj zemědělské politiky, a to Evropský zemědělský orientační a záruční fond (EAGGF = European Agricultural Guidance and Guarantee Fund). Během následujících let byly zavedeny regulační systémy jednotlivých skupin výrobků, známé pod názvem **společné organizace trhu (COMs)**. V roce 1964 byl EAGGF rozdělen na dvě části: **Sekci Ochrany** a **Sekci Poradenství**. Hlavním cílem bylo především zabezpečit pro agrární země Společenství jako Francii či Nizozemí, odbyt pro jejich „drahé“ zemědělské produkty a navíc zamezit dovozu levných produktů ze zahraničí.

potravinová soběstačnost ES

výrobek	ES-6 členů 1958/59	ES-9 členů 1972/73
pšenice	92%	97%
cukr	108%	92%
máslo	101%	106%
sýr	100%	102%
hovězí maso	92%	84%
vepřové maso	101%	100%
drůbeží maso	97%	102%
vejce	90%	99%
čerstvé ovoce	100%	76%
víno	92%	89%

Zdroj: Fennel 1997: 81-82

podíl zaměstnaných v zemědělském sektoru v %

	1959	1992
Německo	17,9	3,3
Francie	26,6	5,8
Itálie	39,8	8,5
Nizozemsko	12,4	4,5

Zdroj: Rieger 1997: 112

Zájmové skupiny

Vliv zemědělských zájmových skupin ve Společenství byl silný a vedl k pozdější finanční nestabilitě Společenství. To bylo proti neúměrné finanční zátěži a postupně nezvládlo uspokojovat rostoucí finanční nároky zemědělství. Rada ministrů nezamítla rostoucí požadavky farmářů a Komise byla neschopná bez plné podpory Rady realizovat návrhy na restrukturalizaci

zemědělství. Ministři zasedající v Radě ustupovali nárokům zemědělců. Ti tlačili na Radu při zasedáních v Bruselu i prováděním nátlakových akcí na území jednotlivých členů Společenství.

Politická krize v šedesátých letech posílila ochranářskou politiku v zemědělství. To neumožnilo vývoj SZP v závislosti na stavu produkce a zaměstnanosti v zemědělství. Díky lucemburskému kompromisu bylo dovoleno ministrům členských zemí požívat v Radě právo veta. To povzbudilo aktivitu agrárních zájmových skupin, které účinně působily proti zahájení potřebné reformy SZP. Na nadnárodní úrovni jsou **zájmy zemědělců** hájeny **evropským zájmovým svazem COPA** (Comité des Organisations Professionelles Agricoles, od roku 1958). Tato zájmová organizace spolu s dalšími menšími skupinami používá celou řadu formálních i neformálních postupů, kterými ovlivňuje v různé míře rozhodování jednotlivých členských zemí v orgánech ES k prosazení vlastních zájmů v SPZ. Hlavním cílem COPA je působení na výši garantovaných cen, které vytvářejí zemědělské příjmy. Používá k tomu svého vlivu na politické zástupce v Radě ministrů (tam jsou přijímány konkrétní cenové stropy i kvóty pro jednotlivé členské země).

Mansholtův plán

Koncepce SZP a další opatření uskutečněná v šedesátých letech odpovídaly době svého vzniku. Měly zajistit produkci potravin a stabilizaci venkova; nejednalo se však o konečný model evropského zemědělství. Komise poté plánovala restrukturalizaci, proto Rada v roce 1967 pověřila Komisi vypracovat analytický dokument o evropském zemědělství. Měla být také **řešena dlouhodobá nadprodukce** mléka, cukru, pšenice a očekávaná nadprodukce zeleniny a ovoce. Výsledkem práce Komise byl dokument složený ze šesti samostatných částí pod názvem **Zemědělství 1980**. Byl také nazýván **Mansholtovým plánem** podle komisaře pro zemědělství Sicco Mansholta. Změny měly zastavit růst společných cen a místo nich poskytnout přímé dotace, dále spočívaly v zavedení rozsáhlých programů asistence, úpravě podmínek pro odchod zemědělců do důchodu a podpoře nástrojů zaměřených na individuální podporu zemědělců.

Mansholtův plán byl vytvořen, aby vyvolal širší diskuzi o budoucnosti evropského zemědělství. Zájmové skupiny reagovaly okamžitě odmítavě. Trvaly na faktickém zachování stávající úrovně zemědělských příjmů a o budoucím snižování nemohla být řeč. Vedly proti Mansholtovu plánu rozsáhlé kampaně a tvrdily, že je namířen proti malým rodinným farmám. Ale ve skutečnosti by Mansholtův plán těmto farmám pomohl. Komise nezískala pro reformu ani podporu Rady, která byla pod vlivem zájmových skupin. Státy z populistických důvodů nechtěly stávající model měnit. Německo se připojilo k odpůrcům reformy. Státy se obávaly zájmových svazů a ztráty politické podpory zemědělců.

Nový impulz pro reformu znamenal rozšíření Společenství o Velkou Británii, Irsko a Dánsko. Velká Británie uplatňovala odlišný způsob podpory farmářů. Britská zemědělská politika používala přímé dotace, individuální tlak na efektivitu výroby a poskytování dotací až v případě poklesu ceny pod únosnou mez. Britské zemědělství charakterizoval nízký podíl zaměstnanosti v sektoru. Spojené království se stalo odpůrcem nereformované SZP, protože se obávalo vysokého příspěvku do rozpočtu Společenství a růstu nízkých cen potravin na domácím trhu. Toho chtěl využít komisař Mansholt pro prosazení reformy. Spojené království při vyjednávání o vstupu do EHS reformu SZP nezmínilo, spokojilo se se zvláštními podmínkami příspěvku do společného rozpočtu. Rada před přijetím nových států do Společenství v roce 1973 projednala **novou verzi Mansholtova plánu** (tzv. miniplán). Následně došlo k přijetí tří základních směrnic týkajících se modernizace, odchodu do důchodu a poradenství. To zvýšilo výdaje na přímé podpory a restrukturalizaci. Tyto změny nebyly tak dalekosáhlé jako původní Mansholtův plán. Nepodařilo se zarazit zvyšování finančních prostředků plynoucích do zemědělství. Směrnice umožnily státům oddalovat skutečné provedení reformy.

Dohoda z Fontainebleau

Také kvůli plánovanému rozšíření Společenství na jih začátkem osmdesátých let bylo třeba změnit fungování SZP. Budoucí členové byly země se silným zemědělským sektorem. Společenství muselo zabezpečit rozpočtovou stabilitu pro svoje případné rozšíření a řešit požadavky Spojeného království. K určité dohodě došlo na summitu ve Fontainebleau v červnu 1984. Mělo dojít ke zvýšení vlastních příjmů EHS a k redukci výdajů na SZP a zároveň k navrácení určitého podílu finančních příspěvků Velké Británii. Rada ministrů snížila garantované ceny a určila první pravidla pro spoluodpovědnost za nadprodukcí. Zavedeny byly kvóty na mléko od roku 1985. Světové ceny obilí začaly prudce klesat. Společenství potíže řešilo navýšením prostředků pro podporu vývozu nadprodukce.

Zelená kniha z roku 1985 s názvem **Budoucnost zemědělství ve Společenství** navazovala na dohodu z Fontainebleau. Komise se pokoušela zachovat rovnováhu u příjmů a výdajů rozpočtu Společenství návrhy omezení výroby vybraných zemědělských komodit. Návrhy Komise ale ztroskotaly. Náklady na SZP začaly v letech 1985 až 1987 růst až o 18% za rok. Vyšší příjmy rozpočtu nákladné SZP nestačily. Spolu s prudkým poklesem světových cen pšenice dovedly evropské zemědělství do krize. Společenství použilo restriktivní cenovou politiku, jež bez jiných opatření nemohla zabrzdit růst produkce.

SZP obětí vlastního úspěchu

Srovnávání cílů Římské smlouvy a dosaženého stavu zemědělství na počátku osmdesátých let ukázalo obrovské změny v zemědělství, jak pozitivní, tak negativní. Společenství se stalo jedním z největších světových zemědělských výrobců. Došlo k razantní modernizaci zemědělství, která přispěla k ohromnému zvýšení produktivity. Zemědělci se kvůli nákupu nezbytné mechanizace museli více zadlužit. Agrární podniky a farmy urychlily specializaci na rostlinnou či živočišnou produkci, smíšené hospodaření ustupuje. V průběhu jedné generace nahradilo intenzivní zemědělství tradiční evropské hospodaření. Urychlilo vytváření regionálních rozdílů. S tím souvisel odchod milionů nepotřebných pracovníků ze sektoru zemědělství a z venkovských oblastí. Vysokých výnosů v rostlinné výrobě bylo dosaženo používáním průmyslových hnojiv, mechanizací a lepšími odrůdami plodin. Racionální organizace chovu dobytka a nově vyšlechtěná plemena zvýšila hospodářskou užitkovost zvířat. Výhodněji se nastavení SZP jevílo pro velké agrární podniky, jež neustále zvyšovaly výrobu. Drobná hospodářství byla SZP přehlédnuta. Celkově podíl zemědělství na celkovém HDP výrazně klesl, ale to souvisí s rychlejším růstem HDP, který zvyšují sektory služeb a průmyslu. To má za následek prohlubování rozdílů mezi ostatními příjmy a agrárními. Vyšší výnosy s využitím nižšího počtu pracovníků znamenaly snížení cen a zvýšení příjmů farmářů. V modernizaci se vedle zákonů trhu uplatnily mocně veřejné prostředky. To pomohlo k naplnění dalších cílů, a to zajištění stability trhů a dobré životní úrovně farmářů. Centrálně stanovené intervenční ceny stabilizovaly situaci na trzích i příjmy zemědělců. Dalšího cíle, dodávek potravin spotřebitelům za rozumné ceny, bylo dosaženo zlepšením produktivity práce v celé národní ekonomice. To snížilo výdaje rodinných rozpočtů za potraviny. Po modernizaci zemědělství nebylo třeba dovážet některé potraviny jako v padesátých letech. Domácí spotřeba vzrůstala v průměru o 0,5% ročně, zatímco zemědělské výnosy stoupaly o 2 až 3% za rok. Naopak vznikaly přebytky zemědělských výrobků. K tomu přispělo i rozšíření Společenství o nové země.

Z pohledu daňového poplatníka se SZP jevíla méně prospěšně. V roce 1980 zabral podíl SZP 72,3 procent všech výdajů rozpočtu. Byla to obrovská finanční náročnost zemědělské politiky. Navíc další podpora se ukazovala jako neproduktivní. Místo zdravé podpory výrobní schopnosti zemědělců byly subvencovány přebytky, které nenacházely odbytiště a končily ve skladech Společenství. Nejhorší příklad najdeme u mléka. Společná organizace trhu s mlékem (od roku 1968) zabezpečila farmářům vysoké ceny mléka a při odbytových potížích se přebytky dopraví do intervenčních skladů Společenství. Co nebylo možné exportovat, to se zničilo, opět s pomocí subvencí. Zemědělci nebyli nuceni produkci kontrolovat, naopak vyráběli mléka stále více. V roce 1975 Evropská komise zveřejnila, že celkové zásoby intervenčně uskladněného

mléka dosáhly miliónu tun. Evropské orgány na to reagovaly zavedením finanční spoluúčasti zemědělců, když výroba mléka překročí stanovenou hodnotu. Toto zvláštní opatření nemělo požadovaný účinek. V roce 1983 dosáhly hory uskladněného másla hranice 700 000 tun a mléka dokonce 1100 000 tun. Rada v roce 1984 přijala zásadní opatření a zavedla **system mléčných kvót**. Bylo určeno celoevropské množství mléka, které se podle daného klíče rozdělilo mezi členské země. Kontrola výroby se prováděla přímo u výrobce, místo, jako dřív, na úrovni státu nebo regionu. Jednotliví zemědělci měli přidělenou individuální mléčnou kvótu podle kritérií platných po celém území Společenství, za jejíž splnění byli přímo odpovědní. Při překročení kvóty musel farmář zaplatit citelnou pokutu plynoucí do rozpočtu ES.

Delorsův balík I⁵

Roku 1988 se **přiblížilo** Společenství díky rozpočtové nákladnosti zemědělství na hranice **finančního krachu**. Bylo zřejmé, že dále stejným způsobem postupovat nelze a že je třeba **provést reformy**. Řešením bylo omezování nákladů na zemědělství a současně zvyšování příjmů do rozpočtu Společenství. Na mimořádném summitu v Bruselu 11. až 13. února 1988 přijala Evropská rada plán **komplexní revize financování**, tzv. **Delorsův balík I**. Obsahoval pro zemědělství další snižování garantovaných cen u jednotlivých produktů, kvóty na zabránění nežádoucí nadprodukce. Mělo dojít k zbrzdění růstu výdajů na zemědělství. V budoucnu neměl převýšit jejich růst hranici 74% z hodnoty meziročního nárůstu HNP Společenství. Byla navrhována pravidla pro zvýšení efektivity a kvality výroby, která dosud stála mimo zájem Společenství. V souvislosti s Delorsovým balíkem I byly provedeny pokusy s omezováním výroby, ku příkladu nehosподаření na části půdy pro zemědělskou produkci výměnou za finanční kompenzace, nebo schválení sociálních programů. Tyto změny spolu s Delorsovým balíkem v letech 1988 – 1989 snížily náklady na SZP o 5%. Šlo jen o dočasný úspěch. Po poklesu cen zemědělských plodin na světových trzích muselo Společenství zvýšit své vývozní dotace a to přivedlo Společenství opět do finančních problémů.

Vnitřní a vnější tlaky na reformu SZP⁶

Na konci 80. bylo jasné, že SZP musí radikálně změnit koncepci svého fungování. Jen malé změny z předcházejících let, které nebyly systémové, zdaleka nestačily. Reforma však neznamenala zavrnutí základních principů a cílů SZP a nedotýkala se všech sektorů výroby. Nejhorší situace nastala v oblasti pěstování obilnin a chovu jatečního dobytka. V roce 1991 bylo uloženo ve skladech Společenství přes 15 miliónů tun obilí, které nenacházelo zákazníky.

⁵ viz. Fiala, P., Pitrová, M.: Evropská unie, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003

⁶ viz. Společná zemědělská politika Evropské unie, 2009, www.businessinfo.cz

Celkové výdaje na podporu zemědělců přesáhly původní plán. Dalším vnitřním faktorem byla potřeba dokončit k 1. lednu 1993 společný trh. Zvýšený zájem veřejnosti na podmínkách výroby potravin přispěl k reformě SZP. Kritika spotřebitelů se zaměřila na používání velkého množství hnojiv a hormonálních přípravků v intenzivním zemědělství. Byl to přímý následek poskytování plošných podpor. Poškození životního prostředí nebyla dobrá vizitka farmářů. Spotřebitelé požadovali kvalitnější výrobu potravin a rozvoj venkova bez negativních jevů. Silným vnějším tlakem působily na reformy SZP státy mimo Společenství (hlavně USA) a Uruguayské kolo GATT.⁷ Evropské společenství nemohlo přistoupit k liberalizaci své zemědělské politiky na ráz. Po likvidaci svých vývozních podpor by se její zemědělské zboží kvůli vyšším domácím cenám oproti světovým stalo nekonkurenceschopným. Odstranění dovozních cel a dávek by usnadnilo příval levnějších produktů na komunitární trh ze zahraničí. Jako nevhodný se ukázal dosavadní systém podpor farmářům založený na garanci výkupních cen určitých zemědělských komodit. Jejich ceny každoročně stanovila Rada ministrů, ale byly často výrazně vyšší než ceny na světových trzích.

Reforma Společné zemědělské politiky z roku 1992^{8 9 10}

Na provedení reformy působila celá řada podnětů. Vedle **stoupající finanční náročnosti zemědělství** byly asi hlavním důvodem **požadavky jednání GATT**. Ve vnitropolitických diskuzích ve Společenství to nebylo zdůrazňováno, aby nebyli pobouřeni kriticky smýšlející zemědělci, že Společenství podlehlo liberalizačním tlakům USA. Nevyhnutelnost postupné liberalizace si začala uvědomovat většina států EHS. Zastáncem bylo hlavně Nizozemí, protože si od liberalizace slibovalo možnost další expanze na zemědělské trhy v zahraničí. S reformou se smířilo Německo i Francie.

Samotnou reformu předcházela její návrh. Při jednání s USA o zemědělství byly vypracovány dokumenty podporující reformu. Pro jejich označení se vžilo pojmenování tzv. **McSharryho reforma**, podle irského komisaře pro zemědělství **Raye McSharryho**. Cíle SZP byly revidovány a finanční prostředky stanovené na zemědělství analyzovány, zda jsou používány efektivně. Původního cíle, dostatečné zemědělské výroby, bylo dosaženo, ale **nedostatky se týkaly kvality**. **Neúspěšné** bylo Společenství v oblasti **stabilizace příjmů farmářů a zlepšování podmínek života na venkově**. Finanční prostředky SZP byly vynakládány nevhodně. 80% prostředků mířilo k 20% farmářů, a to k velkým výrobcům.

⁷ více o této problematice viz. kapitola Vliv zemědělství EU na ostatní země světa

⁸ viz. Vznik a vývoj Společné zemědělské politiky, Ministerstvo zemědělství, 2006, www.mze.cz

⁹ viz. Reforma CAP – 1992, www.czp.cuni.cz

¹⁰ viz. Fiala, P., Pitrová, M.: Evropská unie, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003

Nedostatečný byl vliv SZP na životní prostředí a stabilizaci krajiny. Komplexně byly finanční prostředky používány neefektivně.

McSharryho zpráva byla po přijetí Radou v květnu 1992 pozměněna a přejmenována na **McSharryho reformu II**. Používala tři základní obecné principy řešení. První zavedl **komplexní postup**, jenž **koordinoval poskytování finančních prostředků SZP s ohledem na fungování ostatních politik Společenství**. Druhá zásada **regulovala výrobu základních potravin**. Společenství bylo v základních potravinách soběstačné. Výroba se mohla zvýšit jen, když se povede zvýšit odbyt. Za daných podmínek byl vývoj tímto směrem nepravděpodobný. Třetí zásadou **uznalo Společenství pravidla volného obchodu**, ale souběžně ponechalo základní principy SZP nezměněné.

Komise zveřejnila svůj návrh reformy současně s jednáním v rámci GATT. Domnívala se, že by ji členské státy Společenství „zametly pod koberec“. Komisař pro zemědělství McSharry odletěl do USA, aby došlo k urovnání vztahů a následné dohodě. Předseda Komise Delors tomu nebyl nakloněn. Došlo mezi nimi ke sporu. Delors předvídal, že pro členské země Společenství budou americké podmínky neakceptovatelné. Odvolal proto McSharryho z jednání nazpět do Bruselu. Proti Delorsovu názoru podpořila většina členů komise McSharryho misi. Jednání mezi Společenstvím a USA mohla pokračovat.

Cílem reformy bylo zvětšit konkurenceschopnost evropského zemědělství na světových trzích, zastavit rostoucí finanční náročnost SZP a zamezit vytváření přebytků. Dále došlo k **snížení** centrálně určovaných **intervenčních a prahových cen** (například u obilovin o 35%, mléka o 10% a hovězího masa o 15%). To dovolilo zredukovat výdaje na intervenční nákupy i výši variabilních přírůžek v souladu se závazky z Uruguayského kola. Aby nebyly postiženy příjmy farmářů, zavedlo se pro ně **vyplácení přímých plateb (kompenzačních plateb)** jako náhrada. Nový mechanismus zvýšil význam dotací a podpor vztahujících se přímo na výrobní faktory, které mířily nezávisle na objemu produkce rovnou k výrobcí. A naopak zredukoval dotace vázané na velikost výroby. Toto řešení bylo výhodné, poněvadž se nezapočítávalo do závazku povinného snížení poskytovaných podpor EHS v rámci jednání GATT. Reforma nepostihovala všechny sektory výroby. V největší míře působila u pěstování obilnin a produkce hovězího masa, méně ovlivnila výrobu mléka, másla, tabáku a jehněčího masa. Zbylé oblasti nebyly zasaženy, nebo pouze okrajově. Reformovány byly nejnákladnější oblasti a ty, ve kterých bylo změny nejvíce zapotřebí. Největší přebytky vznikaly u pěstování obilnin a výroby hovězího masa. Oba sektory tvořily nejnákladnější položku SZP a nadále jí zůstávají. U pěstování obilnin byl proveden rázný zásah, jenž měl vést k zmenšení orné půdy a

k celkovému snížení nabídky obilnin na trhu. Podpory začaly být vypláceny, jen když farmář nechal části orné půdy neobdělané.

Od zavedení společných tržních řádů mezi nimi panovaly velké rozdíly. Nemohou být všechny kritizovány za vyplývání finančních prostředků z rozpočtu Společenství. Farmáři neměli nikdy plně zabezpečenou neomezenou garanci cen a odbytu svých výrobků. Pro některé společné organizace trhu tato politika nebyla nikdy realizována a od osmdesátých let byla postupně omezována i u nejsilněji intervenčně orientovaných. Došlo k zpružnění intervenčního mechanismus a často následuje intervence teprve tehdy, pokud se tržní cena drží pod určenou hranici. U některých výrobců bylo určeno maximální množství, na které se vztahuje nabídka intervenčního nákupu. U některých produktů téměř nedochází k intervenčním zásahům a řídí se pravidly volné soutěže na trhu. Týká se to olejin, vepřového masa, drůbeže a vajec. Od roku 1992 se Společenství **orientovalo na omezování objemu výroby** a podmiňovalo tím vyplácení některých podpor. **Snížení stavu dobytka a uvádění půdy do klidu** (úhorování, též „*set-aside*“) se řídilo stejnou filozofií. Evropská komise každoročně stanovila rozlohu neproduktivních ploch v závislosti na vývoji světového trhu. Farmářům se vyplácel ušlý výdělek pomocí kompenzačních plateb, jež měly nahradit přibližný výtěžek z neobdělávaných ploch. Tento nástroj uchrání prostředky EAGGF, které by jinak byly vydány na skladování, nebo vývoz vypěstovaných přebytků. U trvalého vyčlenění ploch z obhospodařované půdy může vlastník získat další podporu na zalesnění, nebo jiné úpravy. Extenzifikace zemědělské výroby měla být citlivější k životnímu prostředí. Řada environmentálních akčních programů, spolupracujících s politikou životního prostředí, se stala prvkem v McSharryho reformě.

U reformy se vyskytl i sociální prvek v **podpoře odchodu zemědělců do předčasného důchodu**. Takovému zemědělci na oplátku příslušel nárok na zvláštní penzijní podpory, roční náhrady za každý hektar přenechané půdy a další kompenzaci nezávislou na rozloze předané půdy. To pobízelo k předávání farem a zvětšování jejich velikosti.

Reforma přinesla technicko-organizační zásahy do SZP, zvětšení objemu prostředků distribuovaných členskými zeměmi namísto centrálně dirigovaných plateb, programy s výrazným podílem členských států. Zvýšily se požadavky na administrativu SZP. Pro správný chod reformované SZP je nutno zajistit individuální kontakt se zemědělci a kontrolovat správnost finančních plateb. Spolupráce mezi Komisí, zemědělskými agenturami a příslušnými ministerstvy členských států může zaručit důsledné provádění programů, doprovodných opatření a účinné cílení plateb. Jejich provádění a kontrola byly přeneseny na členské země prostřednictvím principu distribuce financí.

Společenství naplnilo své závazky v rámci jednání GATT. Masa zásob v intervenčních skladech se snížila. K tomu (mimo provedené reformy) přispěla mimořádně příznivá konjunktura

na světových trzích v polovině devadesátých let, nejvíce na trhu s obilím. Silná poptávka a zvýšení cen usnadnily vývoz drahého obilí ze Společenství. Hlavních cílů reformy Společné zemědělské politiky z roku 1992 bylo dosaženo.

Výsledky reformy

- u produkce

Mezi lety 1992 a 1995 došlo k snížení výroby politikou státních rezerv, díky 8% omezení osetých ploch. V roce 1994 se zmenšila produkce zrní na úroveň roku 1986, a to o 11% vzhledem k roku 1991. V roce 1996 se tento vývoj změnil a obilninová produkce narostla o 15%, z 177 milionů tun v roce 1995 na 203 milionů tun v roce 1996. Kvůli příznivému vývoji na světovém obilninovém trhu snížila Rada státní rezervy z 10% na 5% pro tržní rok 1996–1997. U živočišné výroby byly účinky reformy menší. Produkovalo se méně v letech 1992 až 1994 a o 10% se zmenšila výroba hovězího masa. Spotřebu hovězího silně zasáhla BSE. Společenství není soběstačné u všech zemědělských výrobků. Má velký deficit u olejnin a proteinových rostlin, ten je vyvážen dovozem krmiva. Viníkem této nerovnováhy je smlouva s USA o podpoře dodávek sóji z roku 1962.

- u financí

Zvyšování výdajů spojených s kompenzačními platbami je zarážející, protože převyšují intervenční a proexportní náklady z období před reformou. Další nepříjemný moment představuje růst nákladů na implementaci nové SZP a přitom snižování výdajů. I přes uskutečněné změny nebyla SZP levnou záležitostí. EU sypala miliardy eur na stabilizaci malé, i když důležité oblasti. Tyto prostředky by se mohly použít v perspektivnějších odvětvích, jako výzkum, vzdělání, průmyslová politika, rozvoj regionů, bezpečnost, obrana a další. I po reformě zůstávala podnikatelská aktivita omezována a byl konzervován daný stav. S tím bylo mnoho farmářů spokojeno a požadovali zachování subvencí.

- u sociálních věcí

Reforma nezabzdila proces zemědělské koncentrace. Celkový počet zemědělsky aktivní populace se zmenšuje. V roce 1992 pracovalo v zemědělství Společenství 6,5% obyvatel, v roce 1995 už jen 5,3% (došlo také k rozšíření EU). Zemědělství přišlo o 205 000 pracovních míst oproti roku 1994. V té době pokračovalo vyklidňování venkova a zvýšila se nezaměstnanost. Nevyrovnanosti mezi farmáři přetrvaly. Jen 50% produkce Společenství se týkalo zavedení podpor příjmů. Zvýhodnění byli velkopěstitelé obilnin a naopak znevýhodnění farmáři, kteří pomoc potřebovali více, například v méně úrodných oblastech. Rozdíly se objevily i u jednotlivých států. Portugalsko představuje 3,49% orné půdy EU, ale dostalo jen 1,39% z dotací.

Belgie naopak s 1,05% orné půdy EU získala 3,77% z dotací EU. Nejkonkurenčnější prostředí bylo nejvíce subvencováno. Ani reformovaná SZP nedokázala zabránit jednotlivým krizím.

Agenda 2000 a zemědělství ¹¹

Dlouhodobý výsledek McSharryho reformy byl nejistý. V roce 1994 výdaje na SZP spolykaly okolo 40 miliard eur. Další výdaje v oblasti hovězího masa v letech 1996 a 1999 zapříčinila krize kolem nemoci šílených krav. Nápravná opatření v podobě testování masa poráženého dobytka a likvidace nemocných stád nebyla také levná. U spotřebitelů došlo ze strachu zákonitě k poklesu poptávky.

Návrh komisaře pro zemědělství mířil k dalšímu **snížení úrovně intervenčních cen** spolu se **zvýšením kompenzační platby**. A s použitím dvou nových principů, a to **degresivitou**, která postupně omezí tyto platby v průběhu času, **modulací**, která určí maximální platby pro farmu, či progresivní redukování plateb na tunu, či hektar podle nárůstu plateb na jednu farmu. Na Berlínském summitu bylo dohodnuto přizpůsobení unijních cen cenám světovým. Při nižších cenách se uspoří výdaje za intervenční ceny při intervenčních nákupech a zmenší se úroveň exportních podpor. Zemědělci dostanou náhradou vyšší kompenzační platby. U másla se sníží intervenční cena o 15% ve třech krocích do roku 2003 společně se zvednutím mléčných kvót. U obilnin poklesnou ceny o 15% ve dvou krocích a u hovězího masa klesnou intervenční ceny o 20% ve třech etapách. Použití degresivity a modulace nebylo schváleno. Kompenzační platby nabývají v SZP stále většího významu. V roce 1992 zaujímaly 18% zemědělského rozpočtu a v roce 2001 už 67%. S tím je spojena filozofie posilování mimoprodukčních podpor zemědělství. **Druhým pilířem** se postupně stal nástroj **regionálního rozvoje**, v roce 2001 využil 10% zemědělského rozpočtu. **Podporuje** zejména **rozvoj venkova a environmentální opatření**.

Při zamezení růstu výdajů na zemědělství zůstalo zachováno legislativní opatření, kdy výdaje mohou růst na úroveň maximálně 74% růstu HNP EU. Tento limit se týká i předvstupní pomoci v zemědělském sektoru i vstupu nových členů do Unie. Silně omezuje financování SZP nových členů. V Agendě 2000 se také probíralo rozšíření EU o nové členy a vliv na SZP. Budoucí členové potřebovali provést strukturální změny a zvýšit produktivitu (až na výjimky). Ceny klíčových komodit se ve většině přistupujících států výrazně lišily od cen ve Společenství. V EU byly ceny samozřejmě vyšší. Kdyby ihned po vstupu do Společenství následovalo cenové vyrovnání, poskočily by ceny surovin zpracovatelů a otevřel by se trh plné konkurenci z EU. Jako řešení se nabídlo pro různé přistupující státy různé přechodné období, ochránilo by je před zvýšenou konkurencí a zmenšilo cenový skok. Společenství by mělo podpořit modernizaci a restrukturalizaci zemědělských a potravinářských podniků, aby se vyrovnaly s plným začleněním

¹¹ viz. König, P., Lacina, L. a kol.: Rozpočet a politiky Evropské unie, C. H. Beck, Praha 2004

do EU. Přistupující státy si nevydobyly rovnoměrné rozvržení přímých plateb oproti starším členům. Upřednostnění původních států EU se zdůvodňuje tvrzením, že vyrovnávat předešlé bonusy SZP není potřeba u nových zemí. Přístupovými dohodami došlo k utvrzení tohoto výsledku, jenž vzbuzuje u nových členů množství rozporuplných nálad a pocity diskriminace.

Kvůli BSE začala EU v roce 2000 vykupovat i zdravý dobytek k likvidaci, aby se zastavila vysoká produkce hovězího masa. V roce 2001 stouply výdaje na zemědělství o 5,7% a plánovaný rozpočet překročil 43 miliard eur. Ve stejné době byla v Belgii nalezena kuřata obsahující jedovaté dioxiny a v Rakousku podávali chovatelé vepřům zakázané hormony. Občané a spotřebitelé silně kritizovali SZP. Tyto **krize zpochybňovaly důvěryhodnost SZP** celkově, ale osvětlily i nezákonné praktiky některých farmářů. Společenství přijalo, jako odpověď, opatření, které má působit na větší ohleduplnost zemědělství k životnímu prostředí a zamezit strachu obyvatel o zdraví. **Společenství se začalo více zabývat dopadem agrární produkce na zdraví obyvatel.** Od roku 2002 se hlavně této oblasti věnuje **Evropský potravinový úřad**. Důraz na kvalitu vyráběných potravin a dobré podmínky chovaných zvířat (animal welfare) jsou důkazem nápravy SZP.

Mid Term Review ^{12 13 14 15}

Rázná reforma SZP na dalších deset let byla schválena po jednání Rady ministrů zemědělství členských států EU a za účasti ministrů tehdejších kandidátských zemí v Lucemburku 26. června 2003. S touto reformou nebylo počítáno na rok 2003, **původně mělo jít jen o střednědobou zprávu (Mid-term Review) analyzující reformu podle Agendy 2000.** Provedení reformy SZP také velmi ovlivňovalo budoucí rozšíření Společenství. Tyto dva problémy byly propojeny. **Nebylo možné ponechat stávající SZP a rozšířit EU.** Přijetí polského velmi rozsáhlého, neefektivního a málo rozvinutého zemědělství by z finančního hlediska SZP nepřekonal. **Cílem nové reformy bylo dovršit neuskutečněné principy Agendy 2000 a rozdělit podporu a produkci (tzv. decoupling). Jednotná platba na podnik (z anglického pojmenování single payment scheme – SPS), nová podpora, vystřídala komplikovaný systém plateb. Její příjemci musí dostat řadě podmínek ekologického charakteru.** Nově má být výroba optimalizována oproti starému systému SZP, který vedl k nadprodukcí=>k maximalizaci výroby. Farmáři budou mít větší volnost poslouchat přání zákazníků a budou konkurenceschopnější. Už nebudou produkovat komodity, u nichž je nejvyšší

¹² viz. Jaké jsou problémy s CAP?, www.itr.si

¹³ viz. Cross-compliance – Čím budou podmíněny platby zemědělcům od roku 2009?, Ministerstvo zemědělství, 2006, www.mze.cz

¹⁴ viz. „Cross-compliance“ - Zákonné požadavky na hospodaření, Ministerstvo zemědělství, 2006, www.mze.cz

¹⁵ viz. König, P., Lacina, L. a kol.: Rozpočet a politiky Evropské unie, C. H. Beck, Praha 2004

veřejná podpora. Zemědělci jsou oprostěni od nutnosti pěstovat určité plodiny, či chovat určité množství zvířat.

Základním kamenem je jednotná platba na podnik - stává se účinnou od roku 2005. Země mohou využít přechodné období z důvodu specifických zemědělských podmínek, tím odsunou zavedení jednotné platby maximálně na rok 2007. Administrativně se zjednodušuje systém plateb. Většinu prémie vydávaných podle různých režimů STO, platby na rostlinnou a živočišnou výrobu zastoupí tato platba. Objem jednotné platby je určen z referenčního období 2000 až 2002. Země Společenství nemusí na národní úrovni, nebo v určitých vybraných odvětvích oddělit dotace a produkci: u semen, až 25% plateb za rostlinnou výrobu, až 50% příplatků za ovce a kozy, u dobytka je volba kombinace 1) až 100% příplatků u dojnic a 40% jatečního příplatku, či 2) 100% jatečního příplatku, či 3) 75% speciálního příplatku za hovězí. Do zavedení reformy mléčné výroby bude příplatek u mléčné výroby navázán na kvóty. Výjimka je u států, které použily systém jediné platby podle oblastí. Tam se započte příplatek do systému jediné platby od začátku. Členové EU mohou uplatnit rozdílný postup v jednotlivých oblastech, mohou zprůměrnovat celkovou výši poskytnutých podpor z veškeré orné půdy a pastvin v daném území. Uvnitř jedné členské země je jednotná platba přesunutelná. Farmáři mohou nároky mezi sebou převádět. Členské země mohou těmto transferům v určitých oblastech zabránit. Farmáři žádající o dotaci se musí dostatečně starat o svou půdu, aby nenastalo její zpustnutí. Kvůli tomu EU vytvořila **zákonné požadavky na hospodaření** (statutory management requirements – SMR) a pravidla **dobrych zemědělských a environmentálních podmínek** (good agricultural and environmental conditions - GAEC), souhrnným jménem **cross-compliance** (křížová shoda). Zákonné požadavky na hospodaření (SMR) se dotýkají oblasti životního prostředí, nezávadnosti potravin, správného zacházení s hospodářskými zvířaty a rostlinolékařství. Pro zachování ploch v dobrých zemědělských a environmentálních podmínkách (GEAC) definovalo EU oblasti regulace a seznam jednotlivých cílů, jinak nechalo členským zemím volnost při stanovení konkrétních opatření a minimálních nároků. Cross-compliance slouží jako politický nástroj, vytvořený za účelem zvýšení ochrany životního prostředí v rámci zemědělského hospodaření. Společenství **více podporuje ochranu a obnovu ekologické stability zemědělské krajiny a programy na zlepšení úrovně péče o hospodářská zvířata**. Plnění těchto zásad je podmínkou pro čerpání jednotné platby i pro podpory v rámci evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD). Nový požadavek u jednotné platby představuje neobdělávání půdy ve výměře 10% ze stávajících osevních ploch obilnin, olejnin a bílkovinných plodin. U organického zemědělství to neplatí. U této půdy se nebude jednat o úhor v rámci střídání plodin, nelze tam provádět zemědělskou činnost, ani produkovat tržní plodiny. Kontrola plnění požadavků probíhá

na úrovni jednotlivých zemědělských podniků. Při porušení pravidel čekají na zemědělce sankce v podobě nevyplacení 10 až 100% původní podpory.

Pro nové členy Společenství byla vytvořena zvláštní podpora, **jednotná platba na plochu (SAPS, single area payment scheme)**. Tento systém usnadní kontroly, zmenší hrozbu nevyčerpání některých podpor a umožní nenechávat půdu v klidu (set-aside). Celkově ulehčí přechod na reformovanou SZP. V těchto zemích se zčásti uplatňují vybrané zásady dobrých zemědělských a environmentálních podmínek (GAEC). S aplikací jednotné platby na podnik se stanou povinná i pravidla cross-compliance. Výjimku představují Slovinsko a Malta, jež používají jednotnou platbu na podnik jako země EU-15.

Změny tržní politiky SZP se projeví poklesem cen u mléčné produkce, snížením měsíčních příplatků u obilovin o polovinu, ale současná intervenční cena nedozná změny. Reformy se dotknou rýže, pšenice sklovité, ořechů, škrobových brambor a sušeného krmiva. K jinému využití zemědělské půdy vymyslela Komise podporu 45 eur na hektar plodin použitelných jako energetická biomasa. Na celkovou plochu 1 500 000 hektarů.

Reforma podporuje **druhý pilíř SZP, tedy rozvoj venkova**. Nové nástroje se týkají **zlepšování jakosti výrobků**. Zemědělci účastníci se programů na zvyšování kvality zemědělských produktů, výrobních procesů a poskytující spotřebitelům záruky mohou získat až 1500 eur na jednu farmu za rok v délce maximálně 5 let. Skupiny výrobců informující zákazníky o kvalitnějších výrobcích z předcházejícího programu, nebo propagující takové zboží mohou žádat podporu maximálně do výše 70% svých nákladů. Další podpora pomáhá farmářům dostat zvýšeným standardům podle nové legislativy EU v oblasti ochrany životního prostředí, bezpečnosti potravin, zdraví a pohody zvířat, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Podpora je dočasná paušální platba s omezením 10000 eur na jednu farmu za daný rok a klesající nejvýše po pět let. Na poradenství mohou obdržet zemědělci dotaci až do výše 95% nákladů při prvním použití s celkovým stropem 1500 eur.

Členské země mají povinnost vytvořit zemědělcům od roku 2007 dobrovolný tzv. **poradenský systém** (jiným názvem **audit farem**). Bude určen pro farmáře, kteří získají podporu více než 15 000 eur přímé podpory za rok, a usnadní jim dodržování podmínek (cross-compliance) pro splnění jejich závazků. Tento systém bude zároveň monitorovat zachování těchto pravidel.

Protože je stávající výroba v zemědělství více než dostatečná, nastane postupný progresivní pokles kompenzačních plateb nad určenou mez 5000 eur u jedné farmy ročně. Zemědělci využívající pomoc z EU pod touto úrovní změna nezasáhne. Tato změna bude zavedena až s rozpočtovou perspektivou na léta 2007 až 2013. Prostředky nově získané tímto nástrojem půjdou na rozvoj venkovských oblastí a méně intenzivního hospodaření. Pomoc

velkým zemědělským podnikům je už nežádoucí, protože dosahují vysoké efektivity oproti malým rodinným podnikům. Jejich přílišná efektivita míří k nadprodukcí a vysokému zatěžování životního prostředí. 2% největších podniků využívá 24% z celkové masy kompenzačních plateb, oproti 60% nejmenších farem se skromnými 10%. Finanční degresivita zmrazila nárůst výdajů. Jak ukazuje tabulka - nad 50000 eur je nárůst finanční degresivity větší než u částek nižších.

finanční degresivita (kázeň) celkové úrovně jednotné platby v %

rozpočtový rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
5001 až 50000 eur	1,0	3,0	7,5	9,0	10,5	12,0	12,5
nad 50000 eur	1,0	4,0	12,0	14,0	16,0	18,0	19,0

zdroj: Delegation Evropské komise v ČR

Členské země (EU-15) od roku 2005 aplikují **modulaci** financí z přímých plateb na rozvoj venkova do druhého pilíře SZP. Do roku 2013 bude takto převedeno 9 miliard eur z rozpočtu SZP. Finance nepoužité na kompenzační platby se rozparcelují podle klíče hledícího na a) výměru zemědělské půdy, b) zaměstnanost v zemědělství, c) hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele z hlediska kupní síly. Produkt prvního procentuálního bodu modulace bude každoročně vrácen té členské zemi, ze které byl vybrán. Každá členská země má zabezpečen návrat alespoň 80% z toho, co na modulaci odvede. Modulace nezasáhnou přímé platby do 5000 eur ročně na jednu farmu. Nevyčerpané prostředky pomohou s financováním reforem trhu jednotlivých komodit (cukr, bavlna, tabák, ...). Tato pravidla budou závazná pro přistoupivší členské země, až u nich přímé platby doženou obvyklou úroveň přímých plateb u starších členů EU.

modulace

rok	snížení přímých plateb
2005	3%
2006	4%
2007	5%
2008	5%
2009	5%
2010	5%
2011 a poté	5%

zdroj: Youth farm, Evropská komise

Postupné zvyšování přímých plateb

Pro nové členské země (rozšíření EU 2004) byl realizován tento přechodný systém. Společenství nepřiznalo novým zemím přímé platby v plné míře, protože by byl utvrzen systém stávajících struktur a nejsou potřebné z historických souvislostí. Pro modernizaci prvovýroby a zpracovatelského průmyslu bude vhodnější pomoc investic než plošné přímé platby. S posledním argumentem souhlasím. Ale nižší přímé platby zemědělce v nových zemích EU diskriminují a Společenství na nich uspořilo finanční prostředky. Přechodné období bude trvat deset let, od roku 2004 do roku 2013, s počáteční platbou 25% z platby poskytované starým členům Společenství. Prostředky se budou postupně navyšovat v čase.

nárůst přímých plateb v cenách roku 1999

rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
%	25	30	35	40	50	60	70	80	90	100

zdroj: OECD (2003)

Novým zemím Společenství se nabízejí dvě možnosti, jak navýšit prostředky na přímé platby. EU musí tato řešení povolit. První eventualita představuje vlastní dorovnávací systémy příslušného státu. Druhé řešení umožňuje přilepšení 30% prostředků k dané platbě z EU. Například pro rok 2005 30% ze Společenství a 30% k tomu dává 60% na přímé platby. Na toto zvýšení se mohou přesunout prostředky z fondů pro rozvoj venkova přistupujícího státu (to program ochudí) a ze státních financí nového člena. Od roku 2007 se už nemohou vysávat prostředky z fondů pro rozvoj venkova, zbudou jen veřejné finance státu. Tyto doplňkové podpory u obou variant nesmí převýšit pomoc, jež je zajištěna starým členům Společenství. S přihlédnutím k administrativní náročnosti systému přímých plateb bude pro nové členy výhodnější aplikovat zjednodušený systém. Podle něj se spočítají přímé platby podle celkové plochy zemědělské půdy bez přímé závislosti velikosti výroby. Průměrná platba za plochu půdy se pro každý stát stanoví rozdělením celkové výše přímých podpor na celkovou výměru obhospodařované půdy. Tento systém se může aplikovat na všechny typy zemědělské půdy, je dobrovolný a dočasný na tři roky, s variantou dvojitého prodloužení o jeden rok.

Farmáři z přistupujících států mohou nárokovat v nezkrácené výši tržní opatření ze SZP. U nových členů bude hrát důležitější roli politika rozvoje venkova než u stávajících. Pro ni je vyčleněno více finančních prostředků. U spolufinancování projektů může činit podíl z EU až 80%. Programy se zaměřují na pomoc znevýhodněným oblastem, nebo oblastem s ekologickými omezeními, předčasný odchod farmářů do důchodu, zemědělsko-ekologické programy, zalesňování zemědělské půdy, utváření skupin výrobců, technickou pomoc a zvláštní pomoc pro

plnění standardů EU. Účelem této politiky je nalezení východiska ze strukturálních potíží ve venkovských oblastech nových členů Společenství. Specifické nástroje pomohou zachránit částečně samozásobitelské hospodaření. Farmáři takto vyrábějí pro sebe a zbytek prodávají na trhu. Ze Společenství by mohlo připlynout až 1000 eur ročně pro jednu farmu. Tento nástroj by měl umožnit vytvořit konkurenceschopnější životaschopné podniky s dodatečnými prostředky pro jejich modernizaci.

Reforma v oblasti cukru^{16 17 18}

Situace v odvětví cukru se před reformou stala neúnosnou. Na světových trzích byla cena cukru třikrát nižší než ve Společenství. Společenství svým vývozním systémem porušovalo pravidla mezinárodního obchodu. Od roku 2009 se chystá Unie zpřístupnit svůj trh importům ze 49 nejchudších států světa.

Tato reforma navazuje na předešlé reformní úsilí Unie a je jejím doplněním, začala působit od 1. července 2006. Má za cíl povzbudit **konkurenceschopnost** cukrovarnického průmyslu, provést **restrukturalizaci** oboru a **zredukovat cenu cukru** o 36% za čtyři roky. Konkrétně se to projeví umazáním okolo 6 milionů tun kvót a nastolením stability na trhu s cukrem po skončení přechodného období. Měl by nastat citelný pokles exportu cukru ze Společenství. Cukr by měly produkovat jen vhodné oblasti, v nevhodných se počítá se zastavením, či utlumením výroby. K uskutečnění změn byl ustanoven **restrukturalizační fond** financovaný producenty cukru, isoglukosy a inulinu vzhledem k jejich výrobním kvótám. Tento nástroj je dočasně použitelný na dobu čtyř let. Restrukturalizační pomoc je z fondu určena pro podniky, jež zastaví produkci. Úroveň subvence bude záviset na rozsahu demontáže výrobních zařízení a bude klesat do uplynutí čtyřleté lhůty. Dalším úkolem pro fond je poskytnout finanční zdroje pro řešení následků skončení výroby v oblasti sociální politiky a životního prostředí, dále použití finančních zdrojů pro rozvoj nových projektů v nejpostiženějších oblastech.

Za každou sníženou tunu kvóty cukru obdrží výrobce peněžitou náhradu z restrukturalizačního fondu. V průběhu čtyř let se náhrady budou postupně zmenšovat. V prvním a druhém roce podpora činí 730 eur na tunu, ve třetím se zkrátí na 625 eur za tunu a nakonec ve čtvrtém roce zakončí na 520 eur za tunu.

¹⁶ viz. EU provádí výrazné reformy v odvětví cukru s cílem poskytnout výrobcům v budoucnosti dlouhodobou konkurenceschopnost, Brusel 2005, www.europa.eu

¹⁷ viz. Reforma SZP: ministři zemědělství členských států EU přijali přelomovou reformu v odvětví cukru, Brusel 2006, www.europa.eu

¹⁸ viz. Reforma v odvětví cukru – Komisařka Fischerová-Boelová vyzývá k dalšímu úsilí o restrukturalizaci cukrovarnického průmyslu EU, Brusel 2006, www.europa.eu

Tento nový systém má fungovat spolu s pozměněným systémem kvót pro cukr až do let 2014/2015. Ceny referenční začnou platit po čtyřletém přechodném období místo intervenčního systému a intervenčních cen. Produkční kvóty se nebudou vztahovat na cukr pro chemický, farmaceutický průmysl a na výrobu bioetanolu.

přehled snižování náhrad

rok	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
částka náhrady za tunu	730 eur	730 eur	625 eur	520 eur

Zdroj: Evropská Komise

Zkratky použité v kapitole:

BSE = onemocnění dobytka (bovine spongiform encephalopathy)

EHS = Evropské hospodářské společenství

ES = Evropská společenství

EU = Evropská unie

GATT = Všeobecná dohoda o clech a obchodu

HDP = hrubý domácí produkt

HNP = hrubý národní podnik

SES = Smlouva o založení Evropského společenství

STO = Společné tržní organizace

SZP = Společná zemědělská politika

Kapitola: Ekonomické a právní nástroje SZP

Ekonomické nástroje

Zelené měny ¹⁹

SZP byla silně zasažena měnovou nestabilitou a následně zhroucením systému fixace evropských měn na americký dolar v roce 1971. Do kalkulace společných cen zemědělské výroby se přenášela nestabilita evropských měn. **Zelené měny** měly posloužit ke zklidnění situace. Jako první byl zaveden tzv. zelený frank po devalvaci francouzského franku v roce 1969. Francie poté jednala s Radou ministrů o příslušném dorovnání hodnoty zemědělských cen, ale Rada nahlížela dočasně na frank jako na nedevalvovaný. Tento nástroj měl fungovat jen přechodně, do dosažení měnové stability. Zemědělci zneužili systém zelených měn ke spekulacím, protože reálná hodnota zemědělské výroby v devalvované měně byla rozdílná od hodnoty určené Radou ministrů v zelených měnách. Zemědělci převáželi svou produkci do jiného členského státu, aby se její cena mohla přepočítat na **EUA** (European Unit of Accounting = Evropská zúčtovací jednotka) a následně na jinou měnu. Následoval zpětný převod na EUA a konečně přepočet na domácí měnu. Touto metodou získali farmáři vyšší zisk, než kdyby prodali své výrobky na domácím trhu. Vyplatilo se to jen zemědělcům, jejichž měny postihla devalvace. Tyto spekulace působily záporně na společný trh a orgány Společenství proti tomu zakročily vytvořením tzv. **měnové kompenzační dávky** (MCA = Monetary Compensatory Amount) v roce 1971. Podoba MCA byla odvozena od konkrétní transakce, jednalo se tedy o clo, nebo dávku uhrazenou na hranicích. Rozdíl mezi zelenou měnou a reálnou hodnotou měny v zemi výrobce vytvářel hodnotu MCA. Systém zelených měn a měnových kompenzačních dávek se dal použít i při revalvaci měn. Navíc se tyto původně dočasné nástroje staly jedinou eventualitou, jak udržet systém SZP bez zavedení jednotné měny. Až po započetí s měnovou integrací tyto nástroje dosloužily.

Společné tržní organizace (anglická zkratka COMs)^{20 21}

Představují skupiny pravidel pro jednotlivé zemědělské komodity s platností ve všech členských státech. STO jsou odvozeny z článku 43 Římské dohody. Pomocí STO jsou

¹⁹ viz. Fiala, P., Pitrová, M.: Evropská unie, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003

²⁰ viz. König, P., Lacina, L. a kol.: Rozpočet a politiky Evropské unie, C. H. Beck, Praha 2004

²¹ viz. Jak CAP pomáhá farmářům v Evropě?, www.itr.si

naplňovány jednotlivé cíle SZP uvedené v Římské smlouvě. Společné tržní organizace zaujaly místo národních organizací trhu po vzniku Společenství. STO předkládá Evropská Komise Radě EU a ta je schvaluje. Jsou určeny pro každou komoditu zvlášť a na jednu sezonu. STO zastřešují většinu výrobků pocházejících ze Společenství s různou mírou jejich regulace (od vepřového masa až po květiny). Rozdíly v regulaci pramení z různé konkurenceschopnosti evropského zemědělství u jednotlivých výrobků a z mezinárodních smluv určujících výši podpory. Ve vztahu ke komoditě mohou mít STO podobu *a) společných pravidel pro soutěž, b) povinné koordinace národních tržních organizací, c) evropské tržní organizace*. Účelem STO je odbourání překážek ve výměně zboží mezi členskými zeměmi Společenství, určení jednotné ceny zemědělských výrobků na všech evropských trzích, organizace trhu dané komodity, podpora výrobce v dané oblasti, zachování společného celního systému (ochrana proti dovozu třetích zemí). Tím byly zároveň zajištěny rovné podmínky konkurence a získání podpor farmářům z různých členských států. V červenci 2008 vznikla **Společná organizace zemědělských trhů**, jež slučuje 21 dřívějších společných tržních organizací. Byl vytvořen jednotný právní rámec regulující **domácí trh, obchod se třetími zeměmi a pravidla hospodářské soutěže**. Došlo ke zjednodušení a sjednocení pravidel beze změn agrární politiky. U různých komodit se objevují tyto typy nástrojů SZP:

intervence u rýže, obilovin, cukru, olivového oleje a stolních oliv, hovězího a telecího masa, mléka a mléčných výrobků, vepřového masa, skopového a kozího masa

kvóty u cukru, mléka, bramborového škrobu a vína

podpora u sušeného krmiva, lnu a konopí na vlákno, bramborového škrobu, cukru, mléka a mléčných výrobků, olivového oleje a stolních oliv, ovoce a zeleniny, vína, včelařských produktů, bource morušového, tabáku.

Variabilní přírážky ²²

Slouží k ochraně vnějších hranic Společenství před levným importem a zároveň umožnily vývoz nadprodukce ze Společenství na světové trhy. Vznikly na začátku 60. let a vztahovaly se hlavně na dovoz, protože Společenství v té době nevytvářelo zemědělské přebytky na vývoz. Zpočátku měly variabilní přírážky charakter dovozních přírážek (tedy cel), jež mířily na zahraniční výrobky při vstupu na trh Společenství. Dovozní přírážka zdražila zboží s nižší světovou cenou na vyšší cenovou úroveň Společenství a brzdila tím zahraniční konkurenty. Později se Společenství snažilo odstranit svoji nadprodukcí, která byla díky vysoké ceně na světových trzích neprodejná. EHS použilo variabilní přírážku ve formě dotace na výrobky pro vývozce při překročení hranice. Tato vývozní náhrada (refundace, dotace) smazala cenové

²² viz. Fiala, P., Pitrová, M.: Evropská unie, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003

rozdíly a vytvořila konkurenceschopné postavení. Variabilní přírážky způsobily neshody uvnitř Společenství. Byly nevýhodné pro průmyslové země EHS, které dříve dovážely levnější zemědělské produkty ze zahraničí. Naopak zemědělské státy je podporovaly. Muselo dojít k vzájemnému kompromisu obou skupin. Variabilní přírážky kritizovali i USA a ostatní vývozci zemědělských komodit, protože jim bránily ve vstupu na evropský trh a zároveň deformovaly ceny na světovém trhu²³. Systém variabilních přírážek doplňovaly tzv. zvláštní refundace a nepřímé dotace. Odškodňovaly odběratele za to, že musejí zpracovávat drahé výrobky ze SZP a že mají vyšší náklady při nákupu surovin. Bez těchto opatření by výsledný produkt s vyšší cenou neobstál v zahraniční konkurenci.

Garantované ceny²⁴

Hlavním ekonomickým nástrojem SZP bylo zvýšení a stabilizace (garantovaných) cen zemědělských produktů na vyšší hladinu, než která by vyplývala ze situace na trhu. Ve spojení s jiným nástrojem, a to ztížením dovozu zemědělských výrobků ze zahraničí do Společenství, pomáhá výrobcům v členských zemích. Zemědělci v Unii produkují více zemědělských výrobků - zpočátku se to shodovalo s cílem SZP o vlastní soběstačnosti. Ale protože byly garantované ceny nastaveny vysoko, změnil se tento trend na produkci přebytků, které finančně zatěžují SZP. K vzniku přebytků přispěl také technický pokrok, větší efektivnost v zemědělství a příliš se nezvyšující poptávka (v EU se příliš nezvyšuje počet obyvatelstva). Ostatní ekonomické nástroje mají bránit vzniku přebytků při zachování vyšší cenové úrovně než je tržní ve světě.

Vzniklou situaci lze v zásadě řešit dvěma základními ekonomickými prostředky.

1) omezovat výrobu

2) zvyšovat spotřebu

Omezování výroby se děje **administrativními zásahy**. Zavádí se omezení využívání primárních vstupů pro zemědělskou výrobu. U rostlinné produkce je primární vstup zemědělská půda, proto zmenšení celkové plochy zemědělské půdy přinese i snížení celkových výnosů zemědělských plodin. V SZP se využívají dvě podoby tohoto prostředku. Jedním je celková redukce výměry využívané pro danou plodinu. Například ve vinařství jsou vytyčeny plochy pro vinice i odrůdy, jež se mají pěstovat. Děje se tak i z důvodu kvality výroby. Druhá varianta míří k zemědělci, tzv. **set – aside opatření**, kdy se farmář zaváže část půdy nechat ležet ladem, nebo na ní nepěstovat plodiny pro lidskou spotřebu. Poté získá podporu. Zemědělské přebytky nezkonsumované lidmi lze použít i k jiným účelům, jako krmivo pro hospodářská zvířata, k výrobě látek pro technické účely.

²³ více o problematice variabilních přírážek v kapitole Vliv zemědělství EU na ostatní země světa

²⁴ viz. König, P., Lacina, L. a kol.: Rozpočet a politiky Evropské unie, C. H. Beck, Praha 2004

Jiný typ podpory směřuje k zemědělcům, kteří skončí s výrobou v daném sektoru a přislíbí výrobní kapacity svého hospodářství neobnovovat. Například se jedná o prémii vyplácenou pěstitelům vína při neosazování stávajících vinic novými keři. To vede ke snížení použitelné zemědělské půdy.

Trochu jinou filozofii vyznává podpora zemědělských technologií pro extenzivní využívání zemědělských pozemků. **Extenzivní hospodaření** je méně náročné, ale je dosaženo menších výnosů. Oproti intenzivnímu zemědělství poklesne produkce ze stejně velkých ploch půdy, extenzivní agrárnictví je šetrnější k životnímu prostředí a jsou efektivněji zajištěny mimoprodukční funkce zemědělství.

V některých sektorech zemědělství lze k administrativnímu omezení výroby aplikovat různé typy systémů **kvót**. Příklady najdeme u mléčných výrobků, cukru, některých živočišných výrobků. Je nutné přesně určit strop výroby na úrovni členských zemí, i uvnitř jednotlivých států až po přepočtení na každého zemědělce. Kvóty mají za cíl uchovat intervenční ceny a současně redukovat celkovou výrobu i rozpočtové náklady. Kvóty mohou přispět ke stabilizaci cen komodity na trhu Unie. Kvóty mohou mít i stinné stránky: zvyšuje se administrativní zátěž celého systému a novým výrobcům je bráněno ve vstupu na trh. Z této situace těží farmáři s oprávněním produkovat danou komoditu. Dále je ovlivněna cena půdy, kterou následně nelze využít jiným způsobem. Systém kvót lze rozdělit do dvou subtypů. **A)** Celková subvence je vztažena jen na určitý objem. Vytváření přebytků není zvláště pokutováno, ale není ani subvencováno. V případech, kdy je velký rozdíl mezi garantovanou a tržní cenou produktu, donutí zemědělce snížit produkci. **B)** U zpřísněné varianty je přesně vytyčena úroveň výroby, při jejímž překročení následuje snížení, nebo odebrání dotace, či různé sankce. Tato varianta se aplikuje jen v odvětvích s regulací a precizní kontrolou (produkce cukru).

Zvyšovat spotřebu a zbavit se tak nadprodukce není lehce proveditelné řešení. Poptávka se v Unii nezvyšuje, aby stačila přebytky pohltit. Zemědělské výrobky mají specifický charakter: krátká trvanlivost, sezónnost, tvoří základní statky. Došlo sice k racionalizaci spotřeby skladováním přebytků a následným prodejem v zimním období, ale dlouhé skladování není z hygienických ani ekonomických důvodů únosné. Byla využita možnost exportovat přebytky mimo hranice Společenství (viz. variabilní přírážky). Část nadprodukce je upotřebena jako pomoc pro rozvojové země a jako sociální podpora občanům v nouzi. Lepší způsob je vývoz výrobků vysoké jakosti, které jsou konkurenceschopné na světových trzích i při výrazně vyšší ceně. Ze Společenství se vyvázejí vína, jiné alkoholické nápoje, sýry a mléčné výrobky, trvanlivé masné výrobky. Zemědělci a výrobci ve Společenství disponují dostatkem kvalifikovaných pracovníků, technologiemi, tradičními obchodními značkami. Tento postup navíc neovlivňuje negativně světové trhy a nekritizují ho ani ostatní státy.

Všechny tyto odvozené nástroje nedokážou zamezit vzniku přebytků a snaží se napravit základní problém, což je příliš vysoko nastavená hladina cen zemědělské výroby.

Z ekonomického pohledu je nejefektivnější redukovat hladinu garantovaných cen, ale toto řešení naráží na odpor zemědělských zájmových skupin a na politické zájmy. Nový nástroj vymyšlený pro řešení situace, tzv. **kompenzační platby**, vznikly jako politický kompromis. Redukcí vysoké hladiny intervenčních cen umožnily zmenšit přímou podporu zemědělcům. Zároveň se nesnížila míra příjmů zemědělců. Subvence se přesunou farmářům jen jiným způsobem. Na zemědělcích se tím pádem nemusí ušetřit z rozpočtu Unie.²⁵ Přímé platby se dají rozdělit do tří skupin.

1) **přímé platby** = platby na kompenzaci snížení cen

2) **kompenzační přídatky za výrobu produktů ve znevýhodněných oblastech**

3) **platby zemědělcům za agro-environmentální opatření**

Přímé platby jsou vztaženy na plochu plodiny, či kus hospodářského zvířete a dorovnávají farmářům snížení podpory po poklesu intervenčních cen. Podle referenčního výnosu určité plodiny lze určit ztrátu farmáře poklesem intervenční ceny a následně stanovit přímou platbu. Působením přímých plateb se nezměnila zásadně výše příjmů farmářům, jejich výroba, ani rozdělení podpor mezi nimi. Kvůli svému dopadu nejsou přímé platby použity samostatně a jejich vyplácení může být vázáno na další podmínky. Takovou podmínkou je určení hranic pro minimální a maximální úroveň celkové subvence. Tyto omezující prvky jsou schopny zpětně pozměnit strukturu zemědělských odvětví a mají svůj původ v politické oblasti. Přímé platby podporují i jiné cíle než jen produkční. Ekonomicky výhodnější by bylo snížení minimální úrovně přímých plateb a zároveň by poklesly administrativní náklady. Tento nástroj může omezovat restrukturalizaci zemědělského odvětví pro nejefektivnější podniky.

Dvě další platby mají jiný charakter než přímé platby. Zemědělcům je těmito platbami kompenzováno nevýhodné postavení, jež je způsobeno přírodními, legislativními a společenskými podmínkami. Nerovnou pozici zemědělských výrobců způsobují geografické poměry, bez subvencí pro znevýhodněné oblasti by producenti hospodařili jen v nevhodnějších zemědělských oblastech. Nevhodná území by neobdělávali, ale tento přístup by byl v rozporu s vizí Unie o multifunkčním zemědělství a navíc je evropská krajina přetvářena lidmi po tisíciletí a nechat ji jen přírodním silám není dnes možné. Důvodem subvencí u agro-environmentálních opatření je zájem na zlepšení přírodních podmínek v krajině. Dále vyrovnávají větší omezení a náklady u farmářů.

²⁵ více o problematice kompenzační platby v kapitole Vývoj SZP a Vliv zemědělství EU na ostatní země světa

Prémie ²⁶

Producenti stanovených komodit získají prémie v důsledku odlišných vnějších podmínek. Vyskytují se v oblastech, kde Společenství **liberalizovalo** své zemědělské trhy, a tak nesmí využít předešlé podpory. Týká se to ponejvíce olejnin. Tento model se v budoucnu může aplikovat u více komodit, bude záležet na tlaku mimounijních států na proces liberalizace zemědělství Společenství. Prémie **zlepšuje** příjmy zemědělce a je hrazena z veřejných prostředků vybraných od **daňových poplatníků**, narozdíl od garantovaných cen, kde si vyšší konečnou cenu zaplatí spotřebitelé.

Určování cen a jejich druhy ^{27 28}

Dohoda o cenách představuje další krok v budování systému SZP. Konkrétní úroveň cen přímo působila na příjmy farmářů a současně i na jejich životní úroveň. To **zvyšovalo agrární výrobu**, což byl v počátcích SZP i její hlavní cíl. Nastavená úroveň kupní ceny přímo **zvyšovala ceny potravin**, které dopadaly na peněženky spotřebitelů. Veřejnost neměla na dražších potravinách žádný zájem. Řízení zemědělského trhu pomocí cen bylo obecně podporovaným řešením, ale přesné stanovení výše cen bylo dosti komplikované. Podle Smlouvy o EU navrhne Komise konkrétní úroveň cen a Rada je bude schvalovat po konzultacích s Ev. parlamentem.

Regulační systémy pro stanovení jednotlivých úrovní cen u agrárních produktů a dalších podmínek, bývají pojmenovány jako "**tržní řády**". U příslušného zemědělského výrobku je nastavena podoba a míra regulačního systému. Ceny jsou v SZP určovány v různých variantách pro odlišné účely užití.

Udávající cena (také pojmenovaná jako cílová, základní, vodící)

Je to nejobecnější cena ve Společenství pro účel orientace farmářů a občanů. Informuje o schválené výši produkce v Unii. Za udávající cenu by se mělo podle úřadů Společenství obchodovat se zemědělskými produkty v Unii. Je velmi blízká ceně, za niž se nakupuje zboží na unijním trhu.

Mezní cena (také prahová cena)

Její hodnota je vyšší než u intervenční ceny, uplatní se při importu zemědělských výrobků z ciziny. Mezní cena vytyčuje minimální hranici cen konkurenčních výrobků z ciziny, které mají být importovány do Unie. Donucuje tak ekonomické subjekty Společenství, aby obchodovaly v rámci Společenství a upřednostňovaly domácí výrobky. Od mezní ceny se odvozují dávky na základě variabilních přírážek k zajištění dovozního cla (většinou).

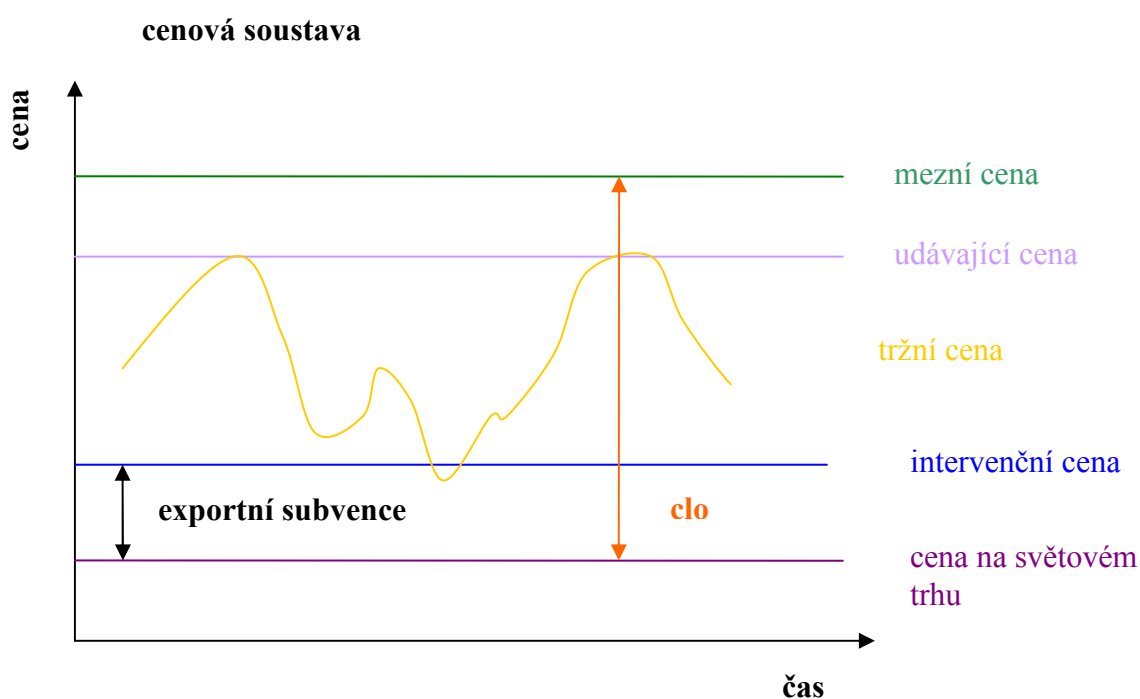
²⁶ viz. König, P., Lacina, L. a kol.: Rozpočet a politiky Evropské unie, C. H. Beck, Praha 2004

²⁷ viz. Fiala, P., Pitrová, M.: Evropská unie, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003

²⁸ viz. Jak CAP pomáhá farmářům v Evropě?, www.itr.si

Intervenční cena (také minimální cena)

Tato cena má největší význam, je také nejnižší. Zabezpečuje farmářům minimální cenu, za kterou Společenství vykoupí jejich produkci, potažmo přebytky, pokud nízká poptávka srazila tržní ceny. Dosáhnou-li tržní ceny agrárních výrobků pod intervenční cenu, intervenční centra povinně zasáhnou a vykoupí a uskladňují nadbytky do té doby, než se tržní ceny ustálí. Pokud farmář své zboží exportuje do světa a získá méně než intervenční cenu, odškodní ho pověřená organizace částkou tvořící rozdíl mezi intervenční cenou a jeho vývozní cenou (vývozní subvence). Intervenční cena informuje farmáře o výkupu jejich přebytků, a tak mohou upravit svoji výrobní strategii.

Dopady ekonomických nástrojů SZP ²⁹

Smyslem ekonomických nástrojů je **stabilizace** a **udržení** zemědělského sektoru. Zároveň tyto prostředky **deformují** původní ekonomické prostředí v zemědělství. Financování nákladů zemědělské výroby lze zajistit zvýšením prodejních cen, to je však ve světové konkurenci těžko proveditelné. Některé státy sníží výslednou cenu výrobků tím, že nedodrží sociální a ekonomické standardy. Jinou eventualitou je systém veřejné podpory zemědělství v EU. V současné době panují na toto téma různé názory od vyloženě zamítavých až po kladné. Při úplné liberalizaci zemědělského trhu by došlo zároveň k jeho destabilizaci a efektivita zemědělské výroby by se snížila. Ve vysoce konkurenceschopném prostředí zemědělského trhu

²⁹ viz. König, P., Lacina, L. a kol.: Rozpočet a politiky Evropské unie, C. H. Beck, Praha 2004

by nešlo dosahovat cílů multifunkčního zemědělství, jak si je Společenství předsevzalo. Pro regulaci hovoří i struktura trhu u zemědělských prvovýrobců. Bez veřejné podpory by se zemědělská výroba soustředila pouze do oblastí s nejvhodnějšími podmínkami. Na druhou stranu přílišně regulovaný trh nemůže z administrativně technických důvodů dotovat všechny pěstované odrůdy. Příspěvky získají běžné odrůdy, které se sklízají na většině polí. Okrajové odrůdy se posouvají do ještě nevýhodnější pozice, protože dotace nezískají. To směřuje proti cíli SZP, t.j. multifunkčnímu zemědělství.

Dovoz³⁰

Překážky dovozu mají za úkol ochraňovat a posilovat domácí ekonomiku proti cizím zemím. Bez **ochranářské politiky** jsou unijní výrobci cenově nekonkurenceschopní vůči zahraničním producentům. Společný trh by byl zahlcen importovaným levným zbožím a zemědělskými výrobky, to by znamenalo úpadek unijních výrobců. Dovoz je omežován opatřeními podporujícími spotřebu nebo domácí výrobu. U importů do Unie se předkládá dovozní licence (povolení) a hradí se dovozní clo. EU se svým jednotným trhem se chová k cizím zemím jako jeden celek. Členské státy Unie nevedou samostatnou zahraniční obchodní a ochranářskou politiku. Ve Společenství platí **system jednotného cla**. Je určen pro většinu zahraničního zboží. Ochraňuje ceny uvnitř Unie proti nižším dovozním a obráceně zvyšuje import komodit, když jich je ve Společenství nedostatek. Některé výrobky jsou od cla osvobozeny, ostatní se řídí sazbami ve společném sazebníku cel. V obchodních vztazích s cizími státy nejsou povolena množstevní omezení na import, daně se stejným dopadem jako cla, opatření s obdobným dosahem. Evropská unie nemá se všemi zahraničními státy rovnocenné obchodní vztahy. Některé země mají zvýhodněný přístup na trh Společenství, na některé jejich výrobky se vztahují kvóty nebo preferenční celní sazby. U importovaných komodit se zcela či zčásti nevybírá clo. Celní **kvóty** jsou udělovány podle rozličných nediskriminujících metod. Dovozní a vývozní kvóty se zavádějí u strategických nebo citlivých výrobků. Reguluje se jimi množství zboží přicházejícího a odesílaného tak, aby nebyl narušen společný trh.

Řízení cen agrárních komodit úzce souvisí s ochranářskou politikou. Nastane-li situace, že ceny agrárních produktů jsou ve Společenství vyšší než na trzích ve světě, zavede Unie na levnější importy tzv. **zemědělské dávky**, tím zdraží dovoz na úroveň cen unijních a domácí zboží je opět konkurenceschopné. Zemědělské dávky jsou speciálním nástrojem, bez nich by regulace cen na jednotném trhu nefungovala.

Bezpečnostní opatření schvaluje Komise, když je unijní trh vážně narušen jak importem, tak exportem. **Antidumpingová opatření** se používají, pakliže zahraniční výrobce prodává

³⁰ viz. Zemědělské a jiné dovozní bariéry vůči nečlenským státům, www.evropa2045.cz

komoditu za cenu nižší než je běžná cena na jeho domácím trhu. **Antisubvenční opatření** se uplatní, když je import subvencován cizí zemí, aby byl konkurenceschopnější. U obou opatření pomáhá vyrovnávací clo zvýšit cenu zvýhodněného vývozu na odpovídající cenovou úroveň.

Licence³¹

Užívají se při exportu a importu některého agrárního zboží ze třetích zemí i u některých zpracovaných produktů. U nevelkých množství se licence neaplikují, pokud se nejedná o preferenční režim. Licence lze rozdělit do několika typů, jsou platné v celém Společenství. Jednotlivé režimy stanoví dobu platnosti licence. Obecným předpisem je horizontální **nařízení Komise (ES) č. 376/2008, kterým se stanoví společná prováděcí pravidla k režimu dovozních a vývozních licencí a osvědčení o stanovení náhrady předem pro zemědělské produkty**. Konkrétnější údaje a zvláštnosti pro jednotlivé oblasti výrobků jsou obsaženy v základních nařízeních týkajících se jednotlivých sektorů produktů.

Vývozní subvence³²

Užívají se k smazání rozdílu mezi vyššími cenami agrárních produktů Společenství a nižšími světovými cenami mimo Evropskou unii. Díky dotacím je možné exportovat ze Společenství za konkurenceschopné ceny. Máme jednotnou exportní subvenci, která je stejná pro jakékoli místo určení, a diferencované exportní subvence, jež se rozdělují podle země, kam směřují. **Nařízení Komise (ES) č. 2199/2004, kterým se mění nařízení (EHS) č. 3846/87, kterým se zavádí nomenklatura zemědělských produktů pro vývozní náhrady** uvádí komodity, na něž se exportní subvence vztahují. Podrobnější informace o vývozních subvencích se naleznou v jednotlivých nařízeních k organizaci trhu konkrétních komodit. Sazby dotací jsou určeny pro každé zboží podle speciální celní nomenklatury. Jako další podmínka se může objevit požadavek na vývozní licenci - bez ní se žadatel exportní dotace nedočká.

Financování Společné agrární politiky^{33 34 35}

V této oblasti se uplatňuje princip **finanční solidarity**, kdy veškeré náklady na Společnou zemědělskou politiku jsou hrazeny Společenstvím. Finanční prostředky poskytují členové Unie bez ohledu na to, kdo získá nejvíce prostředků na agrárnictví. Finanční zdroje pro Společnou

³¹ viz. Obchodní mechanismy používané k regulaci agrárního obchodu EU, www.businessinfo.cz

³² viz. Obchodní mechanismy používané k regulaci agrárního obchodu EU, www.businessinfo.cz

³³ viz. König, P., Lacina, L. a kol.: Rozpočet a politiky Evropské unie, C. H. Beck, Praha 2004

³⁴ viz. Evropská komise: EU budget 2006 – Financial Report, Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, Lucemburk 2007, www.europa.eu

³⁵ viz. Evropská komise: Rozpočet EU na rok 2009, Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, Lucemburk 2009, www.europa.eu

zemědělskou politiku poskytuje od roku 2007 **Evropský zemědělský záruční fond** a **Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova**. Jen tyto zdroje jsou určeny pro financování SZP ze Společenství. Tyto strukturální fondy mohou být vnímány jako největší finanční nástroj Společné zemědělské politiky. Na agrární politiku je vyčleněn výrazný díl společného rozpočtu Společenství. EZFRV, jak název napovídá, poskytuje prostředky pro **programy rozvoje venkova**. EZZF proplácí: **přímé platby, intervenční opatření, vývozní náhrady, informační a propagační opatření** u zemědělských produktů a další.

Platby z obou fondů jsou rozdělovány žadatelům **platebními agenturami** jednotlivých států Unie. Z fondu EZZF jsou zasilány členským státům **měsíční platby**. EZZF nehradí administrativní a personální náklady vznikající na národní úrovni a u jednotlivých příjemců. U fondu EZFRV poskytuje Komise členům Společenství **předběžné financování, průběžné platby a platby zůstatku**. Komise každoročně schvaluje účetní závěrky platebních agentur.

V roce 2009 je na **zemědělství** celé Unie vyčleněno **41,1** miliard eur a pro **rozvoj venkova** dalších **13,7** miliard eur z celkového rozpočtu Společenství. To představuje podíl na rozpočtu ve výši **41,2%**, oproti příjmové stránce rozpočtu EU, kde tvoří platby související s agrárnictvím jen malý podíl všech příjmů. Očekává se příjem přes 1,5 miliardy eur ze **zemědělských poplatků stanovených na obchod s nečlenskými státy**, z **dávek a ostatních poplatků stanovených v rámci společné organizace trhu s cukrem**.

zdroj: Evropská komise

Do roku 2007 se o financování agrárnictví staral **Evropský zemědělský orientační a záruční fond**(EAGGF). Byl rozdělen na dvě sekce A) **orientační**, B) **záruční**. Orientační sekce měla za úkol vynakládat finanční zdroje na rozvoj venkova, strukturální změny agrárnictví. Týkalo se to zhruba 10 % finančních zdrojů z fondu. Naproti tomu záruční část EAGGF měla za

cíl financovat přímé platby, exportní subvence, cenovou politiku, platby na skladování přebytků a další. Na tuto sekci připadalo 90 % financí z EAGGF.

V historickém pohledu více vypovídá o vývoji financování SZP podíl výdajů na financování EAGGF z celého rozpočtu Společenství než výdaje v absolutních číslech.

V absolutním měřítku se výdaje na zemědělství zvyšují – je to způsobeno rozšiřováním původního Společenství a růstem počtu agrárníků i hospodářským růstem členských zemí.

Z dlouhodobého pohledu je zřejmá tendence snižovat podíl výdajů na agrárnictví z rozpočtu Unie. Hlavní příčiny tohoto vývoje jsou:

SZP byla v počátcích Společenství jako jedna z mála politik plně přenesena na úroveň Společenství a rovněž zcela hrazena.

V průběhu let se změnila rozpočtová priority a větší důraz se klade na regionální a strukturální politiky. Vznikly politiky, jež dříve neexistovaly.

Byla provedena řada reforem v zemědělské oblasti, která měla za následek redukování vysokých výdajů na agrárnictví.

podíl výdajů (v procentech) Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu na výdajích ES:

rok	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005
EAGGF záruční sekce	8,5 %	86,9 %	70,9 %	68,6 %	68,4 %	56,1 %	50,4 %	49,2 %	45,4 %
EAGGF orientační sekce	-	1,6 %	1,3 %	1,9 %	2,4 %	4 %	3,7 %	1,7 %	2,8 %

zdroj: EU budget 2006 financial report

Právní nástroje

V této části uvádím důležité právní předpisy, neboli právní nástroje, které mají velký význam pro dotační politiku Unie a našeho státu v zemědělství a lesnictví. Jedná se, podle mého názoru, o základní předpisy, vztahující se k danému tématu. Z těchto předpisů, jak unijních, tak domácích, jsem vybral důležité momenty vztahující se k mé práci.

Smlouva o založení Evropského společenství

Mezi poslání Společenství patří podle článku 3 odstavce 1 písmena e) i vytvoření **společné politiky pro zemědělství a rybolov**. V části třetí smlouvy se celá jedna hlava zabývá

zemědělstvím. V článku 32 je vymezen rozsáhlejší **společný trh** obsahující i zemědělství a obchod se zemědělskými výrobky. Zásady týkající se společného trhu se vztahují i na zemědělské výrobky, pokud se nejedná o výjimky. Článek 33 představuje **cíle** společné zemědělské politiky v prvním odstavci a v odstavci druhém se věnuje specifickému rázu agrární činnosti a jejímu provázání s národním hospodářstvím. V článku 34 je zakotvena **společná organizace zemědělských trhů** mající naplnit cíle SZP, dále její formy, nástroje, zákaz diskriminace producentů a spotřebitelů, možnost ustanovení **zemědělských orientačních a záručních fondů**. Rada může podle článku 36 povolit přiznání dotací v rámci programů hospodářského rozvoje podnikům znevýhodněným strukturálními, či přírodními podmínkami. Článek 36 ve spojení s článkem 37 upravuje použití kapitoly s pravidly hospodářské soutěže na agrární výrobky a obchod s nimi. Rada upraví rozsah zásad hospodářské soutěže k dosažení cílů SZP a zavedení společné organizace trhu. Článek 38 uvádí, jak napravit znevýhodňování výrobků jednotlivých zemí Společenství na vnitřním trhu pomocí vyrovnávacího poplatku.

Smlouva o přistoupení České republiky a dalších zemí k Evropské unii³⁶

Podle článku 2 **Aktu o podmínkách přistoupení** jsou závazné pro přistupující země smlouvy a akty přijaté orgány Společenství ode dne vstupu do Společenství. Tedy i předpisy upravující Společnou zemědělskou politiku. Článek 32 odstavec 1. znamená ukončení programu SAPARD po 31. 12. 2003 pro nové země Společenství. Odstavec 2. upravuje některé výjimky a zvláštní ustanovení u financování SZP. V odstavci 3. nalezneme zásadu, že se noví členové Unie podílejí na programech a agenturách Společenství za totožných podmínek jako stávající státy. Článek 41 umožňuje zavedení nezbytných přechodných opatření při zavádění režimu SZP v nových zemích Unie. Uskuteční je Komise, nebo Rada.

V **Příloze II.** bodu 6. Zemědělství písmenu A Zemědělských předpisech jsou uvedeny všechny předpisy Unie, jež se mění v důsledku rozšíření Společenství. V těchto měněných předpisech jsou zakotveny všechny podmínky, kvóty vztahující se k našemu státu.

V **Příloze IV.** bodu 4. Zemědělství jsou zmíněny podmínky nakládání s veřejnými i soukromými zásobami agrárních výrobků u přistupujících států a jejich přebrání Unii.

V **Příloze V.** bodu 2. Volný pohyb kapitálu jsou uvedena omezení pro cizí státní příslušníky z ostatních států Společenství a cizí společnosti u nabývání zemědělské a lesní půdy v České republice.

³⁶ podrobnější údaje nalezneme v kapitole vstupní podmínky ČR do EU

Nařízení Rady (ES) č. 1234/2007, kterým se stanoví společná organizace zemědělských trhů a zvláštní ustanovení pro některé zemědělské produkty

Toto nařízení sjednocuje pravidla pro jednotlivé společné organizace trhu, které byly před vznikem tohoto nařízení samostatně upravené. Jedná se o živé rostliny a květinářské produkty, vepřové maso, vejce, drůbeží maso, surový tabák, banány, ovoce a zeleninu, produkty zpracované z ovoce a zeleniny, hovězí a telecí maso, mléko a mléčné výrobky, víno, len a konopí pěstované na vlákno, skopové a kozí maso, obiloviny, rýži, sušená krmiva, olivový olej a stolní olivy, osivo, chmel, cukr. K tomu byly přidány i další tři zvláštní produkty bez společné organizace trhu. Tyto komodity jsou obsaženy v článku jedna **oblasti působnosti**. U každého nástroje zvlášť je vymezeno, na které produkty se vztahuje.

Část druhá upravuje **vnitřní trh**, nalezneme zde hlavu jedna **tržní intervence** s kapitolou jedna týkající se veřejné intervence a soukromého skladování, s kapitolou druhou upravující zvláštní intervence, s kapitolou třetí obsahující režimy omezení produkce, s kapitolou čtvrtou zahrnující režimy podpor.

Část třetí se zaměřuje na **obchod se třetími zeměmi**. Najdeme tu kapitolu druhou **dovoz** regulující dovozní licence, dovozní cla a dávky, správu dovozních kvót a ochranu před dovozem. Třetí kapitola **vývoz** se zabývá vývozními licencemi, vývozními náhradami, správou vývozních kvót. Část čtvrtá **pravidla hospodářské soutěže** obsahuje kapitoly s pravidly vztahující se na podniky a na státní podporu.

Nařízení Rady (ES) č. 1290/2005 o financování společné zemědělské politiky

V hlavě první **Obecných ustanovení** nalezneme článek druhý vztahující se k fondům pro financování agrárních výdajů. Děje se tak pomocí **Evropského zemědělského záručního fondu** a **Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova**. Tyto fondy se užijí i k financování rozvoje venkova. Oba tyto fondy spadají do celkového rozpočtu Unie. Články tři a čtyři uvádějí výdaje těchto dvou fondů.

Celá druhá hlava je věnována **EZZF**. O jeho financování Společenstvím se dočteme v kapitole první. O rozpočtový strop se jedná v článku 12 této kapitoly. Měsíční platby se nacházejí také tam, v článku 14 a následujících. Kapitola druhá se zaměřuje na rozpočtovou kázeň. Celá třetí hlava se zabývá **EZFRV**. Má obdobnou strukturu jako předešlá hlava. Kapitola první obsahuje způsoby financování a druhá kapitola finanční řízení. Ve čtvrté hlavě je zakotveno **schvalování účetních závěrek** akreditovaných platebních agentur a **dohled Komise**.

Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova

V hlavě první s názvem cíle a obecná pravidla pomoci v kapitole první se v prvním článku vymezuje **působnost** tohoto předpisu. V kapitole druhé se v článcích 3 a 4 vymezují **úkoly a cíle EZFRV**.

Hlava druhá se zabývá **strategickým přístupem k rozvoji venkova**. V kapitole první jsou zakotveny **strategické směry Společenství**. Kapitola druhá se věnuje **národním strategickým plánům**. Článek 11 uvádí jejich obsah a článek 12 jejich přípravování.

Hlava třetí se zaměřuje na **programování**. Kapitola první se týká **obsahu Programů pro rozvoj venkova**. Celá hlava čtvrtá se věnuje podrobněji **programu na rozvoj venkova**. Popisuje jednotlivé osy a opatření programu.

Hlava pátá osvětluje **příspěvky z EZFRV**, jejich rozdělení a způsobilé výdaje. Hlava šestá se zaměřuje na **řízení, kontrolu a informování**. V kapitole jedna nalezneme v článku 73 úkoly Komise, v článku 74 úkoly členských států a v článku 75 definici řídicího orgánu. Kapitola druhá se zaměřuje na informování a publicitu. Hlava osmá definuje **používání pravidel pro státní podporu a doplňkové vnitrostátní financování**.

Nařízení Rady (ES) č. 73/2009, kterým se stanoví společná pravidla pro režimy přímých podpor v rámci společné zemědělské politiky a kterým se zavádějí některé režimy podpor pro zemědělce

Podle hlavy první článku prvního **oblast působnosti** se toto nařízení vztahuje na: A) **přímé platby**, B) **podpory příjmů pro zemědělce**, C) **přechodný zjednodušený režim podpor příjmů pro zemědělce v nových členských státech**, D) **podpory pro zemědělce**, kteří produkují rýži, brambory určené pro výrobu škrobu, bílkovinné plodiny, skořápkové ovoce, osivo, bavlnu, cukr, ovoce a zeleninu, skopové a kozí maso a hovězí a telecí maso, E) **doplnění přímých plateb od nových členských států**.

Hlava druhá, obecná ustanovení o **přímých platbách**, se v kapitole první věnuje **podmíněnosti plateb**, v kapitole druhé **modulaci a finanční kázi**. Hlava třetí se zaměřuje na **režim jednotné platby**, v první kapitole obsahuje obecné provádění. Ve druhé kapitole nalezneme regionální a částečné provádění, jež se odlišuje od obecného. Třetí kapitola se zabývá prováděním v nových členských zemích užívajících režim jednotné platby na plochu. V kapitole páté najdeme úpravu zvláštních podpor.

Hlava čtvrtá se dotýká **dalších režimů podpor**, a to v kapitole první režimů podpor společenství, v kapitole druhé vnitrostátních podpor. Hlava pátá definuje **provádění přímých plateb** v nových členech Unie. Kapitola druhá popisuje režim jednotné platby na plochu, kapitola třetí oddělené platby a zvláštní podpory, kapitola čtvrtá doplňkové vnitrostátní platby.

V následujících třech článcích jde o „**českou aplikaci evropských předpisů ve zkoumané materii**“.

Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství

V §1 je posláním zákona, mimo jiné, zformovat předpoklady pro provádění společné zemědělské politiky Evropské unie. Role státu v zemědělství je nastíněna v §2, stát provádí, vedle dalších aktivit, opatření v rámci společných organizací trhu se zemědělskými výrobky a potravinami, programů strukturální podpory, programů, jež jsou financovány výlučně z národních zdrojů. Ministerstvo financí vydělí ve státním rozpočtu dostatečné finanční prostředky k zabezpečení národní spoluúčasti v rámci strukturálních fondů Evropské unie.

Společné organizace trhu a přímé podpory jsou definovány v §2a a jejich prováděcím orgánem je **Státní zemědělský intervenční fond** podle §2b. V §2c je vymezen **Program strukturální podpory, Program rozvoje venkova** a jeho zaměření. Vláda přijímá programy strukturální podpory a rozvoje venkova před jejich zasláním orgánům Evropské unie. Programy strukturální podpory provádí Státní zemědělský intervenční fond a Ministerstvo zemědělství. §2d se zabývá **programy financovanými výlučně z národních zdrojů**. Jsou každoročně schvalovány spolu se státním rozpočtem Poslaneckou sněmovnou a provádí je Ministerstvo zemědělství nebo jím zmocněná osoba. V §2da jsou vymezeny **podpory** pocházející z **Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu**, v jaké podobě a na jaké projekty se vydávají. Financování probíhá ze státního rozpočtu /rozpočtová kapitola Ministerstva zemědělství/ a z dalších zdrojů.

Podle §3 jsou dotace poskytovány Ministerstvem zemědělství nebo SZIF na podkladě žádosti fyzických a právnických osob. Dále jsou uvedeny postupy s nepravdivou, či neúplnou žádostí a případy, kdy žádost není uznána. Podle §4a vykonává **kontrolu** Ministerstvo zemědělství /řídí se také podle zákona o státní kontrole/ a v tomto paragrafu je vymezen rozsah kontroly.

Zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu

Podle §1 **SZIF přísluší do působnosti Ministerstva zemědělství**. Dále je v tomto paragrafu dlouhý seznam činností SZIF. V §6a jsou vypočteny **finanční zdroje**, kterými SZIF disponuje. Podle §6b SZIF nakládá s majetkem České republiky podle zákona č. 219/2000 Sb. o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. V §11a je stanoven postup **vracení dotací** a placení penále od příjemců, jež použili nepravdivých údajů, nebo nedodrželi některou z podmínek k vyplacení dotace. Podle §11b SZIF vydává **subvence při vývozu** ve shodě s Nařízením Komise (ES) č. 800/1999, které stanovuje společná podrobná prováděcí pravidla pro systém vývozních náhrad (subvencí) pro zemědělské výrobky, a s Nařízením Komise (ES) č. 1291/2000, které stanovuje společná podrobná prováděcí pravidla pro systém dovozních a vývozních licencí a osvědčení o stanovení sazby předem pro zemědělské výrobky.

§11c obsahuje úpravu **intervenčních nákupů agrárních produktů a potravin**, jak se s nimi dále nakládá. V §11d je uvedeno využití **produkčních kvót** a nakládání s nimi. Podmínky a nakládání s jednotlivými kvótami jsou stanoveny v §11e pro **produkční kvóty mléka**, v §11f pro **produkční kvóty cukru**, v §11g pro **produkční kvóty bramborového škrobu**. §11h se zabývá odvodem **finanční dávky z výroby cukru**. Postupuje se podle Nařízení Rady (ES) č. 1234/2007, kterým se stanoví společná organizace zemědělských trhů a zvláštní ustanovení pro některé zemědělské produkty. §12a je zaměřen na kontrolu a její rozsah, kterou provádí SZIF sám. Při provádění kontrol se postupuje podle tohoto zákona, zákona o státní kontrole, zákona o zemědělství a podle zákona o finanční kontrole.

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích

V §1 je osvětleno poslání zákona. Podle §46 **napomáhá stát hospodaření v lesích** poskytováním služeb nebo finančních příspěvků. Dále je výčet aktivit, které stát podporuje, a podmínky k získání. Finanční příspěvek je možno čerpat také ze **Státního fondu životního prostředí**. Ministerstvo, či krajský úřad rozhoduje o uvolnění finančního příspěvku, či služby. Obecné předpisy o správním řízení se na tento postup neaplikují. Podle posledního odstavce §46 vláda každoročně upraví v příloze státního rozpočtu závazná pravidla přiznávání finančních příspěvků a podobu kontroly jejich využití.

Nakonec uvádím přehled právních předpisů, jež navazují na výše uvedené. Řídí se jimi subvenční politika Společenství a České republiky.

unijní předpisy

- ❖ Nařízení Rady (EHS) č. 2913/92, kterým se vydává celní kodex Společenství
- ❖ Nařízení Komise (ES) č. 1998/2006 o použití článků 87 a 88 Smlouvy na podporu de minimis
- ❖ Nařízení Komise (ES) č. 1535/2007 o použití článků 87 a 88 Smlouvy ES na podporu de minimis v produkčním odvětví zemědělských produktů
- ❖ 2006/144/ES: Rozhodnutí Rady o strategických směrech Společenství pro rozvoj venkova (programové období 2007–2013)
- ❖ 2006/636/ES: Rozhodnutí Komise, kterým se stanoví roční rozdělení částky podpory Společenství pro rozvoj venkova na období od 1. ledna 2007 do 31. prosince 2013 podle jednotlivých členských států
- ❖ 2006/493/ES: Rozhodnutí Rady, kterým se stanoví částka podpory Společenství pro rozvoj venkova na období od 1. ledna 2007 do 31. prosince 2013, její roční rozdělení a minimální částka, která má být soustředěna v regionech způsobilých v rámci konvergenčního cíle
- ❖ 2006/588/ES: Rozhodnutí Komise, kterým se členským státům přidělují pro období 2006 až 2012 částky vyplývající z odlišení podle článku 10 nařízení Rady (ES) č. 1782/2006
- ❖ 2009/379/ES: Rozhodnutí Komise o stanovení částek, které jsou v souladu s nařízeními Rady (ES) č. 1782/2003, (ES) č. 378/2007, (ES) č. 479/2008 a (ES) č. 73/2009 vyčleněny Evropskému zemědělskému fondu pro rozvoj venkova (EZFRV), a částek, které jsou vyčleněny pro výdaje Evropského zemědělského záručního fondu (EZZF)
- ❖ 2009/444/ES: Rozhodnutí Komise, kterým se členským státům přidělují pro období 2009 až 2012 částky vyplývající z modulace podle článků 7 a 10 nařízení Rady (ES) č. 73/2006
- ❖ Nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91
- ❖ Nařízení Rady (ES) č. 3448/93 o právní úpravě obchodování s některým zbožím vzniklým zpracováním zemědělských produktů

Zkratky použité v kapitole:

EAGGF = EZOF = Evropský zemědělský záruční a orientační fond

EHS = Evropské hospodářské společenství

ES = Evropská společenství

EU = Evropská unie

EUA = Evropská zúčtovací jednotka

EZFRV = Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

EZZF = Evropský zemědělský záruční fond

MCA = měnová kompenzační dávka

SAPARD = Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development

Sb. = Sběrka zákonů

STO = SOT = společné tržní organizace či společné organizace trhu

SZIF = Státní zemědělský a intervenční fond

SZP = společná zemědělská politika

Kapitola: Vstupní podmínky ČR do Unie

Vstup do Unie ^{37 38}

Česká republika započala s přípravami na vstup do EU již roku 1997. V **Kodani** byla dořešena kapitola Zemědělství, jedna z nejnáročnějších při vstupu do Unie. Při jednáních v Kodani byly nastaveny od začátku některé **nepřekročitelné limity** (rozpočtový strop, úroveň sazeb přímých plateb, většina produkčních kvót a limit). V červnu 2002 dokončila ČR přípravu ve veterinární a fyto-sanitární oblasti ovlivňující kvalitu a bezpečnost potravin. Základní metou v kapitole Zemědělství bylo pro ČR zachovat a dále zvýšit **konkurenceschopnost** našich farmářů. Některé přistupující země se zaměřily hlavně na přímé platby. Česká republika chápala situaci komplexněji a nezapomněla na výrobní kvóty, rozvoj venkova, veterinární a fyto-sanitární standardy a důležitá ochranná opatření na pomoc českému trhu. Přesto se mohly vyskytnout jednotlivé případy zvýšených importů, jež by negativně ovlivňovaly český zemědělský trh. Proto byla dojednána **ochranná klauzule**, jejíž aplikací se dočasně snížil import příslušné komodity, a tak byly dočasně ochráněny tuzemské zemědělské subjekty.

Každá nová země Společenství prodělala intenzivní maratón vyjednávání se Společenstvím a potvrdila konkrétní podmínky vstupu do EU. Nová země Společenství musela aplikovat jeho právo na úrovni vnitrostátní legislativy, **SZP je součástí práva Unie** a vystřídala stávající národní systémy podpor v zemědělství. Přistupující státy si musely vybudovat svá vlastní interní pravidla pro implementaci ustanovení SZP a pro vydávání finančních podpor agrárním výrobcům ve shodě s právními předpisy Společenství. Jiný úkol představovalo začlenění vstupujících států do **organizací společného trhu** pro řadu zemědělských výrobků. Dále se musely připravit konkrétní systémy řízení obsahující **platební agenturu, Systém integrované správy a řízení (IACS)**. Nový člen Společenství musel dokázat schopnost realizovat **politiku rozvoje venkova**. V oblasti zvěrolékařství a rostlinolékařství bylo potřeba přijmout a dodržovat detailní pravidla EU pro zdraví zvířat a bezpečnost potravin na společném trhu.

³⁷ viz. Změny po vstupu do EU, Ministerstvo zemědělství, Praha 2006, www.mze.cz

³⁸ viz. Kapitola 7: Zemědělství, 2008, www.euroskop.cz

Důležité vyjednané podmínky při vstupu ČR do EU ^{39 40}

- **Výše přímých plateb** v nových členských zemích bude narůstat po letech. Jejich úroveň se postupně přiblíží k úrovni přímých plateb v zemích EU-15. V roce přistoupení 2004 dostaly nové země Společenství 25% plné výše přímých plateb. Do roku 2007 nárůst činil 5%. Poté došlo k rychlejšímu navyšování po 10 % za rok. Pro ČR bylo vyčleněno 20,5 miliard Kč pro období 2004-2006. Navíc každá nová země Společenství mohla platby doplnit o dalších 30 % z národních zdrojů.
- Pokud ČR **dotovala** určité **výrobky** v roce 2003 **vyšší podporou**, šlo doplatit přímou platbu z národních zdrojů do výše dotace v roce 2003 u daného výrobku a dále zvýšit o 10%, jestliže nepřesáhla tehdejší úroveň přímé platby ve Společenství. ČR mohla u přímých plateb na škrobové brambory dotovat do 100% unijní výše. U obilnin bylo možno dorovnat do 50% unijní výše. Pro ČR bylo připraveno 14 až 15 mld. Kč z rozpočtu Společenství na tržní opatření v období 2004-2006.
- V České republice **zůstávají v platnosti** po dobu 7 let od okamžiku přistoupení **omezení** dotýkající se **nabývání zemědělské půdy a lesů** státními příslušníky členských zemí a společnostmi zřízenými podle právních předpisů jiné členské země, jež nejsou ani usazeni v ČR, ani zapsáni do rejstříku v České republice. Pro samostatně hospodařící farmáře, jež jsou státními příslušníky jiné členské země Unie a jež se u nás chtějí usadit a bydlet, platí stejná právní úprava jako pro občany ČR.
- Byla vyjednána přechodná období u vybraných zpracovatelských potravinářských podniků k naplnění veterinárních a hygienických standardů. Až od roku 2006 měly čas na jejich zavedení.
- Bylo dohodnuto přechodné období do konce roku 2009 pro klecové chovy nosnic, jež nedosahovaly technických parametrů velikosti klecí.
- Česká republika získala ochranu zeměpisného označení v EU pro českobudějovické pivo těchto názvů: Českobudějovické pivo, Budějovické pivo a Budějovický měšťanský var.
- ČR byla rozčleněna do dvou vinařských zón.⁴¹ Čechy náleží do zóny A a Morava do zóny B s tou výjimkou, že se nemusí povinně destilovat vedlejší produkty vznikající při výrobě vína. ČR se podařilo dohodnout nadstandardní výsadbu nových vinic s kvalitními odrůdami v rozsahu 2% z plochy vinic před vstupem do Společenství. Jedná se o 270 až 300 ha. Stejným nadstandardním způsobem, ve shodě s předpisy EU, lze znovu vysadit vykloučené vinice v průběhu 5 až 8 let po odstranění.

³⁹ viz. Změny po vstupu do EU, Ministerstvo zemědělství, Praha 2006, www.mze.cz

⁴⁰ viz. Kapitola 7: Zemědělství, 2008, www.euroskop.cz

⁴¹ Podle klimatických podmínek a politických rozhodnutí je EU rozdělena do vinařských zón.

- ČR dohoda výjimku pro označení tuzemské slivovice. Ta je produkována s přidavkem určitého množství lihu před druhou destilací. Pouze ovocný destilát je podle stávajících předpisů Společenství možné označit za slivovici.

ČR v posledních jednáních domluvila:

- ČR přijala nad rámec přidělených prostředků pro rozvoj venkova dodatečné 3 mld. Kč pro období 2004-2006.
- Zvětšení kvóty pro řadné rostliny na 1923 tun pro dlouhé vlákno a 2865 tun pro krátké vlákno lnu, navíc lze ve Společenství nahradit podporu krátkého lnu za podporu dlouhého lnu v poměru 2,2:1.
- Zvětšení kvóty pro bramborový škrob na 33 660 tun.
- U krav bez tržní produkce mléka se navýšil stav na 90 300 kusů, přitom nešlo o restriktivní kvótu a stavy se mohly i navýšit.

vyjednaná výše produkčních limitů pro ČR

oblast	národní kvóta	stav
orná půda – plocha (ha)	2 253 598	2 746 993 (v roce 2003)
referenční výnos obilnin (t/ha)	4,20	4,21 (průměr let 1999 až 2003)
mléko (dodávky, př. prodeje) (t)	2 682 143 (pro r. 2006 rezerva 55 788 – 2 737 931)	2 673 000 (v roce 2004)
tučnost mléka (%)	4,21	4,00 (v roce 2004)
krávy BTM (ks)	90 300	136 081 (v roce 2004)
zvláštní prémie skotu (ks)	244 349	131 577 (v roce 2004)
porážková prémie skotu – dospělí, telata (ks)	483 382, 27 380	151 704, (v roce 2004) 12 519 (v roce 2004)
cukr celkem (t)	454 862	553 900 (v roce 2004)
škrob (t)	33 660	33 644 (v roce 2004)
len - dlouhé a krátké vlákno (t)	1 923, 2 866	2 932, (v roce 2004) 2 855 (v roce 2004)
ovce (ks)	66 733	64 530 (v roce 2004)

zdroj: Ministerstvo zemědělství

Jak ukazuje tabulka výše, byly pro jednotlivé oblasti kvóty a stropy dostatečné, umožňovaly a umožňují společně s ostatními vyjednanými podmínkami vývoj zemědělství do budoucna. K překročení kvót došlo u orné půdy, u dobytka bez tržní produkce mléka, cukru a lnu.

Očekávání po vstupu do Unie ⁴²

Po rozšíření Společenství se **zvýšila konkurence** v oblasti zemědělských produktů, avšak větší trh bez celních omezení, kvót na vývoz, obchodních překážek nabídl pozitivní příležitosti pro připravené podniky a stabilizoval dříve nestálé zemědělské trhy. Ohroženy mohly být starší a méně výkonné zemědělské usedlosti, ale jim pomohly snížit toto riziko programy na rozvoj venkova. Profitovat z větší konkurence mohly zemědělci z nových i stávajících států Společenství. Farmáři EU-15 se mohly uchytit na nových trzích vstupujících zemí, kde se čekal růst trhů pro maso, ovoce, zeleninu, sýry a výrobky z čerstvého mléka. Tento růst byl spojen s nárůstem příjmů v přístupujících zemích. Zemědělci z nových členských států mohli zacílit svoji výrobu na zákazníky s relativně vysokými příjmy z EU-15, jež nakupují výrobky vysoké kvality. SZP umožnila zemědělcům postupně dosáhnout **udržitelnou míru zemědělské výroby**. Česká republika využila **komparativní výhody** povšechně nižší cenové hladiny, nižší ceny vstupů do zemědělství, nižší ceny práce, nižší ceny půdy oproti farmářům ze států EU-15. Ale jiné nové členské státy Unie byly našim zemědělcům těžkou konkurencí na trhu díky svým lepším komparativním výhodám. Například polští farmáři se svojí nevysokou cenou práce.

Českým farmářům poskytnul vstup do Společenství **stabilnější podnikové prostředí**. Pro vstupující země bylo velmi obtížné překonat administraci SZP. S členstvím v Unii se mění i obraz českého zemědělství. K primárním funkcím výroby zemědělských surovin pro produkci potravin se přidala pomoc zaměřená na venkov jako celek, péče o krajinu, vodní zdroje a lesy. Ze Společenství je možné využívat více finančních zdrojů. Velký důraz byl kladen na **rozvoj venkovských oblastí**, které u nás dříve nebyly tak podporovány. Na venkově bylo potřebné zachovat pracovní příležitosti, dobudovat a opravit infrastrukturu, zajistit tam lidem důstojné místo k životu. Celoevropské trendy vedly od úzce specifických výrobních činností k rozvoji širokých aktivit na venkově. Některé pesimistické předpovědi ohledně prudkého zvyšování cen některých zemědělských výrobků se po vstupu do Unie nesplnily.

Finanční toky ^{43 44}

ČR se snažila zajistit při přístupových jednáních co nejvyšší příliv reálných finančních prostředků z rozpočtu EU. Noví členové Společenství mohli postupně využívat více peněz. Pro úspěšné získání peněz z EU bylo potřeba nejprve vypracovat a schválit projekty. To trvalo nějakou dobu. Některé finanční prostředky Unie uvolnila až po ukončení projektu. Pro přísun peněz z Unie byly rozhodující řádně vyhotovené projekty posílané členskými státy.

⁴² viz. Jak se bude CAP týkat nových členských zemí?, www.itr.si

⁴³ viz. ČR v roce 2006 získala z rozpočtu EU o 6,9 miliardy Kč více než odvedla, Ministerstvo financí, 2007, www.mfcr.cz

⁴⁴ viz. Kapitola 29: Rozpočtová a finanční ustanovení, 2008, www.euroskop.cz

Rozpočet Unie se řídí **pravidlem vyrovnanosti rozpočtu**. Nejprve se určí výše celkových výdajů rozpočtu Společenství a v závislosti na nich se vykalkuluje potřebná výše odvodů. Celková suma odvodů ČR do rozpočtu Společenství je přímo úměrná celkovým výdajům rozpočtu Společenství a aktuálním předpovědím vývoje HNP a odhadům vybraných cel. Celkovou čistou pozici ČR oproti rozpočtu Společenství představuje rozdíl plateb do rozpočtu a z něj zpět. Pro nové přistupující státy použila Evropská komise **princip nezhoršení čisté rozpočtové pozice**. **Kompence** s dalšími prostředky tvoří nástroj k dosažení tohoto principu.

Při vstupních jednáních vyšlo najevo, že ve střednědobém výhledu je ČR čistým příjemcem z rozpočtu EU, ale opožděné platby zavinily, že se tak stalo až v roce 2006. České republice se podařilo s Uní vyjednat **navýšení kompenzačních plateb** tak, že pozice České republiky byla od přijetí do Společenství stejná, jako rok před tím. Bylo jedním s hlavních cílů ČR dohodnout co nejvyšší úroveň kompenzačních plateb. Náš stát nemá na tyto finanční prostředky právní nárok, protože nejsou součástí *acquis*⁴⁵. Česká republika sama určila, kam a jak tyto prostředky přišly. Kompenzační platby tvořily přesně určené prostředky, jež ČR opravdu získala a jejichž příchod nezávisel na žádných dodatečných schvalovacích procesech. Naši zemi se podařilo dohodnout 747 milionů eur (asi 23,3 miliard Kč), jen Polsko získalo více prostředků.

Ke konci vstupních jednání si ČR vymohla **zvětšení objemu prostředků na rozvoj venkova** ze 380 milionů na 480 milionů eur pro roky 2004 až 2006. Dále k tomu přibylo nezbytné spolufinancování z naší země na úrovni 120 milionů eur a celkem se jednalo o prostředky nejméně 18 miliard Kč na tři roky. Oproti stavu před vstupem se suma využitelných prostředků více než zdvojnásobila. Finanční prostředky pomáhají farmářům podnikajícím v dalších oblastech. Na pomoc agroenvironmentálním opatřením, jako je údržba travních porostů, přišlo asi 1,5 miliardy Kč, na ekologické zemědělství asi 0,5 miliardy Kč a jako podpora znevýhodněným oblastem byly vyčleněny asi 3 miliardy Kč.

⁴⁵ právní řád Evropské unie

čistá pozice ČR vůči rozpočtu Unie po vstupu do EU

	2004		2005		2006	
	mil €	mil Kč	mil €	mil Kč	mil €	mil Kč
<i>příjmy z rozpočtu EU</i>						
předvstupní nástroje	157,1	4960	72,2	2309,8	90,4	2568,1
zemědělství	90,8	2813,7	398,1	12739,3	503,5	14251
tržní operace	4,7	147,3	64	2048,8	64,4	1824,5
přímé platby	0	0	197,8	6329,5	255,3	7239,2
rozvoj venkova	86	2666,4	135,6	4339,2	176,3	4981,9
veterinární opatření			0,7	21,8	7,4	205,4
strukturální akce	193,4	6190,1	212,1	6788,5	468,3	13300,3
vnitřní politiky	26,9	860,8	59,5	1904,3	52,1	1480,8
kompenzace	332,3	10466,5	300	8940	201,9	5710,2
celkové příjmy z rozpočtu EU	800,4	25291	1041,9	32681,8	1316,2	37310,3
<i>platby do rozpočtu EU</i>						
tradiční vlastní zdroje (cla)	58,9	1910,1	136,7	4373,7	149	4233
zdroj z DPH	78,6	2548,8	140,9	4507,8	173,7	4934,2
zdroj z HND	365,1	11833,9	607,1	19426,4	667,5	18958,4
rezervy	1	31,4	1,2	37	0	0
korekce VB	50,6	1639	73,7	2359	80,2	2276,8
celkové platby do rozpočtu EU	554,2	17963,2	959,5	30703,9	1070,5	30402,3
čistá pozice vůči rozpočtu EU	246,2	7327,9	82,4	1977,9	245,7	6908

zdroj: Ministerstvo financí

Tabulka ukazuje shrnutí odvodů ČR do rozpočtu Společenství podle let a příjmy rozdělené podle politik Společenství spolu s kompenzacemi nad rozsahem účasti v politikách Unie. Nakonec je uvedena čistá pozice České republiky vůči rozpočtu Unie.

Agroobchod 2003 ⁴⁶

Agrární obchod činil v roce 2003 122,7 miliard Kč. Dovoz tvořil 74,08 miliard Kč a zvýšil se o 7,35% ročně. Vývoz představoval 48,62 miliard Kč a zvýšil se o 7,74% za rok. Celkově vzniklo **záporné saldo** v hodnotě 25,46 miliard Kč. Krytí dovozu vývozem neznatelně vzrostlo z 65,3% v roce 2002 na 65,6% v roce 2003.

⁴⁶ viz. Agroobchod rok 2003, Ministerstvo zemědělství, 2004, www.mze.cz

V teritoriálním rozdělení trhů patřily mezi největší obchodní partnery ČR země EU a CEFTA. Ze Společenství bylo importováno nejvíce zboží - celkem tvořilo sumu 38,56 miliard Kč a to znamenalo 52,06% veškerého importu. Ze států CEFTA byly importovány produkty v hodnotě 17,7 miliard Kč a to tvořilo 23,89% veškerého importu. Ročně nastal růst objemu importu ze států CEFTA o 9,9% a ze států Společenství o 6,35%. Do zemí CEFTA dosahoval export 21,32 miliard Kč a to představovalo 43,86% veškerého českého agrárního exportu. Do zemí Společenství se exportovalo zboží v hodnotě 18,85 miliard Kč a to bylo 38,78% veškerého exportu. Vývoz se u států CEFTA zvýšil o 7,65% a u států Společenství o 5,35%. Úspěšnější **vývoz do zemí CEFTA** shrnoval **kladné saldo** 3,62 miliard Kč, oproti **zápornému saldu** 19,71 miliard Kč s Unii.

U zboží se ponejvíce importovalo: ovoce a ořechy, 11,83%; potravinářské přípravky, 10,17% a potravinářské zbytky a odpady, 8,94%. Výraznější meziroční snížení se projevilo u zbytků a odpadů o 1,38%. Nejúspěšnější exportní komodity byly: mléko, mléčné výrobky, vejce, med 12,81%, nápoje a lihoviny 11,46% a potravinářské přípravky 11,17%. Pozorovatelné zvýšení exportu se týkalo obilí o 5,22%, potravinářských přípravků o 2,05%. Naopak hmatatelné snížení se objevilo u olejnatých semen a plodů o 4%; masa a drobů o 1,5%; a nápojů a lihovin o 1,41%.

Zahraniční obchod po vstupu ^{47 48}

Účast České republiky na jednotném trhu Unie zlepšila obchodní podmínky nejen s členskými státy Společenství, ale změnila k lepšímu i ochranu tuzemského trhu vůči třetím zemím, nečlenům Společenství.

První rok po vstupu do Společenství **vzrostla** meziročně **hodnota českého agrárního dovozu** o 20% a **vývozu** o 31,9 %, **pasivní bilance agrárního zahraničního obchodu poklesla** o 309,6 milionu Kč, to bylo o 1,1 %. **Zvýšilo se pokrytí agrárního dovozu vývozem** meziročně ze 64,1 % na 70,4 %. Podíl EU-25 na celkovém agrárním dovozu vzrostl ze 78,8% na 90,3% a u vývozu z 80,1% na 86,7%. V teritoriálním složení vzrostl obrat agrárního zahraničního obchodu ponejvíce s původními státy Společenství, kdy dovoz meziročně vzrostl o 41,4% a vývoz o 54 %. U nových členů Společenství se zvýšil dovoz o 28,8% a vývoz o 32,5%.

Do států rozšířeného Společenství se dlouhodobě importovaly především komodity obilí, cukr, mléko a živá zvířata. Export těchto výrobků nebyl pro Českou republiku výhledově výhodný z důvodů nízkého stupně finalizace těchto produktů a nepravidelnosti jejich vývozu.

⁴⁷ viz. Agroobchod rok 2005, Ministerstvo zemědělství, 2006, www.mze.cz

⁴⁸ viz. Přílohy Strategického plánu rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013, Ministerstvo zemědělství, 2006

Dále se na českém agrárním exportu uplatňovaly čokoládové cukrovinky, cukrovinky bez kakaa, potravinové přípravky a pekařské výrobky.

U importu k nám zaujímaly vysoký podíl zmíněné výrobky dohromady s pokrutinami⁴⁹ (po extrakci sojového oleje). Významné místo v importu zabíraly sýry, tvarohy, maso, vína a destiláty. Jejich dovoz záporně působil na míru využití tuzemských zpracovatelských podniků.

V období od 1.5.2004 do 30.4.2005 meziročně vzrostl obrat agrárního zahraničního obchodu ČR o 32 104,2 milionů Kč, v eurech to bylo 1 195,5 milionů, to znamenalo o 24,7%. Byl to následek **změny celních sazeb a odbourání celních překážek**. Výše importu vzrostla o 20,1%, o 15 897,3 milionů Kč, o 610,2 milionů eur, a výše exportu o 31,9%, o 16 206,9 milionů Kč, o 585,3 milionů eur. Poklesl schodek bilance českého agrárního obchodu z 28 421,5 milionů Kč na 28 111,9 milionů Kč, to představovalo 1,1% a 309,6 milionů Kč. Příčinou bylo rychlejší meziroční zvýšení vývozu v nominální hodnotě ve srovnání s dovozem. Oslabující kurz koruny vůči euru meziročně zvýšil hodnotu dovozu nad hodnotu vývozu vyjádřeného v eurech a zhoršil pasivní bilanci agrárního zahraničního obchodu ČR o 24,9 milionů eur, o 2,8%.

agrární zahraniční obchod ČR

období 1. 5. 2004 - 30. 4. 2005	Vývoz		Dovoz	
	mil. Kč	% podíl	mil. Kč	% podíl
základní zemědělské produkty	11 750,0	17,6	17 877,7	18,5
potravinářské produkty	41 178,6	61,5	55 420,8	57,5
ostatní*	14 020,1	20,9	23 115,4	24,0
celkem:	66 948,7	100,0	96 413,9	100,0

*výrobky potravinářského průmyslu pro nepotravinářské využití

zdroj: celní statistika 7.11.2005

Agroobchod 2005⁵⁰

V roce 2005 agrární dovoz tvořil 102,77 miliard Kč a zvednul se o 10% proti předcházejícímu roku. Vývoz představoval 77,83 miliard Kč a zvýšil se o 27% ročně. Veškerý agrární obchod činil 180,61 miliard Kč. K vzestupu ze 65,77% na 75,73% ročně došlo u krytí dovozu vývozem. Záporné saldo 24,94 miliard Kč zaznamenala celková obchodní bilance.

⁴⁹ Pokrutiny jsou zbytky semen rostlin po vylisování oleje, například podzemnice olejné, lnu, sóje, máku, slunečnice. Používají se jako krmivo s vysokým obsahem bílkovin a tuků.

⁵⁰ viz. Agroobchod rok 2006, Ministerstvo zemědělství, 2007, www.mze.cz

Naším největším obchodním partnerem bylo v roce 2005 Společenství, z něj se sem importovaly komodity za 83,88 miliard Kč, to je 81,62% z veškerého importu. A nazpět se dostaly produkty za 65,98 miliard Kč a to tvoří 84,77% českého exportu. Nerovnováha ve vzájemné obchodní bilanci byla vyjádřena záporným saldem 17,9 miliard Kč se státy Unie.

Nejvíce dováženými komoditami byly: ovoce a ořechy 10,99%; maso a droby 9,97%; a mléko, vejce, med 8,82%. Naopak nejvyváženější zboží bylo: mléko, vejce, med 12,6%; cukr a cukrovinky 10,37%; nápoje, lihoviny 9,45% a obilí 8,55%.

Agrární obchod zaznamenal **největší rozkvět** těsně po vstupu ČR do Společenství. Tempo růstu vývozu i dovozu bylo mnohem vyšší než roku 2003. V roce 2005 již došlo k malému zpomalení, ale přesto se obchodovalo více než roku 2003. Na zemědělský obchod měl vstup do Unie velmi **kladný vliv**. Naši zemi se dařilo mírou růstu exportu překonat míru růstu importu zemědělských komodit. To znamená, že naše výrobky byly velmi žádané v Unii i jinde ve světě. Kladně se úspěšnost agrárního zahraničního obchodu ukázala i na **pokrytí dovozu vývozem**. V roce 2003 dosahovalo krytí dovozu vývozem jen 65,6%, ale v roce 2005 dosáhlo již 75,73%. U zemědělského obchodu došlo k další výrazné proměně, kdy v roce 2003 před vstupem do Společenství byl vedle Unie další významný obchodní partner CEFTA. V roce 2003 dosahoval vývoz do zemí CEFTA 43,86% a do Unie jen 38,78% českého agrárního vývozu. Po rozšíření Společenství o 10 nových členů v roce 2004 se CEFTA výrazně zmenšila a trh Unie se rozšířil o země z CEFTA a i o další státy. Proto se také zvětšil procentuálně zemědělský obchod mezi ČR a Společenstvím.

Zemědělství ČR po vstupu do Společenství ^{51 52}

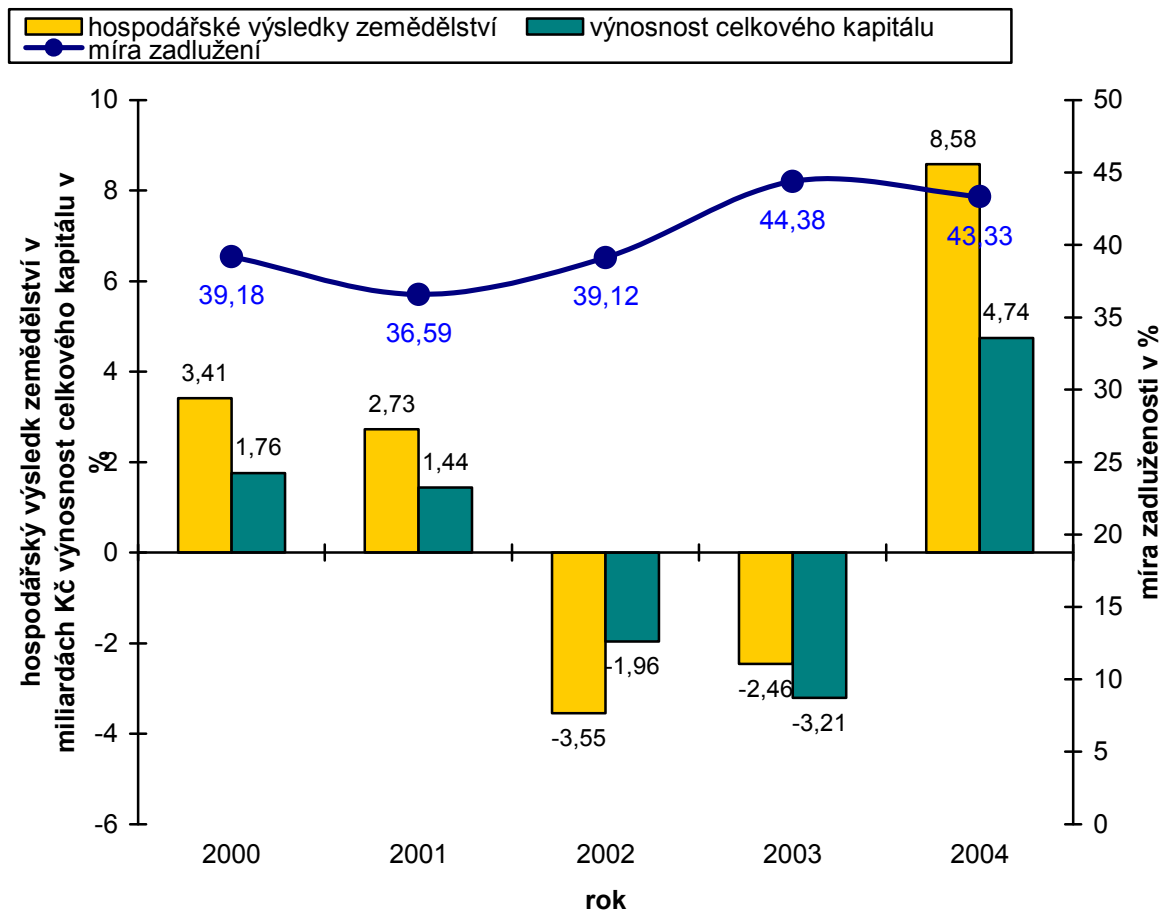
Členství našeho státu v EU výrazně pozvedlo příjmy z agrární činnosti a posléze **vylepšilo hospodářské výsledky**. V roce 2004 veškeré podnikatelské formy zemědělských podniků, v přepočtu na 1 ha z. p., dokázaly významně oproti minulému roku zlepšit své hospodaření a skončily v kladných číslech. Největší vliv na lepší výsledky mělo **zvýšení dotací a podpor do zemědělství**, díky vstupu ČR do Společenství a fungování SZP. U všech skupin podniků oproti loňskému roku proběhl **nárůst dotací provozního charakteru**. Na **zvyšování hrubé zemědělské produkce o 14,9%** (sledované ve stálých cenách roku 1989) působilo příznivé počasí jako další pozitivní okolnost. Vliv mělo i meziroční zvýšení průměrné úrovně cen zemědělských výrobců (CZV) o 8,1% oproti nižšímu průměrnému meziročnímu vzestupu

⁵¹ viz. Souhrnná zpráva Ministerstva zemědělství ČR o stavu zemědělství, potravinářství, lesního a vodního hospodářství v roce 2004, Ministerstvo zemědělství, Praha 2005

⁵² viz. Přílohy Strategického plánu rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013, Ministerstvo zemědělství, 2006

indexu cen vstupů do zemědělství o 6,8%. V neposlední řadě mělo kladný dopad **odbourání překážek v pohybu zboží a služeb** související se vstupem do Unie.

graf - hospodářské výsledky, výnosnost podnikání a zadluženost v zemědělství

zdroj: Souhrnný zemědělský účet (SZÚ) ČSÚ, Výběrové šetření FADN CZ

Rostlinná výroba poskočila díky příhodným klimatickým podmínkám - sklidilo se nadprůměrné množství velké části důležitých plodin, oproti nízkým sklizním v roce 2003. Hrubá rostlinná výroba se v roce 2004 zvýšila o 38,2%.

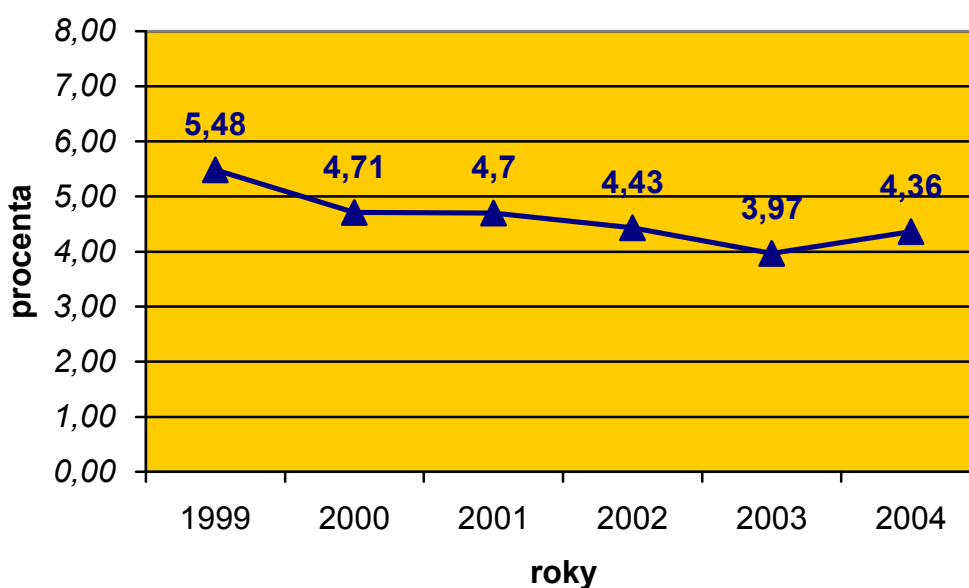
Živočišná výroba takových výsledků nedosáhla. Nastala u ní stagnace až mírný propad, hlavně z důvodu **problémů s odbytem**. Nejvíce patrný byl propad u výroby hovězího masa o 7%, vepřového masa o 5,7%, vajec o 6,6% a mléka o 1,6%. Lépe nedopadly ani stavy hospodářských zvířat. Sledovaly tendenci minulých let. Snížení stavů nastalo u prasat o 7%, u drůbeže o 5,1% a užitkovost nosnic se zmenšila o 2,1%. Stav skotu se propadl o 3,1%, jen u krav s tržní produkcí mléka o 6,3%. Uvedenou tendenci zčásti zmírnila vyšší užitkovost dojených krav o 4,3%. Lepší zprávou byl vzestup stavu krav bez tržní produkce mléka za rok o 9,6% a ovcí a beranů o 12,6%. Hrubá živočišná výroba se snížila o 1,8 %. Důvody tohoto vývoje lze

najít v nedostatečném přizpůsobení se některých oborů živočišné produkce u nás **konkurenci ze zemí Společenství** a v rozvinutého **zaměření výrobců na export živých zvířat**.

Členství ve Společenství nezměnilo zemědělský půdní fond. Rozloha zemědělské půdy se v roce 2004 zmenšila přibližně o 4600 hektarů. Míra zatravnění a zornění byla s rokem 2003 téměř shodná. Velká část orné půdy se dále nacházela v **méně příznivých oblastech**(LFA), které zahrnovaly 50,1 % z. p. našeho státu. V naší zemi činil **rozsah zornění až 72%**, i když podmínky pro to nebyly ideální. Zatím se nezdařilo zatravnit větší plochy, poněvadž tehdejší systém finančních instrumentů zemědělské politiky přinášel v mnoha případech farmářům větší profit při pěstování tržních plodin na orné půdě. Podpora našeho vinařství ze Společenství se projevila zvýšením rozlohy vinic o 9,2%. Cena pronájmu půdy u nás nepředstavovala vysokou nákladovou položkou. V České republice netvořila hodnota půdy ani pětinou výši hodnoty půdy ve státech EU -15.

Z dlouhodobého pohledu **klesá ekonomická síla zemědělství**. Příhodné počasí pomohlo výborné sklizni u rostlinné výroby a ta způsobila zlepšení ekonomického výsledku zemědělství v národním hospodářství. Ukazatel podílu hrubé zemědělské produkce (HZP) na celkovém hrubém domácím produktu (HDP) podává hrubou představu o dynamice ekonomické síly zemědělské výroby uvnitř českého hospodářství. Jak je uvedeno, počasí mělo silný vliv na celkový objem HZP.

graf pozice zemědělství v národním hospodářství

—▲ podíl hrubé zemědělské produkce na HDP

HDP = hrubý domácí produkt ve stálých cenách roku 1995

HZP = hrubá zemědělská produkce ve stálých cenách roku 1989

zdroj: ČSÚ, Ministerstvo financí

Reálné i nominální mzdy v zemědělství se v roce 2004 zvyšovaly prudčeji než v průmyslu a národním hospodářství. V tomto roce průměrná měsíční nominální mzda v zemědělství představovala 12930 Kč a za rok posílila o 9,9%, oproti tomu v průmyslu nastala změna jen o 7,3% a v národním hospodářství o 6,6%. Mzdová disparita v zemědělství nepatrně poklesla, proti průmyslu dosahovala 73,9% a oproti národnímu hospodářství 71,7%. Tato **mzdová disparita** byla **způsobena také nižší produktivitou práce** v agrárnictví oproti celostátnímu průměru. Obdobnou situaci nalezneme i v západní Evropě. I po zlepšení mzdové situace nepřekročila reálná mzda v zemědělství 89% výše reálných mezd roku 1989.

Rozšíření **ekologického zemědělství** u nás bylo podobné jako u států EU-15. V roce 2004 se objevil jen zanedbatelný nárůst. Využití půdního fondu v ekologickém zemědělství bylo naprosto opačné než v normálním zemědělství. V ekologickém zemědělství výrazně převážilo hospodaření na trvalých travních porostech s 89,4% nad ornou půdou s 7,5% rozlohy. Členství ve sjednocené Evropě neznamenal pro české ekologické zemědělství významnější překážku. Česká právní úprava, zejména zákon č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství, již vycházela z nařízení Rady 2092/91/EHS, které obsahovalo zásady pro ekologické zemědělství v členských státech. Mezi agro-environmentální opatření patřil subvenční program pro ekologické zemědělství.

Veškeré **výdaje na podporu zemědělské oblasti České republiky** vůči roku 2003 podstatně **vzrostly**. Přístupem ke Společenství se úplně proměnily dotační programy českého zemědělství. ČR použila pro přísun finančních prostředků z Unie **zjednodušený systém přímých plateb** pod názvem „**režim jednotné platby na plochu**“ (Single Area Payment Scheme = SAPS). V roce 2004 se dostaly subvence k farmářům v rámci strukturální politiky Společenství týkající se rozvoje venkova. Investiční pomoc šlo získat na základě **Operačního programu Zemědělství** a neinvestiční na základě **Horizontálního plánu rozvoje venkova**. Dále skončilo financování projektů minulých let z **předvstupního programu SAPARD**. Nová pravidla a architektura neminula **národní dotace** v zemědělství a na venkově. Evropská komise schválila použití národních podpor. Nejvýznamnější podíl z národních dotací představovaly **doplňkové přímé platby**. Tato podpora byla hrazena z rozpočtů ČR. Pomoc byla zacílena na ty oblasti, kde se zdálo, že poskytnuté platby SAPS samy o sobě nepostačovaly. Tyto dodatečné subvence nesměly překonat hranici stanovenou Společenstvím. Dotace získaly určené komodity rostlinné a živočišné výroby a zbytek finanční podpory připadl na ornou půdu. Další velká část financí směřovala na subvence podle zákona o zemědělství. Národní dotace byly věnovány na splácení úroků z úvěrů pomocí **Podpůrného garančního rolnického a lesnického fondu** pro jednotlivé programy a nadto na úroky z překlenovacích úvěrů pro osoby hospodařící v méně příznivých oblastech. Na tuzemském trhu byly uskutečněny pomocí **Státního zemědělského**

intervenčního fondu (SZIF) intervenční nákupy, finanční pomoc a kompenzace producentům v rozsahu Společné organizace trhu a národních dotací.

Členstvím v Unii se proměnila i struktura a zaměření českých institucí zabývajících se podporou zemědělství. V roce 2004 **Státní zemědělský intervenční fond** značně zvětšil svoji působnost. Do vstupu ČR do Společenství prováděl SZIF organizaci trhu v souladu se zákonem o SZIF a s nařízeními vlády ČR. Za členství naší země v Unii zajišťuje SZIF úkoly dané nařízeními Rady nebo Komise Evropských společenství a nařízeními vlády ČR, přijatými k provedení zákona o SZIF, eventuálně kterými se v mezích Společné zemědělské politiky určují podrobnější podmínky poskytování dotací jak z rozpočtů Unie, tak České republiky. Tímto krokem se stal **strážcem** dodržování **Společné zemědělské politiky** Společenství u nás a zároveň se stal akreditovanou **Platební agenturou** pro projekty hrazené ze **záruční sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu** podle nařízení Komise (ES) č. 1663/1995. Přes SZIF, jako platební agenturu, k nám proudily finanční zdroje ze Společenství na Horizontální plán rozvoje venkova, přímé platby, tržní opatření Společných organizací trhu. U SZIF se uskutečnilo sloučení dvou jeho nezávislých platebních agentur do jedné. Na SZIF také připadlo řízení a kontrola předvstupního programu SAPARD a plnil i úlohu Marketingové agentury pro reklamu tuzemských potravinářských výrobků. Změněné zákony o zemědělství a o SZIF zmocnily tuto agenturu k činnostem původně prováděným Ministerstvem zemědělství.

Změny se projeví i u **Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, a. s.** Přesměroval se hlavně na úvěrovou pomoc farmářům, zajišťoval jim záruky na úvěry v zemědělství a souvisejících oborech a dotoval části úroků z úvěrů a leasingového navýšení. Nový program podporoval překlenovací úvěry pro provozní financování osob hospodařících v méně příznivých oblastech. Jiné aktivity SZIF pomáhaly zemědělcům při nákupu půdy, podporovaly zemědělské pojištění a rostliny s energetickým využitím, pěstované na orné půdě.

Lesnictví při vstupu ^{53 54}

Vlastnické vztahy k lesním pozemkům vypadaly následovně: Restituční proces pomalu šel ke konci. Nevyřešeny zůstaly **restituce církevního majetku** (patřil původně církvím, náboženským řádům a kongregacím), tam chyběla i politická vůle. Před vstupem do Společenství nedošlo k žádným výrazným změnám u majitelů lesů.

⁵³ viz. Souhrnná zpráva Ministerstva zemědělství ČR o stavu zemědělství, potravinářství, lesního a vodního hospodářství v roce 2004, Ministerstvo zemědělství, Praha 2005

⁵⁴ viz. Přílohy Strategického plánu rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013, Ministerstvo zemědělství, 2006

Rozloha lesních pozemků se postupně **rozzrůstá** již od 30. let dvacátého století. Nedostačující byla výměra lesů v intenzivně zemědělsky využívaných oblastech, chyběla tam větší biodiverzita a pestrost krajiny. Zalesnění se jeví jako vhodná náhrada agrárního obdělávání půdy. Podporu v tomto úsilí poskytovala naše republika i ES. Naše lesy neodpovídaly ve složení dřevin doporučené skladbě, byl u nás příliš **vysoký podíl jehličnanů** (75,5 %) a listnatých porostů jen 23,4 %. Dlouhodobým cílem pro naše lesy bylo dosáhnout doporučeného složení - 64,4 % jehličnanů a 35,6 % listnáčů. Vývoj byl pozitivní a směřoval k cíli, každoročně se dařilo posilovat procentní zastoupení listnatých dřevin. Doporučená skladba dřevin byla vytvořena jako kompromis mezi přirozeným složením a druhy výhodnými z ekonomického pohledu.

vývoj výměry lesních pozemků

	1980	1990	2000	2004	2006
plocha lesních pozemků	2 624 000 ha	2 630 000 ha	2 637 290 ha	2 645 737 ha	2 649 147 ha

zdroj: ČSÚ(2005), ČÚZK, ÚHÚL

vývoj vlastnictví (v procentech)

lesy	1990	2000	2004
státní	95,8	63,1	60
obecní	-	13,6	15,4
kraje	-	-	0,2
soukromé	0,1	22,1	23,1
lesní družstva		0,9	1,0
veřejné vysoké školy	-	0,3	0,3
církevní	-	-	-

zdroj: ČÚZK, Ministerstvo zemědělství

V roce 2004 bylo **zalesněno** celkem 570 ha zemědělské půdy, z toho je 110 ha jehličnatých, 107 ha listnatých a 353 ha smíšených porostů. Rozloha obnovených lesních porostů se zvýšila, ale ještě nebyl dosažen vyrovnaný stav s ohledem na trvalou a vyváženou produkci. Nepoměr představoval asi 7 %. Při obnově se použilo více jehličnatých dřevin, než bylo vhodné. Souhrnná **těžba dřeva** se zvýšila o 3%, stejně tak i těžba v m³ na 1 hektar. Zvyšování veškerých zásob dříví v lesích v Česku trvalo i v roce 2004. Zásahu na tom měl nárůst zakmenění porostů, zvyšování podílu porostů vyššího věku i nárůst běžného přírůstu v Evropě. Průměrná zásoba na 1 hektaru lesních porostů tvořila 248,7 m³. Nešlo stejnoměrně provádět těžbu zásob, poněvadž v rezervacích a v prvních zónách národních parků byla těžba dříví znemožněna a v lese ochranných, zvláštního určení byla těžba omezena ochranným posláním či cílem hospodaření.

Věková skladba našich lesů zůstala nevyrovnaná. Abnormální byla výměra porostů starších 60 let částečně zapříčiněná rozsáhlými hmyzími kalamitami ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století. Podílel se na tom i způsob hospodaření v ochranných lesech a odkládání obnovy ekonomicky nezajímavých a hůře přístupných porostů. Nižší byla rozloha lesů mladších 60 let.

Nastalo **snížení počtu pracovníků v lesnictví** o 3,6 % za rok. Trend poklesu počtu zaměstnanců (fyzických osob) v lesnictví u subjektů v podnikatelské a nepodnikatelské sféře se nezastavil, tento proces probíhal od roku 1989. Vstup do Společenství neměl na tento trend velký vliv, neboť situace u starších členů Unie byla obdobná. Uplatnil se zde úsporný program spolu s racionalizačními opatřeními. **Průměrná mzda pracovníků** (fyzických osob) v lesnictví a souvisejících činnostech se zvýšila vůči roku 2003 o 6,6 %. Mzdy v národním hospodářství rostly o trochu více, o 6,9 %. Průměrná mzda zaměstnanců v lesnictví a souvisejících oblastech se opozdila i v absolutních číslech ve srovnání s průmyslem a národním hospodářstvím. Nejvyšší průměrnou mzdu v lesnictví vyplácel státní sektor.

měsíční průměrné mzdy v lesnictví

lesy	2001	2003	2004	2005
soukromé	10949 Kč	12287 Kč	13073 Kč	13892 Kč
obecní	11773 Kč	13734 Kč	14595 Kč	14682 Kč
státní	13046 Kč	14650 Kč	15524 Kč	17254 Kč
lesnictví celkem	11471 Kč	12939 Kč	13796 Kč	14908 Kč

zdroj: Ministerstvo zemědělství, ČSÚ

Celkově nižší výnosy z prodeje dříví jen dílem byly vyváženy úsporami nákladů a nárůstem produktivity práce. Zisk bez státních podpor z 1 hektaru vytvořily státní lesy ve výši 243 Kč, soukromé 144 Kč a lesní majetek měst a obcí se dokonce propadl do ztráty ve výši 40 Kč. Se započteným státním příspěvkem zisky poskočily na 678 Kč z hektaru u soukromých majitelů, 674 Kč z hektaru u obcí a 356 Kč z hektaru u státního majetku. Nejstrmější pád zisku o 576 Kč z hektaru zaznamenali proti roku 2003 vlastníci soukromých lesů. Hospodářsky se dařilo státním lesům, jež navýšily svůj zisk proti minulému roku. Meziroční úspory nákladů se nejvíce projevíly v pěstební činnosti, dále u ochrany lesa, těžební činnosti. Všechny subjekty podnikající v lesnictví neprováděly snižování nákladů stejnoměrně, některé naopak investovaly více finančních prostředků do určitých prací. Přírodní a klimatické podmínky výrazně působily na nákladovost podnikání v lesnictví a omezovaly používání techniky a technologií při vykonávání prací v lese. Ekonomickou efektivitu podnikání v lesnictví snižovaly strukturální nedostatky u soukromých lesů, například rozdrobenost, velikost majetku.

hospodářský výsledek vlastníků lesa (bez příspěvků na hospodaření v lesích)

rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
lesy státní (Kč/ha)	406	410	247	47	243	669
lesy obecní (Kč/ha)	230	183	169	81	- 40	67
lesy soukromé (Kč/ha)	343	613	433	720	144	295

zdroj: Ministerstvo zemědělství

Celkové **dobavy surového dříví** za rok se zvedly o 461000 m³, na celkovou výši 15601000 m³. U listnatého dřeva nastalo významné zvýšení o 13,6 %. Zvýšené dobavy surového dříví vyvolaly především přednostní nahodilé těžby (živelní, exhalační, hmyzové a ostatní), domácí poptávka po jehličnaté vláknině a kulatině, snaha kompenzovat snížení či stagnaci cen surového dříví. Průměrné ceny pilařských kulatinových sortimentů se proti minulým letům citelně nepohnuly, zabrzdil se jejich dlouhodobý propad od roku 2000. Cena smrkové vlákniny se snížila o 6,3 % ale cena listnaté vlákniny vzrostla o 12,8 % k roku 2003. Záporně se odrazilo ve zmenšení tržeb za dříví dlouhodobé **zredukování průměrných cen** u rozhodujících druhů surového dříví (jehličnatá kulatina a vláknina) s následným **snížením zisku** u vlastníků lesů.

V odvětví lesního hospodaření docházelo postupně k **soustředění podnikatelských subjektů** do velkých nadregionálních subjektů podnikajících u nás i v cizině. Stále fungovalo množství firem lokálního významu, jejichž služby využívali drobní vlastníci lesa. Veškerý nabytý **zisk** lesnických firem ročně **propadl** o 121 Kč z hektaru lesa na hodnotu 257 Kč z hektaru. Tento výsledek zavinil pád ziskovosti těžební činnosti, ostatní oblasti vykazovaly zlepšení situace, ale nedokázaly převážit takový propad u těžeb. Jak již bylo uvedeno, negativně se odrazilo v ekonomickém výsledku podnikatelských subjektů zkrácení zisku z prodeje sortimentů surového dříví. Kladně působila **racionalizace prací** a **rostoucí produktivita práce**. Nedostatečné příjmy neumožnily pořízení potřebného množství moderních technologických zařízení pro finalizaci a tržní zpracování produktů, to se dotklo i technologií pro zpracování a využití zůstatkové biomasy a jejich širšího rozšíření. V České republice se velmi málo využívala a zhodnocovala dřevní surovina domácími zpracovateli, spotřebovaly a recyklovaly dřevěné výrobky. Místo toho, aby se u nás rozběhla dřevařská výroba s vyšší přidanou hodnotou a související spotřeba (poptávka), **exportoval se vysoký podíl surového dřeva** a jeho polotovary. V porovnání s ekonomicky pokročilými evropskými státy jsme měli co dohánět.

finanční hospodaření podnikatelských subjektů v lesnictví (v Kč/ha lesa)

rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
hospodářský výsledek celkem	255	113	360	378	257	189

zdroj: Ministerstvo zemědělství

Přistoupením do Unie proběhla **úplná liberalizace obchodu** na vnitřním trhu se **surovým dřívím**, dovozní nebo vývozní cla jsou zakázána. Národní licenční systém zanikl. Vývoz surového dříví proti předešlému roku vzrostl o 218000 m³ na celkovou výši 3850000 m³, zvýšil se především u štěpek, třísek, pilin, listnaté vlákniny a dřevěného odpadu. Naopak se export snížil u jehličnaté kulatiny. Také import surového dříví meziročně zesílil o 132000 m³ na celkovou úroveň 866000 m³, hlavně se to týká jehličnaté kulatiny a pilin. Méně žádaný byl dovoz jehličnaté vlákniny, štěpek a třísek. Naším hlavním obchodním partnerem pro import i export bylo Společenství, tam jsme vyvezli 99,2 % celého exportu a odtud jsme dovezli 83,2 % z hodnoty celkového importu. Před naším členstvím v ES byly dovozy z nečlenských států do České republiky vyšší, ale většina z nich přistoupila do EU s námi, a tudíž se navýšil dovoz z Unie. **Přebytek zahraničního obchodu** u surového dříví klesl na hodnotu 3,3 mld. Kč.

Jako členové Společenství jsme mohli od přistoupení využívat v lesnictví finančních **prostředků ze strukturálních fondů** Evropské unie. Především se jednalo o **Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“** a jeho část **priorita I – Podpora zemědělství, zpracování zemědělských produktů a lesní hospodářství s opatřením 1.3. Lesní hospodářství**. Toto opatření se rozdělovalo na jednotlivá konkrétní podopatření: *Obnova lesního potenciálu poškozeného přírodními kalamitami a požárem a zavádění příslušných ochranných a preventivních opatření, Investice do lesů, Sdružování majitelů lesa, Zalesňování zemědělsky nevyužívaných půd*. Subvence uvolňovalo Ministerstvo zemědělství a na administraci žádostí se podílel Státní zemědělský intervenční fond a jeho regionální pracoviště. Nově spolufinancovaly, vedle našeho státu, strukturální fondy ES zalesňování zemědělské půdy. Postupovalo se podle nařízení vlády. Podpora se rozdělovala na tři části: *na založení lesního porostu, na péči o založený lesní porost, na ukončení zemědělské činnosti na zalesněném pozemku*.

podpory lesního hospodářství od státu (v milionech Kč)

rok	2001	2002	2003	2004
celková podpora	992	1097	792	784

zdroj: Ministerstvo zemědělství

Zkratky použité v kapitole

BTMP = bez tržní produkce mléka
CEFTA = Středoevropská zóna volného obchodu
ČSÚ = Český statistický úřad
ČÚZK = Český úřad zeměměřičský a katastrální
EHS = Evropské hospodářské společenství
ES = Evropská společenství
EU = Evropská unie
EU-15 = státy EU před rozšířením v roce 2004
EU-25 = státy EU před rozšířením v roce 2007
HDP = hrubý domácí produkt
HNP = hrubý národní podnik
HZP = hrubá zemědělská produkce
SAPARD = Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova
SAPS = jednotná platba na plochu
SZIF = Státní zemědělský intervenční fond
SZP = Společná zemědělská politika
ÚHÚL = Ústav pro hospodářskou úpravu lesů

Kapitola: Vliv zemědělství EU na ostatní země světa

V této části poukazuji na zemědělskou politiku Společenství z pohledu mezinárodního. Věnuji se stručně vzájemným obchodním i neobchodním vztahům ES a ostatních států a nejdůležitějších mezinárodních organizací v agrárním odvětví. Především jednání na půdě Světové obchodní organizace mají dalekosáhlé důsledky v obchodních vztazích i, pro někoho překvapivě, na samotnou podobu SZP v Unii. Byl to ponejvíce mezinárodní tlak, který „dohnal“ Společenství k podniknutí dávno žádaných reforem SZP.

Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) ⁵⁵

Je **mezivládní organizací**, která vznikla v roce 1961 jako **nástupce Organizace pro evropskou ekonomickou spolupráci (OEEC)**. Sídlem organizace je Paříž. Tato instituce je stálou mezivládní konferencí zabývající se širokým okruhem témat. Struktura OECD (podle hospodářských sektorů) odpovídá organizaci národních administrativ. OECD slouží k podpoře ekonomického růstu, zvyšování zaměstnanosti a životní úrovně, k udržování finanční stability, k asistenci ostatním zemím v jejich ekonomickém rozvoji a k růstu světového obchodu.

OECD je řízena Radou, kde jsou zastoupeni představitelé členských zemí OECD a Evropské komise. V čele sekretariátu stojí generální tajemník. Dále působí odborné výbory a jejich pracovní skupiny, které jsou složeny z vládních expertů členských zemí a pozorovatelů z některých nečlenských zemí.

Zemědělství a OECD

Ředitelství pro potraviny, zemědělství a rybolov má na starosti problematiku zemědělského sektoru. **Výbor pro zemědělství** a Výbor pro rybářství spolu s Programem výzkumné spolupráce se zabývají třemi hlavními věcnými tématy: zemědělsko-politickou reformou, obchodem zemědělskými produkty a rybářstvím. Vlastní činnost probíhá v jednotlivých pracovních skupinách pro obchod, životní prostředí, pro skupiny komodit (obiloviny, krmiva, cukr, maso, mléčné produkty, ovoce a zelenina atd.), pro zemědělskou mechanizaci, osiva, nebo lesnické reprodukční materiály. Spolupráce s nečlenskými zeměmi se rozvíjí zejména na úrovni pravidelného tzv. Globálního fóra pro zemědělství. OECD se věnuje zemědělskému sektoru také v rámci rozvojové spolupráce, kde je pozornost zaměřena na zájmy méně vyspělých zemí.

⁵⁵ viz. Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD), 2006, www.mze.cz

V rámci činnosti OECD v sektoru zemědělství jsou např.

- zakládány systémy pro certifikaci některých zemědělských komodit,
- stanovovány obecné principy (např. princip „znečišťovatel platí“), které přispívají k zohledňování environmentálních aspektů v zemědělských politikách,
- na základě notifikací členských zemí přezkoumávána dovozní omezení a vývozní podpory týkající se zemědělských produktů,
- zaváděny standardy v oblasti technických parametrů zemědělských a lesnických strojů
- definovány obecné ukazatele používané pro srovnávací hodnocení zemědělských politik.

Světová obchodní organizace (WTO) ^{56 57}

Světová obchodní organizace (World Trade Organisation - WTO) se jako **jediná globální mezinárodní organizace zabývá pravidly obchodu mezi státy**. Dohody WTO tvoří základ této organizace. Cílem je pomáhat výrobcům zboží a služeb a provozovat mezinárodní obchod.

Světová obchodní organizace vznikla 1. ledna 1995 a **nahradila** tak **Všeobecnou dohodu o clech a obchodu** (GATT), která byla ustavena v roce 1948. Sídlem WTO je Ženeva a počet členů je kolem 150 zemí, dalších země se do WTO hlásí. Pravidla WTO se vztahují na 97 % celkového světového obchodu.

Nejvyšším **orgánem přijímajícím rozhodnutí** je **Ministerská konference**, která se schází alespoň každý druhý rok. **Všeobecná rada** se setkává několikrát ročně. Je tvořena většinou velvyslanci zemí v Ženevě, nebo vedoucími delegací v Ženevě. Na dalším stupni jsou Rada pro zboží, Rada pro služby a Rada pro intelektuální vlastnictví. Tyto rady podávají o své činnosti zprávu Všeobecné radě. Mezi nižší pracovní specializované orgány patří výbory, pracovní skupiny a volné pracovní skupiny.

Ve WTO je **metodou rozhodování konsensus**, většinové hlasování se používá jen výjimečně. WTO je vlastně vedeno vládami členských států. Pravidly WTO jsou dohody vzniklé na základě vyjednávání členských států. Jednání probíhají v tzv. kolech (rounds) a tato jednání nesou jména podle měst, nebo zemí, kde byla zahájena.

Mezi činnostmi WTO patří:

vytváří obchodní dohody; představuje fórum pro obchodní vyjednávání; řeší obchodní spory; pomáhá rozvojovým zemím v otázkách obchodní politiky; sestavuje a předkládá přehledy obchodní politiky členských států; spolupracuje s dalšími mezinárodními organizacemi.

⁵⁶ viz. Světová obchodní organizace (WTO), 2006, www.mze.cz

⁵⁷ viz. kolektiv autorů: Světová obchodní organizace, Ministerstvo zemědělství, 2004, www.mze.cz

Zásady obchodního systému jsou:

- **obchod bez diskriminací** (tzv. doložka nejvyšších výhod, která zakazuje, aby členské státy proti sobě používaly diskriminující praktiky a aby všechny výhody, které získá jeden člen, se vztahovaly i na všechny ostatní);
- **cizinci musejí mít stejná práva jako národní účastníci** (se zbožím dováženým a zbožím domácím musí být zacházeno stejným způsobem);
- **postupné odstraňování překážek obchodu** = liberalizace obchodu (jedná se o snižování cel mezi státy i o necelní překážky, jednání se týkají průmyslových výrobků, služeb a intelektuálního vlastnictví);
- **předvídatelnost obchodu** (jedná se o stabilní obchodní prostředí a přijímání a plnění závazků států). V případě změny závazku se tato změna musí dojednat, event. počítat s kompenzací, jestliže některý z účastníků utrpí změnou závazku ztráty;
- **podpora férové konkurence** (nediskriminace a doložka nejvyšších výhod);
- **podpora rozvoje a ekonomických reforem** (jedná se hlavně o rozvojové země, které tvoří dvě třetiny členských států WTO).

Uruguayské kolo a zemědělství^{58 59 60}

Jednání byla velmi složitá, protože **zemědělský obchod patřil k výjimkám v liberalizovaném obchodu**. K těžkostem v jednání přispíval střet USA a EU jako dvou významných zemědělských producentů. Toto celé jednání bylo výsledkem tlaku Spojených států. USA měly obavy ze ztráty světových trhů ve prospěch evropských zemědělců. Díky systému podpor poskytovaných vlastním farmářům zvýšily země EHS výrazně svůj podíl na světovém trhu s obilninami ze 14% v roce 1981 na 20% v roce 1991. Zato podíl USA se ve stejném období výrazně snížil ze 47% na 32%.

Propojení mezi GATT a Společnou zemědělskou politikou jsou těsná, protože liberalizace zemědělského obchodu velice ovlivňuje zemědělství v EU, zejména v otázkách přístupu na evropský trh a podpor farmářů. V této době přijalo mnoho zemí podpůrné politiky pro zemědělství. Během let 1992-1995 byl každý rolník v EU i v USA subvencován od 12 000 a až do 15 000 ECU ročně. Výjimky představovala skupina Cairns, ve které je zemědělství podřízeno pravidlům trhu, a Švýcarsko, které naopak podporuje agrárnictví více než EU a USA.

⁵⁸ viz. Společná zemědělská politika Evropské unie, 2009, www.businessinfo.cz

⁵⁹ viz. Fiala, P., Pitrová, M.: Evropská unie, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003

⁶⁰ viz. Evropské zemědělství na mezinárodní úrovni, www.czp.cuni.cz

Hlavní zemědělská témata diskutovaná na konferenci:

- a) **politika domácí podpory**
- b) **exportní subvence**
- c) **přístup na trh**

V první etapě Spojené státy prosazovaly “**nulovou volbu**”, která zruší všechna opatření podpor pro zemědělce do roku 2000 (vynětí z domácí podpory, exportních refundací a vnější ochrany). S tím EU samozřejmě nesouhlasila. Obě strany se držely svých požadavků a blokovaly rokování. EU začala pocíťovat potřebu reformování svého zemědělství. Cílem provedených opatření bylo řešit problémy zemědělství uvnitř EU a zároveň umožnit slučitelnost SZP s jednáním na Uruguayském kole.

Evropská Společenství **provedla MacSharryho reformu** v květnu 1992. Ta zavedla cenové škrty na zemědělské produkty, kompenzační platby k vyrovnání snižujících se příjmů, kontrolu produkce. Nakonec došlo i k posunu v konferenci GATT **dohodou Blair House** v listopadu 1992. To uvolnilo patovou situaci v jednání a mohlo dojít se čtyřletým zpožděním k ukončení Uruguayského kola 15. dubna 1994 v Marakéši.

hlavní závěry:

- redukce domácí podpory zemědělství
- omezování exportních refundací

To ve skutečnosti zásadně sníží možnosti vývozu zemědělských výrobků.

- širší přístup na evropský trh

Uruguayská dohoda předpokládá, že všechny signatářské země otevřou své dovozní kvóty třetím zemím a umožní jim tak základní přístup na trh.

Rozvojové kolo z Doha ^{61 62 63}

V souladu se schválenou Deklarací z Doha z listopadu 2001 bylo do programu tohoto kola zařazeno 21 témat. Mělo dojít k liberalizaci mezinárodního obchodu celkově, poněkud více v zemědělské oblasti a u průmyslových výrobků. Rozvojové státy prosazovaly hlavně liberalizaci obchodu se zemědělskými produkty a až poté s průmyslovými výrobky a službami. Ekonomicky rozvinuté státy požadovaly liberalizovat naráz co nejvíce oblastí a významnější bylo pro ně průmyslové zboží. Bohužel při rokování byla hlavní témata spojena, takže pokud nebude liberalizován obchod se zemědělskými produkty, nezlepší se ani obchodní podmínky u

⁶¹ viz. Ministerská jednání WTO skončila kvůli zemědělství fiaskem, ČTK, 2008, www.financninoviny.cz

⁶² viz. Světová obchodní organizace (WTO), 2006, www.mze.cz

⁶³ viz. WTO a zemědělství (Pracovní příručka), Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Praha 2006, www.agrovenkov.cz

průmyslových výrobků a naopak. Výsledky kola měly být v platnosti již od ledna 2005, ale tak se vůbec nestalo. Dvě ministerské konference (Seattle a Cancun), od nichž se očekával významný posun vpřed, také nebyly vydařené. Výsledky **ministerské konference z Hong Kongu (2005)** jsou spíše skromné. Poslední možnost uzavřít Rozvojové kolo z Doha byla v červenci 2006, ale nepodařilo se. Několikrát se mnohostranná obchodní rokování přerušovala. Jednání pokračují dále, cesta k dohodě bude spletitá. Další ministerské konference proběhly v roce 2007 v Postupimi a 2008 v Ženevě. Na poslední jmenované se strany přiblížily konečné dohodě, ale nakonec se opět nedohodly. Politické, mocenské a hospodářské zájmy tolika zemí působí nejednou protichůdně. Představené kompromisní návrhy se někomu zdály moc „měkké“, jiným naopak příliš reformní. Proto se multilaterální obchodní politiku nepodařilo transformovat. Uzavření finální dohody je někde v nedohlednu a zakončení rozvojového kola ještě vzdálenější.

Výsledky Hongkongské konference jsou tyto:

- předběžná dohoda o zrušení vývozních subvencí v oblasti zemědělství do roku 2013;
- zvýšení technické pomoci rozvojovým zemím, zrušení cel a kvót vyspělých a pokročilých rozvojových zemí na dovozy z nejchudších rozvojových zemí;
- zrušení vývozních subvencí a dotací poškozujících obchod u bavlny v USA;
- brzké uzavření jednání o snižování cel u nezemědělských výrobků (NAMA) a sladění s výsledky jednání v oblasti zemědělství (paralelismus);
- pokračování v jednání o službách;
- zavedení monitoringu na dovozy banánů do EU, kde se jedná o úroveň celní zátěže na banány ze zemí AKT (země africké, karibské a tichomořské oblasti) a zemí Jižní Ameriky (rozdíly v úrovni cla ve prospěch zemí AKT).

Největší rozdíly mezi postoji států byly a jsou v oblasti přístupu na trh, tedy v představách o kolik se vlastně mají cla snížit. Zatímco EU navrhovala průměrné snížení 39 %, později 48 %, USA požadovaly snížení od 55 % do 90 % a skupina rozvojových zemí vedená Brazílií (G 20), načrtla kompromis - provést redukci cel o cca 54 % v průměru. Jakákoli dohoda vedoucí k alespoň částečnému posunu v **uvolnění agrárního obchodu** je prospěšná. **Přílišná regulace trhu v oblasti zemědělských politik** a s tím svázaný **protekcionismus** vede pouze k nekonkurenceschopnému zemědělství. Země, které se vzdaly takového omezování obchodu, již na tom netratí, ba naopak.

Snížení cel v EU by nemělo celkově způsobit žádné velké problémy, protože většina dovozů do EU se uskutečňuje na základě preferenčních ujednání, takže normální smluvní clo se převážně nevyužívá. Dokonce EU umožňuje mnoha státům přístup na svoje trhy bez překážek. Pro citlivé sektory existuje následující řešení: používat dodatkového cla v případě narušení unijního trhu nadměrnými dovozy (což by mělo být zachováno). **Snížení domácích podpor**

narušujících trh je již dávno předmětem reformy společné zemědělské politiky. EU ve svém posunu k udržitelnému zemědělství zavádí podpory, mající za cíl venkovský rozvoj, zdravé potraviny apod. Tudíž ani zde nepocítí unijní zemědělství újmu ze snížení podpor, které jsou ostatně na ústupu. Reforma společné zemědělské politiky, která se snaží **snížovat administrativní ceny a intervenční opatření**, umožňuje postupně **zrušení vývozních subvencí**. Někdy samy podnikatelé v EU nevyužívají vývozních subvencí, protože administrativní požadavky jsou tak náročné, že se jim to nevyplatí.

Zemědělství a Světová obchodní organizace ^{64 65 66 67 68}

Zemědělství bylo zařazeno do jednání GATTu až v osmém, tzv. Uruguayském kole (1986 – 1994). **Jednání byla složitá a odlišovala se od ostatních oblastí.**

Strategické důvody vedou státy k tomu, aby se snažily zajistit základní potraviny z vlastních zdrojů, a zároveň nikdo nechce dovolit znehodnocení svého zemědělského půdního fondu do budoucna. Všechny státy si přejí zabezpečit pro obyvatelstvo venkova životní úroveň, která by odpovídala úrovni celé společnosti. Zemědělství představuje pro obyvatelstvo venkova významnou pracovní příležitost. Vyšší ochrana domácího zemědělství má však také stinné stránky. Zpomaluje se průběh restrukturalizace, vyrábí se zboží, které lze výhodněji dovézt, nebo je produkováno zbytečně draze. WTO odhaduje přínos liberalizace v agrární oblasti pro světovou ekonomiku 613 mld. USD.

Byly stanoveny vyjednávací okruhy: **přístup na trh** (to je v podstatě snižování cel); **domácí podpory** (dotace získané zemědělcem); **vývozní subvence** (subvence, které získává vývozce); **zvláštní a rozdílné zacházení s rozvojovými zeměmi**.

Zemědělský obchod ovlivňují podpory a subvence poskytované **zemědělským výrobcům a vývozcům**, proto nestačí jen snižovat cla. Na mezinárodním trhu se stávají konkurenceschopnější země, které zvýhodňují své zemědělce a vývozce poskytováním vyšších podpor. Tuto obchodní politiku rozvinutých států nejčastěji kritizují chudší rozvojové země se silným zemědělským sektorem. Pro ně je typická levná pracovní síla a často i levná produkce vzhledem k tamějšímu podnebí. Mnohdy zemědělské výrobky představují jediný významnější exportní artikl. Tyto státy se staly ekonomicky citlivé na výkyvy na mezinárodních trzích v důsledku monokulturnosti zemědělské výroby a vývozu. Závěrečná Dohoda o

⁶⁴ viz. K jednání WTO o zemědělství – bulletin VÚZE č.3/2005

⁶⁵ viz. Světová obchodní organizace (WTO), 2006, www.mze.cz

⁶⁶ viz. kolektiv autorů: Světová obchodní organizace, Ministerstvo zemědělství, 2004, www.mze.cz

⁶⁷ viz. WTO a zemědělství (Pracovní příručka), Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Praha 2006, www.agrovenkov.cz

⁶⁸ viz. Zajíček, J.: Zemědělství ve WTO, Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2006, www.mpo.cz

zemědělství Uruguayského kola GATT znamenala první krok k nápravě pokřiveného mezinárodního obchodu.

Základním úkolem byla tzv. **tarifikace** = převedení nejrůznějších netarifních překážek obchodu na cla. Bylo dohodnuto **snížení cel na zemědělsko-potravinářské výrobky** v průměru o 36 %, minimum 15 % na výrobek v období šesti let (1995 - 2000), **snížení domácích podpor** poškozujících obchod o 20 % v tomtéž období, **snížování vývozních subvencí** o 21 %, pokud jde o množství, a o 36 %, pokud jde o hodnotu. Pro rozvojové země byly tyto podmínky mírnější. U domácích podpor dojde k jejich snižování ve třech pásmech s tím, že k většímu snížení dojde v tom pásmu, kde jsou tyto podpory nejvyšší, k nižšímu tam, kde jsou tyto podpory nižší. Měly by se odstranit nejen vývozní subvence do roku 2013, s podstatným snížením do roku 2010, ale také všechny další formy vývozních podpor. U přístupu na trhu by snižování cel mělo nastat ve čtyřech pásmech v závislosti na výši cel, přičemž u vyšších cel by mělo být snížení větší. S cílem respektovat zvláštní zájmy dovozců byla utvořena kategorie **citlivých výrobků** (Sensitive Products), u nichž by mělo být snížení menší. Jejich výběr by měl provést člen WTO na základě vlastních potřeb. Rozvojové země si budou moci určit konkrétní počet **zvláštních výrobků** (Special Products) s ještě citlivějším zacházením a bude jim sloužit **zvláštní ochranný mechanismus** (Special Safeguard Mechanism — **SSM**), jednodušší a účinnější než SSG.

Výsledkem byla také **Listina závazků a koncesí**, kterou měl sestavenou každý členský stát a která představovala závazky tohoto státu na budoucích šest let na snižování cel, podpor a vývozních subvencí. Tento dokument jmenovitě uvádí všechny zemědělsko-potravinářské výrobky a jejich základní a konečná cla a s tím související další instituty, jako jsou celní kvóty, zvláštní ochranná opatření. Další součástí jsou závazky na snižování domácích podpor a snižování vývozních subvencí.

Jsou rovněž zavedena měřítka, kterými se posuzuje snižování podpor a nutná sdělení (notifikace) o plnění závazků, které se předkládají pravidelně Zemědělskému výboru WTO. Členský stát musí dostát svým přijatým závazkům na základě podepsané a parlamentem ratifikované Dohody o zemědělství.

Každý členský stát se řídí celním sazebníkem, kde jsou v kapitolách 1 - 24 uvedeny **celní sazby na zemědělsko-potravinářské výrobky** a kde jsou na každý rok určena cla. Členský stát nemůže cla autonomně měnit, protože se jedná o tzv. **vázaná cla**. Pouze vyjednáváním v rámci Zemědělského výboru WTO lze připustit změnu cel, a to spolu s řádným zdůvodněním a předložením příslušných dokladů. Další země mohou požadovat za změnu cel **kompenzace**. U výrobků, které byly **označeny SSG** (Special Safeguard provisions) a kde se jednalo o zvláštní

ochranná opatření, bylo možné navyšovat cla předepsaným způsobem a za předem stanovených podmínek.

Členský stát **nemůže bránit** žádnými dalšími prostředky **dovozům**. Nelze zavádět např. kvóty na dovozy, zákazy dovozů ani skryté překážky (netarifní), pokud nejsou oprávněné. Jsou-li ohroženi újmou domácí výrobci, smí členský stát učinit některá opatření na zastavení, nebo dočasné přerušení dovozů, pokud jsou oprávněná. Tato opatření se opírají o **Dohodu o ochranných opatřeních** (Agreements on Safeguards), vycházející z článku 19 GATT.

Státy se zavázaly snížit **vývozní subvence**. Ty jsou hojně používané zejména v EU. Jsou legální za podmínky, že je úroveň závazků na výrobek na daný rok dodržována jak v množství, tak i hodnotě.

Vyskytují se i další formy podpor vývozu, jež jsou často **skryté**. Jde o potravinovou pomoc hlavně rozvojovým zemím, která zastírá dotování vývozu, nebo skrytě dotované vývozy národních monopolů a dále to bývá také poskytování výhodných vývozních úvěrů, záruky na tyto úvěry anebo pojišťování vývozních úvěrů, které vlastně zvýhodňují domácí vývozce proti vývozcům z těch zemí, kde se takové úvěry neposkytují, nebo je jejich rozsah menší.

Domácí podpory (dotace) přispívají ke zvyšování produkce, jež negativně ovlivňuje obchod, např. plošné podpory cen placených zemědělcům, různé druhy podpor na podněcování produkce výrobků, udržování stálé cenové hladiny nad úrovní světové ceny. Podle žargonu WTO se nazývají **podpory žluté skříňky** (amber box). Nepříznivě působí na mezinárodní obchod a členské státy je mají odbourávat podle svých Listin koncesí a závazků. Součet těchto podpor vztahený k celkové výrobě se nazývá **celková agregovaná míra podpor** (Total Aggregate Measurement of Support — **AMS**). Existují výjimky v používání žlutých podpor, kdy je možné je legálně aplikovat podle pravidla **de minimis**. Do součtu AMS se podle Dohody o zemědělství nezapočítávaly podpory, pokud ve sledovaném roce nepřesáhly 5 % hodnoty produkce u rozvinutých zemí a 10 % produkce u rozvojových zemí.

Členské státy smí používat určité podpory legálně bez jejich omezování, protože tyto podpory nemají záporný vliv na mezinárodní obchod. Podle žargonu WTO se nazývají: **podpory modré skříňky** (blue box) a **podpory zelené skříňky** (green box). Podpory modré skříňky jsou např. přímé platby EU. Tyto podpory jsou totiž limitovány a poskytovány účelově na plochu, nebo na počet zvířat a neměly by mít nepříznivý vliv na obchod. Podpory zelené skříňky obsahují programy, které sice zlepšují příjmy zemědělců, ale umožňují působení tržních sil. Do zelené skříňky spadají všechny ostatní podpory, jako je podpora výzkumu a vývoje, školení pracovníků, podpory veterinárního a rostlinolékařského charakteru, podpora pojištění a pomoc při živelných pohromách, obecné marketingové služby, udržování zásob pro potravinovou bezpečnost,

budování základní infrastruktury venkova, poskytování potravin chudým, pomoc při restrukturalizaci zemědělství, podpora znevýhodněných oblastí, ochrana životního prostředí.

Geneticky modifikované organizmy představují sporný bod v mezinárodním obchodu. Tato rozepře má silný podtext nejen zdravotní, etický, ale i obchodní. EU přistupuje velmi opatrně k těmto produktům a k hodnocení rizika jejich využívání. Naopak USA, Kanada a Argentina jsou významnými producenty takto upravených potravin, či krmiv. Na půdě WTO již došlo k prodiskutování sporných míst. USA, Kanada a Argentina si stěžovaly na omezování dovozu geneticky modifikovaných organismů z těchto zemí ze strany EU. A dále, že EU u některých výrobků dovoz povoluje, ale některé členské státy importy zakazují.

Řešení sporů a nedodržování závazků ve WTO ⁶⁹

K řešení sporů a nedodržování závazků slouží institut pojmenovaný **Shoda o řešení sporů** (Dispute Settlement Understanding), který byl zreformován na základě jednání Uruguayského kola.

Řešení sporů se řídí přesnými pravidly a pro právní úkony ve sporu jsou stanoveny lhůty, aby strany nemohly spor neúměrně protahovat. Strany, které jsou ve sporu, mohou nejdříve žádat o konzultace, pakliže se spor neurovná, následuje ustavení tzv. panelu z odborníků, který daný spor zhodnotí a vydá zprávu. **Orgán pro řešení sporů** (Dispute Settlement Body) schválí konečnou zprávu. Země, která porušila pravidla, musí vydané rozhodnutí přijmout. Když s verdiktem nesouhlasí, může se odvolat, ale ve lhůtě 60, max. 90 dnů, než začne rozsudek platit. Sankce za nerespektování rozsudku Orgánu pro řešení sporů se mohou týkat zrušení výhod, kterými země disponuje, nebo povinností, které má vůči této zemi země žalující. Sankce by měly postihovat stejný sektor, kde vznikl předmět sporu, ale mohou zasahovat i do jiných sektorů. Orgán pro řešení sporů kontroluje plnění rozsudku a zvaží, jestli nastala náprava podle rozsudku.

Vztahy USA a EU v zemědělství ^{70 71}

Spojené státy americké a ES patří mezi světové hospodářské velmoci. Vzájemný obchod je velmi vysoký. Obě strany nemají zájem vyvolávat konflikty, ale naopak spory řešit. Specifické problémy se přesto objevují i v otázkách zemědělského obchodu.

⁶⁹ viz. Světová obchodní organizace (WTO), 2006, www.mze.cz

⁷⁰ viz. Pospíchalová, A.: Euro-americké vztahy, Institut pro evropskou politiku, 2003, www.europeum.org

⁷¹ viz. Moravec, M.: Hospodářské vztahy EU a USA prisma jednání v rámci WTO, Konference IIPS: Vzájemné vztahy EU a USA a zájmy České republiky, Brno 2005, www.europlatform.cz

Dohoda o víně mezi EU a USA ⁷²

Evropská unie a Spojené státy podepsaly v Londýně dvoustrannou dohodu o víně, které předcházelo dvacet let vyjednávání. Tato dohoda přinese výrobcům vína z EU velký prospěch. Pomůže výrobcům vína v EU rozšířit jejich úspěšné aktivity v USA – na největším trhu, na nějž EU vyváží. EU každoročně vyváží do USA víno v hodnotě vyšší než 2 miliardy eur, což představuje přibližně 40 % vývozu EU. Dohoda o víně jasně dokládá, že USA a EU dokáží důležité a složité otázky vyřešit prostřednictvím dvoustranných vyjednávání, a obě strany se zavázaly, že takto budou v budoucnu postupovat.

Nejdůležitější body dohody:

- Názvy některých evropských vín, jako např. portské víno, víno šery, šampaňské se v USA v současnosti používají i pro jiná vína. Podle této dohody bude jejich užívání v USA omezeno a zároveň USA provedou právní úpravu, aby bylo v budoucnu jejich užívání vyhrazeno pro vína pocházející z EU.
- Současné postupy pro výrobu vína v USA, na něž se nevztahují odchylky EU, jsou přijatelné, USA však bude moci taková vína vyvážet až poté, co se změní status částečně použitelných názvů. Nové postupy výroby se analyzují a v EU budou uznány pouze tehdy, pokud proti nim nebude nic namítáno. Nejedná se o vzájemné uznání.
- Vína z EU nově nepotřebují osvědčení USA (vztahuje se na ně výjimka).
- USA a EU se domluvily, že dvoustranné záležitosti budou řešit neformálními dvoustrannými konzultacemi raději, než prostřednictvím formálních postupů pro urovnání sporů.

„ banánové války ” ⁷³

Dlouholetý obchodní spor o banány začal už v roce 1993, kdy ES zavedla preferenční režimy na dovážené banány ze zámořských území členských států a rozvojových zemí ACP (především z Afriky a Karibiku). Dovozy banánů byly bezcelní, nebo s minimálními dovozními cly. Zato dovozy banánů ze zemí Střední a Jižní Ameriky, kde obchodují klasičtí vývozci, byly omezeny kvótami v kombinaci se cly. EU protekcionářsky podpořilo banány ze zemí s preferenčním režimem. Země Latinské Ameriky byly tímto chováním poškozeny spolu s americkými nadnárodními společnostmi (Chiquita, Dole), které tam působí. Tento spor byl řešen Orgánem pro řešení WTO s nepříznivým výsledkem pro ES, protože preferenční režim pro určité státy jasně diskriminuje ostatní. EU nechtěla svůj dovozní systém opustit a provedla jen dílčí úpravy. USA byly proto oprávněny k odvetným akcím. Spor byl definitivně urovnán až v roce 2001.

⁷² viz. Dohoda o víně mezi EU a USA napomůže EU obchodovat s vínem v USA, Brusel 2006, www.europa.eu

⁷³ viz. Rozehnalová, N., Týč, V.: Vnější obchodní vztahy Evropské unie, Masarykova univerzita, Brno 2006

Používání hormonů při chovu dobytka ^{74 75}

Spor se týká rozdílného pohledu na hodnocení důsledků užívání hormonů při produkci masa v ES a v USA. V ES jsou hormony pokládány za potenciálně škodlivé pro zdraví spotřebitele. Naopak ve Spojených státech se běžně používají k urychlení růstu dobytka, jehož maso se pak vyvážejí i do ES. Dovoz takového masa ES zakázala na základě komunitárního práva, které vychází z tzv. **principu obezřetnosti** = prevence možných, nikoli však jistých škod na zdraví konzumentů. USA považují hovězí za zdravé, škodlivé důsledky užívání hormonů nejsou u zákazníků prokazatelné. Orgán pro řešení sporů WTO rozhodl, že dovoz tohoto masa lze zakázat, když stát dovozu prokáže škodlivost výrobku. Do té doby mohou USA a další státy uplatňovat odvetná opatření. USA uvalilo na dovoz evropského zboží sankce ve výši 116 milionů dolarů ročně se souhlasem WTO. Do roku 2001 byla zjištěna karcinogenita jednoho z používaných hormonů. U ostatních nelze škodlivost v tak krátké době potvrdit. WTO považuje unijní zákaz importu hovězího pěstovaného s podporou hormonů jako vědecky nepodložený a proto nedovolený. Společenství v roce 2003 tento zákaz upravilo a podalo WTO svou stížnost proti odvetným opatřením. Odvolací orgán WTO dospěl k závěru, že Unie nemůže blokovat dovozy hovězího, poněvadž nepředložila dostatečně přesvědčivé důkazy o škodlivosti hormonů. WTO uvedla, že odvetná opatření nebyla použita po právu. ES chápe rozhodnutí WTO jako uznání svého názoru, že odvetná opatření USA a Kanady jsou nelegální po změně systému importu hovězího masa. Kanada a Spojené státy vidí chybu na straně Unie, na níž posléze odpověděly odvetnými zákroky. Do odstranění překážky dovozu Společenstvím odvetná opatření ponechají v platnosti.

Evropské zemědělství poškozují zemědělství třetího světa ⁷⁶

Zemědělská politika EU a USA působí na rozvoj zemědělství v zemích třetího světa. Prodej **dotovaných přebytků** vede k **poklesu světových cen**, ale také k **nekalé soutěži** v místní produkci. Na africkém trhu je obvykle možné nalézt pšenici, hovězí maso za nižší ceny než na trhu místním. EU kvůli omezení konkurence uzavřela svůj trh importními cly a některé země tradičně exportující zemědělské produkty (Argentina a Uruguay) to těžce zasáhlo. Náhrazky obilovin z jižních zemí importované do EU zabírají zemědělskou půdu, která by jinak byla oseta plodinami pro místní spotřebu. Podle Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD)

⁷⁴ viz. Rozehnalová, N., Týč, V.: Vnější obchodní vztahy Evropské unie, Masarykova univerzita, Brno 2006

⁷⁵ viz. EU a Spojené státy se přou o hovězí, 2008, www.euractiv.cz

⁷⁶ viz. Jaké jsou problémy s CAP?, www.itr.si

vydávají rozvinuté země miliardu dolarů denně na posílení svého vlastního zemědělství, což je šestkrát více než veškerá pomoc, kterou poskytují rozvojovým zemím.

Zemědělství je v současnosti velice důležitý ekonomický sektor pro řadu zemí, hlavně pro rozvojové. Ale zemědělství v rozvojových zemích přináší lidem skromné příjmy a zároveň je brzdou rychlé urbanizace, protože obyvatelstvo žije na chudém venkově, aby se mohlo uživit. To vážně ovlivňuje země Afriky, Asie a Ameriky. Tím, že ES uměle stanovuje nízké ceny, krátí rolníkům výdělky. Tím, že zvýhodňuje zákazníky žijící ve městech, poškozují snahy vlád a místních společností o trvale udržitelný rozvoj, rozvoj zemědělství potravin a rozvoj venkova. Rozvojové země kvůli nedostatečnému přístupu na zahraniční trhy ztrácí odhadem více než sto miliard dolarů ročně.

Odborníci tvrdí, že zemědělská produkce rozvinutých zemí nevyřeší celosvětové zabezpečení potravinami. Obyvatelstvo třetího světa si drahé potraviny nemůže dovolit. EU by měla pomáhat venkovským oblastem v rozvojových zemích, aby se vytvořila solidní poptávka po místní produkci. V boji s hladomorem ve světě nelze dlouhodobě zvítězit pomocí snižování cen dovážených výrobků, nebo díky potravinové humanitární pomoci. Řešením je lepší plánování světové zemědělské produkce a zlepšení platební schopnosti nejchudších zemí, to ovšem vyžaduje ochranu jejich slabého trhu a podporu domácí produkce.

Zkratky použité v kapitole:

ACP = AKT = uskupení rozvojových zemí Afriky, karibské a tichomořské oblasti

AMS = celková agregovaná míra podpor

EHS = Evropské hospodářské společenství

ES = Evropská společenství

EU = Evropská unie

GATT = Všeobecná dohoda o clech a obchodu

OECD = Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj

SSG = zvláštní ochranné opatření

SSM = zvláštní ochranný mechanismus

SZP = Společná zemědělská politika

WTO = Světová obchodní organizace

Kapitola: Dotace v zemědělství

EVROPSKÉ FONDY V ZEMĚDĚLSTVÍ

Pro financování Společné zemědělské politiky slouží:

Evropský zemědělský záruční fond (EAGF)

Evropský zemědělský fondu pro rozvoj venkova (EAFRD)

a) z Evropského zemědělského záručního fondu je financováno

- společné organizace trhu
- intervenční opatření
- poskytování vývozních subvencí ve vazbě na vývozní licence
- přímé platby (režim jednotné platby na plochu)

b) z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova se financuje

- Program rozvoje venkova

Ve zbylé části této kapitoly se jedná o „českou aplikaci evropských předpisů ve zkoumané materii“.

Program SAPARD ^{77 78}

Byl to předvstupní fond, který podporoval **rozvoj venkova, agrárnictví, zpracovatelský průmysl, zavádění evropského práva** a jiné. Působil v letech 2000-2006 a kandidátské země ho mohly využívat jen do konkrétního data vstupu země do Evropské Unie. Čistě agrární program nalezneme u **Opatření 1.1. Investice do zemědělského majetku, Opatření 1.4. Meliorace a pozemkové úpravy, Opatření 2.3. Metody zemědělské produkce určené k ochraně životního prostředí a k uchování krajiny, Opatření 3.1. Zlepšování profesního vzdělávání.**

Opatření 1.1 se orientovalo na zlepšení welfare⁷⁹ v chovech hospodářských zvířat a na rekonstrukce skladových kapacit na ovoce, zeleninu a pro vedlejší produkty živočišné výroby. Opatření 1.4. mělo za cíl zpřístupnění a optimální organizaci půdního fondu, zvýšení ekologické stability krajiny a ochranu půdy. Díky opatření 2.3. byly získány dostatečné zkušenosti pro

⁷⁷ viz. Přínos programu SAPARD pro ČR, 2006, www.szif.cz

⁷⁸ viz. Závěrečná zpráva o programu SAPARD v České republice, Řídící orgán a Agentura SAPARD, 2006, www.szif.cz

⁷⁹ kvalita života zvířat

přípravu budoucího zemědělsko-ekologického programu. Účelem opatření 3.1. bylo zlepšení odborné připravenosti zemědělců a diverzifikace jejich podnikání.

Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství⁸⁰

Tento nástroj dovolil využívat finančních zdrojů Společenství v letech 2004 až 2006. Orientuje se na oblasti: **zemědělství, zpracování potravinářských výrobků, lesnictví, vodní hospodářství, rybářství a pozemkové úpravy**. Jeho hlavní cíle jsou: **zvýšení konkurenceschopnosti agrárnictví, ochrana a zlepšování životního prostředí, rozvoj venkova, vytváření pracovních míst a rovnost příležitostí**.

Výlučně agrárně zaměřeny jsou nástroje: **Opatření 1.1 Investice do zemědělského majetku/ zemědělských podniků, Podopatření 2.1.2 Obnova potenciálu a zachování zemědělské krajiny, Podopatření 2.1.5 Diverzifikace zemědělských aktivit a aktivit blízkých zemědělství (zčásti) a Opatření 2.2 Odborné vzdělávání**. Opatření 1.1 má za úkol zlepšit produktivitu práce, konkurenceschopnost, kvalitu výrobků, pomáhat mladým začínajícím zemědělcům, nacházet nové zdroje příjmů pro farmáře, ochranu životního prostředí před znečištěním ze zemědělství, výstavbu, rekonstrukce a modernizace agrárních budov. Účelem podopatření 2.1.2 je ochrana agrárně využívaných pozemků na území s nepříznivým vodním režimem. Podopatření 2.1.5 se zaměřuje na nalezení dalších zdrojů příjmů osob hospodařících v zemědělství. Opatření 2.2 pomáhá vzdělávat osoby v zemědělství a lesním hospodářství, aby vzrostla efektivita práce výroby jako celku.

Většina opatření tohoto programu navazuje na opatření v **Programu pro rozvoj venkova**: Investice do zemědělského majetku/ zemědělských podniků na Modernizaci zemědělských podniků, Odborné vzdělání na Odborné vzdělávání a informační činnost, Investice do zemědělského majetku a podpora mladým začínajícím zemědělcům na Zahájení činnosti mladých zemědělců.

Horizontální plán rozvoje venkova⁸¹

Pomáhal v letech 2004 až 2006 využívat zdrojů Společenství v oblasti **zemědělství, rozvoje venkova, lesnictví**. Zaměřoval se na **udržitelné agrárnictví, ochranu přírody a životního prostředí, udržení a zlepšení sociální struktury na venkově, hygienické podmínky**

⁸⁰ viz. Programový dodatek k Operačnímu programu „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“, Ministerstvo zemědělství, 2004, www.mze.cz

⁸¹ viz. Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013, Ministerstvo zemědělství, Praha 2007, www.mze.cz

a **životní podmínky domácích zvířat, na rozvoj zemědělských systémů s nízkými náklady při vstupu**. Výhradě zemědělskými aktivitami se zabývá: opatření **Předčasné ukončení zemědělské činnosti**, opatření **Méně příznivé oblasti a oblasti s environmentálními omezeními**, **Agro-environmentální opatření**, opatření **Zakládání skupin výrobců**.

Opatření Předčasné ukončení zemědělské činnosti nabízí starším agrárikům subvence k zajištění důstojné existence, pokud zastaví aktivní hospodářskou činnost. Napomáhá rozvoji podnikání mladých farmářů, jež nahradí ty starší. Opatření Méně příznivé oblasti a oblasti s environmentálními omezeními podporuje farmáře podnikající v oblastech s méně příznivými podmínkami a zabezpečuje jim dostatečnou výši příjmů. Mělo by přispět i ke stabilizaci obyvatelstva na venkově. Díky Agro-environmentálnímu opatření má dojít k využívání půdy ve shodě s ochranou a zlepšením životního prostředí a krajiny. Zaměřuje se na údržbu krajiny, ochranu přírodních zdrojů, biologickou různorodost, obhospodařování území vysoké přírodní hodnoty. Pro opatření Zakládání skupin výrobců je charakteristické: pomoc skupinám agrárních prvovýrobců k větší konkurenceschopnosti na jednotném trhu v oblastech marketingu, techniky a technologií, informovanosti, organizační a zvětšení přidané hodnoty na výrobcích.

Většina opatření tohoto programu se objevila i v **Programu pro rozvoj venkova**: Zakládání skupin výrobců jako Seskupování producentů, Předčasné ukončení zemědělské činnosti s názvem shodným, Méně příznivé oblasti a oblasti s ekologickými omezeními jako Platby za přírodní znevýhodnění poskytované v horských oblastech a platby poskytované v jiných znevýhodněných oblastech, Agro-environmentální opatření se stejným názvem.

Program rozvoje venkova ČR ^{82 83 84}

Je zaveden na období **2007 až 2013** na území naší republiky a stanovuje **politiku rozvoje venkova**. Zaměřuje se na široké spektrum úkolů: **společnost založená na znalostech, vnitřní trh a podnikatelské prostředí, trh práce, udržitelný rozvoj, trvale udržitelné agrární hospodaření, trvale udržitelná pracovní místa, zlepšení stavu životního prostředí, zmenšení negativních vlivů intenzivního zemědělství, konkurenceschopnost u potravinářských komodit, rozšiřování a diverzifikace ekonomických aktivit na venkově** a další. Program se člení do jednotlivých os, jež se specializují na jednotlivé cíle a obory. Ve své práci se budou zabývat opatřeními vztahujícími se k agrárnictví.

⁸² viz. Politika rozvoje venkova EU na období 2007-2013, Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, Lucemburk 2006

⁸³ viz. Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013, Ministerstvo zemědělství, Praha 2007, www.mze.cz

⁸⁴ viz. Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013, Ministerstvo zemědělství, Praha 2006, www.mze.cz

Program rozvoje venkova se zakládá na **Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova** a na **Národním strategickém plánu rozvoje venkova ČR**. Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 doplňují prováděcí nařízení.

Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova zakotvuje **Program pro rozvoj venkova** v článku 15. obecně, jeho náplň v článku 16. V hlavě 4. je upravena struktura os a opatření pro rozvoj venkova. V článku 69 a následujících jsou uvedeny příspěvky a jejich přidělování. V hlavě 6. nalezneme institucionální organizaci pro řízení programu a jeho kontrolu. Hlava 8. se týká používání státních podpor. **Nařízení Komise (ES) č. 1975/2006**, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 1698/2005, pokud jde o provádění kontrolních postupů a podmíněnosti s ohledem na opatření na podporu rozvoje venkova, se zaměřuje u jednotlivých os na dodržování kritérií způsobilosti, dodržování podmíněnosti, správné kontroly, kontroly na místě, snížení a vyloučení dotací. **Nařízení Komise (ES) č. 1974/2006**, kterým se stanoví podrobná pravidla pro použití nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, se zabývá aktualizací národních strategických plánů, změnami v programech pro rozvoj venkova, ověřitelností a kontrolovatelností opatření a pravidel způsobilosti, státními subwencemi.

Národní strategický plán rozvoje venkova ČR se inspiruje hlavními strategickými prioritami Unie pro léta 2007 až 2013. Spojuje **obecné cíle rozvoje evropského venkova** a **cíle rozvoje našeho venkova**. Zabezpečuje spolupráci a koordinaci s dalšími nástroji politiky České republiky a Společenství, aby byly efektivně užívány, synergicky působily a zamezilo se překrývání při jejich využití.

Program rozvoje venkova vystřídal **Horizontální plán rozvoje venkova** a **Operační program rozvoj venkova a multifunkční zemědělství**, které fungovaly v minulých letech. U těchto programů dobiehá jejich financování.

definice osvětlující některé pojmy z Programu rozvoje venkova

„**osa**“ – ucelená skupina opatření se specifickými cíli

„**opatření**“ – soubor podopatření, příp. záměrů nebo operací přispívajících k provádění osy

„**podopatření**“ – soubor záměrů nebo operací přispívajících k provádění příslušného opatření

„**projekt**“ – konkrétní operace k realizaci cílů opatření. Každý projekt musí představovat samostatnou funkční část.

Obsah Programu pro rozvoj venkova

OSA I – Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví

- 1.1. Opatření zaměřená na restrukturalizaci a rozvoj fyzického kapitálu a podporu inovací
- 1.2. Opatření přechodná pro Českou republiku a ostatní nové členské státy EU
- 1.3. Opatření zaměřená na podporu vědomostí a zdokonalování lidského potenciálu

OSA II – Zlepšování životního prostředí a krajiny

- 2.1. Opatření zaměřená na udržitelné využívání zemědělské půdy
- 2.2. Opatření zaměřená na udržitelné využívání lesní půdy

OSA III – Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova

- 3.1. Opatření k diverzifikaci hospodářství venkova
- 3.2. Opatření ke zlepšení kvality života ve venkovských oblastech
- 3.3. Opatření týkající se vzdělávání a informování hospodářských subjektů, působících v oblastech, na něž se vztahuje osa III

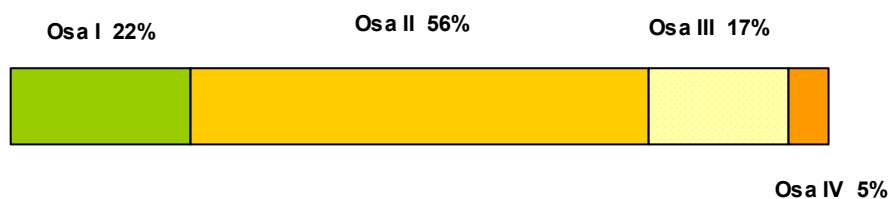
OSA IV – Leader

- 4.1. Implementace místní rozvojové strategie
- 4.2. Realizace projektů spolupráce

Technická pomoc

Příprava, sledování, hodnocení, informování a kontrola v rámci programu
Zřízení a provoz celostátní sítě pro venkov

Podíl finančních prostředků z EAFRD pro jednotlivé osy za období 2007 až 2013

zdroj: Program rozvoje venkova ČR

OSA I ^{85 86}

Zaměřuje se na **cíle** v agrární oblasti: zlepšení konkurenceschopnosti zemědělských výroby, modernizace hospodářství, zvětšení přidané hodnoty, přenos znalostí, restrukturalizace agrárního sektoru a zachování pracovních míst na venkově.

Rozdělení finančních prostředků mezi opatření osy I

opatření osy I	finanční prostředky
opatření I.1.1	38,72%
opatření I.2.1	1,99
opatření I.3.1	1,49%
opatření I.3.2	1,99%
opatření I.3.3	1,99%
opatření I.3.4	2,35%
ostatní opatření	51,47%

zdroj: Program rozvoje venkova ČR

Opatření I.1.1 Modernizace zemědělských podniků

Účelem opatření je **investování do zemědělských staveb a technologií, zpracování a využití biomasy pro vlastní potřebu**. Investice a ekonomičtější užití výrobních prostředků mají zvýšit úhrnnou efektivitu zemědělského podniku, a tudíž i jeho konkurenceschopnost. Inovace přispějí k snadnějšímu pronikání na trh. **Žadatelem** je zemědělský podnikatel, podnikatelský subjekt.

Právnícké a fyzické osoby mohou přijmout přímou nenávratnou **subvenci** na podnikatelskou činnost v podobě bezhotovostní, hotovostní, věcného plnění ze strany žadatele subvence. Společenství poskytne 75% z veřejných rozpočtů a náš stát zbývající 25% z veřejných rozpočtů. **Lze spolufinancovat** stavby a technologie v živočišné a rostlinné výrobě.

O toto opatření byl v roce 2008 velký zájem, podáno bylo 972 žádostí s finančními požadavky 2 403 milionů korun. Přijato bylo 633 žádostí s finančním požadavkem 1 586 milionů korun. V tomto roce z toho bylo vynaloženo 345 milionů Kč na 226 projektů.

⁸⁵ viz. Výroční zpráva Státního zemědělského a intervenčního fondu za rok 2008, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz

⁸⁶ viz. Zemědělství 2008, Ministerstvo zemědělství, Praha 2009, www.mze.cz

podopatření Spolupráce při vývoji nových produktů a technologií v zemědělství

Cílem podopatření je posílení **rozvoje inovací** v oblasti **využití bioplynu** pro účely **vlastní zemědělské výroby**. Projekty jsou prováděny formou spolupráce mezi žadatelem a osobami podílejícími se na výzkumu a vývoji.

Uchazeč je zde shodný jako u předešlého opatření. Fyzické a právnické osoby mohou získat přímou nenávratnou **podporu** na podnikatelskou činnost v podobě hotovostní i bezhotovostní. Ostatní podmínky vztahující se k subvenci jsou stejné jako u opatření modernizace zemědělských podniků. **Lze spolufinancovat** náklady na spolupráci a investice na vývoj a uplatnění nových postupů a technologií v oblasti využití bioplynu pro účely zemědělské výroby. Projekt musí být inovativní.

Opatření I.1.2 Investice do lesů

Toto opatření je blíže popsáno v kapitole *Dotace v lesnictví*, proto se mu nebudu na tomto místě dále věnovat.

Opatření I.1.3 Přidávání hodnoty zemědělských a potravinářských produktů

Opatření I.1.4 Pozemkové úpravy

Tyto opatření obsahově přesahují práci.

Opatření I.2.1 Seskupení producentů

Cílem opatření je dosažení **lepšího postavení odbytových uskupení** u čerstvých členů Unie, **posílení konkurenceschopnosti**, adaptace v prostředí evropského trhu přistoupivších zemí.

Právnické osoby mohou získat přímou nenávratnou **subvenci** na ustavení organizací producentů, či zřízení seskupení organizací producentů a na zabezpečení jejich chodu po dobu pěti let. **Lze především spolufinancovat** společné uvádění produkce na trh, vymezení společných zásad pro informace o výrobě, adaptaci výroby členů seskupení na nároky trhu.

Pro rok 2008 bylo poskytnuto 52 milionů korun na 151 projektů z dřívějšího období v rámci Horizontálního plánu rozvoje venkova. V roce 2008 nebyly přijímány nové žádosti pro toto opatření.

Opatření I.3.1 Další odborné vzdělávání a informační činnost

Účelem opatření je **rozvoj vzdělávacích projektů** směřujících k **nabývání, prohlubování a inovaci znalostí a dovedností** a **předávání informací** o jednotlivých **opatření EAFRD** a o **úkolech Společné zemědělské politiky**. Tím dojde k rozvoji lidského kapitálu a ke

zvýšení konkurenceschopnosti. Opatření má průřezový ráz a vedle Osy I bude uplatňováno také u témat Osy II.

Příjemcem dotace je fyzická a právnická osoba, jež poskytuje vzdělávání v dané oblasti. Fyzické a právnické osoby mohou dostat přímou nenávratnou **subvenci** v podobě hotovostní i bezhotovostní platby. Využití rozpočtů Unie a ČR je stejné jako u podpory na Modernizaci zemědělských podniků. **Lze spolufinancovat** zajištění a realizaci informačních aktivit, konzultací a praxí.

Roku 2008 bylo podáno 77 žádostí s celkovým nárokem 49 milionů korun. Přijato bylo 118 žádostí na 74 milionů Kč (jsou tam zahrnuti i další uchazeči z předcházejícího kola podávání žádostí). Vynaloženo bylo 5 milionů korun u 9 příjemců.

Opatření I.3.2 Zahájení činnosti mladých zemědělců

Cílem opatření je **pomoc mladým zemědělcům** v začátcích jejich podnikání a **nastolení strukturálních změn**. Podpora má zlepšit věkové složení zemědělců, zabránit odlivu mladých pracovníků ze zemědělství a zvyšovat míru zaměstnanosti na venkově.

Předkladatelem je zemědělský podnikatel, fyzická osoba mezi 18 a 40 lety, nebo právnická osoba. V případě právnické osoby mladý zemědělec vede podnik a současně kontroluje základní jmění z více než 50%. Podmínkou v obou případech je, že se mladý podnikatel zabývá zemědělskou činností poprvé. Fyzické a právnické osoby se mohou ucházet o přímou nenávratnou **subvenci** na podnikatelskou činnost v podobě hotovostní, bezhotovostní platby. Využití rozpočtů Unie a ČR je stejné jako u podpory na Modernizaci zemědělských podniků. K této dotaci může být připojena podpora z opatření Předčasné ukončení zemědělské činnosti.

Pro rok 2008 bylo zaznamenáno 590 uchazečů s finančními požadavky na 645 milionů korun. Schváleno bylo 301 projektů na sumu 330 milionů Kč. Výplaty dosáhly výše 211 milionů korun u 282 žadatelů.

Opatření I.3.3 Předčasné ukončení zemědělské činnosti

Účelem opatření je **provedení zásadních strukturálních změn v zemědělství pomocí podpory předčasného zanechání aktivní agrární činnosti zemědělců starších 55 let**. Následný příchod mladších zemědělců pomůže zvýšit efektivitu agrárních podniků a rychlejšímu zavádění inovací.

Žadatelem je fyzická osoba - postupitel. Může jí být poskytnuta jedna **subvence** ročně, maximálně po 15 kalendářních let. Roční subvence se skládá z paušální sazby 75000 Kč a sumy stanovené podle počtu předaných hektarů zemědělské půdy násobených sazbou 4700 Kč. Využití

rozpočtů Unie a ČR je stejné jako u podpory na Modernizaci zemědělských podniků. U této podpory **odevzdá** postupitel agrární podnik nabyvateli.

Roku 2008 bylo registrováno 63 uchazečů s finančním nárokem 8 milionů korun. Žadatelům bylo poskytnuto 2,4 milionu Kč na 28 projektů.

Opatření I.3.4 Využívání poradenských služeb

Cílem opatření je **finanční pomoc zemědělcům při náhradě výdajů za čerpání služeb zemědělského poradenského systému**. Ten pomocí poradenských služeb bude rozvíjet manažerské schopnosti pro zvyšování efektivity jejich hospodaření a dbát na zachovávání pravidel SZP nejméně v rozsahu povinných norem Společenství. Dále **pomáhá osobám podnikajícím v lesním hospodářství**, vlastníkům a nájemcům lesa prostřednictvím poradenství ve sféře platné legislativy, logistiky, nových technologií, managementu a marketingu. Opatření má průřezovou povahu a mimo Osy I bude uplatňováno také u témat Osy II.

Uchazečem je zemědělský podnikatel, fyzická a právnická osoba hospodařící v lesích, jež vlastní soukromé osoby, jejich sdružení, obce a jejich sdružení. Může jim být poskytnuta **přímá nenávratná subvence** v podobě hotovostní, bezhotovostní platby. Využití rozpočtů Unie a ČR je stejné jako u podpory na Modernizaci zemědělských podniků. **Lze spolufinancovat** poradenské a konzultační služby.

V roce 2008 bylo podáno 1190 žádostí o celkové výši 35 milionů korun. Přijato bylo 1175 projektů s výdaji 34 milionů Kč a vydáno bylo 610000 korun na 20 uchazečů.

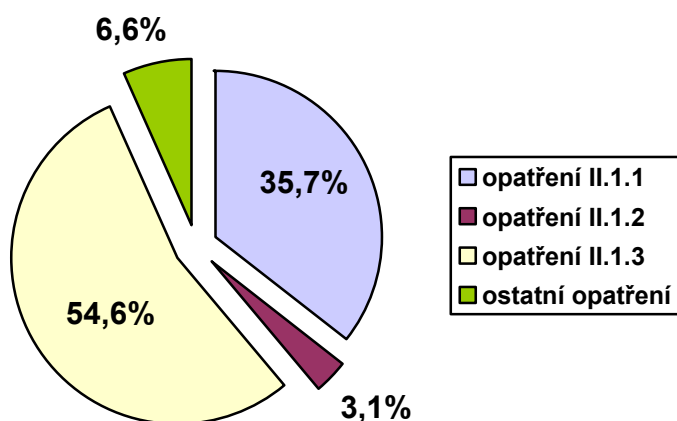
OSA II ^{87 88}

Zde jsou hlavními **záměry** v oblasti zemědělství: biologická rozmanitost, zachování systémů zemědělství s vysokou přidanou hodnotou, ochrana vody, zbrždění změn klimatu.

⁸⁷ viz. Výroční zpráva Státního zemědělského a intervenčního fondu za rok 2008, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz

⁸⁸ viz. Zemědělství 2008, Ministerstvo zemědělství, Praha 2009, www.mze.cz

Rozdělení finančních prostředků mezi opatření osy II

zdroj: Program rozvoje venkova ČR

Opatření II.1.1 Platby za přírodní znevýhodnění poskytované v horských oblastech a platby poskytované v jiných znevýhodněných oblastech⁸⁹

Účelem opatření je **pomoc zemědělcům podnikajícím v oblastech s méně příznivými podmínkami**, udržet venkovskou krajinu, stabilizovat venkovské obyvatelstvo na tomto území, zabezpečit pro zemědělce dostatečnou úroveň příjmů a rozvoj agrárních systémů ohleduplných k životnímu prostředí.

Zemědělský podnikatel se může ucházet o **vyrovnávací příspěvek** na hektar kultury travního porostu v méně příznivých oblastech. Sazby v horských oblastech se rozdělují podle nadmořské výšky a svažitosti terénu. Sazby v ostatních méně příznivých oblastech se diferencují podle výnosnosti půdy. Sazby v oblastech se specifickými omezeními se člení podle výnosnosti půdy, sklonitosti terénu a dodržování kritérií. Nižší dotaci získají území s lepšími předpoklady pro agrárnictví a naopak.

Žadatel musí dodržovat **podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu** a požadavky **Cross-compliance**. Pro rok 2008 bylo zaregistrováno 10746 uchazečů s finančními nároky 2,7 miliardy korun. Téměř všechny žádosti (10254) byly kladně vyřízeny a proplaceny částkou 2,68 miliardy Kč a subvence byly využity na 764000 hektarech.

Opatření II.1.2 Platby v rámci oblastí NATURA 2000 a Rámcové směrnice pro vodní politiku 2000/60/ES⁹⁰

Cílem opatření je **pomoc farmářům** podnikajícím na území Natura 2000 nebo ptačích oblastech, v prvních zónách národních parků nebo chráněných krajinných oblastí, udržet

⁸⁹ viz. Příručka pro žadatele 2009 – jednotná žádost, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz

⁹⁰ viz. Příručka pro žadatele 2009 – jednotná žádost, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz

venkovskou krajinu, zabezpečit pro ně dostatečnou úroveň příjmů, rozvíjet agrární systémy ohleduplné k životnímu prostředí.

Zemědělský podnikatel se může ucházet o **vyrovnávací příspěvek na hektar** kultury **travního porostu** v oblastech Natura 2000 nebo ptačích oblastech v 1. zóně národních parků a chráněných krajinných oblastí ve výši 3004,40 Kč na hektar pro rok 2009. Dotace slouží jako **100% náhrada úbytku příjmů ze zmenšené výroby extenzivního zemědělství** zapříčiněné zákazem hnojení na daném území. Ostatní podmínky jsou shodné jako u Platby za přírodní znevýhodnění poskytované v horských oblastech a platby poskytované v jiných znevýhodněných oblastech. Navíc je určeno nejvýše povolené množství dusíku o hodnotě 30 kg na hektar pastviny.

Roku 2008 bylo zaznamenáno 213 uchazečů s finančními nároky na úrovni 11,6 milionů korun. Výplaty 178 žádostí na ploše 3500 hektarů travních porostů dosáhly sumy 9,9 milionu Kč.

Opatření II.1.3 Agroenvironmentální opatření⁹¹

Účelem opatření je **rozvoj metod využití agrární půdy** ve shodě s ochranou a zlepšením životního prostředí, krajiny a jejich vlastností. Také usiluje o udržení obdělávaných oblastí vysokého přírodního významu, biologické rozmanitosti, přírodních zdrojů a údržbu krajiny.

Uchazečem je **zemědělský podnikatel** a může žádat podporu na hektar půdy. Podle pěstované kultury a konkrétního titulu se liší sazby dotace. Je nutné uzavřít **pětiletý závazek** a splňovat požadavky **cross compliance** (kontrola podmíněnosti) od roku 2009. U agroenvironmentálního opatření jsou navíc k těmto požadavkům přidány minimální požadavky pro použití hnojiv, přípravků na ochranu rostlin a na údržbu travních porostů.

Podopatření II.1.3.1 Postupy šetrné k životnímu prostředí

Cílem podopatření je **posílení komplexních způsobů hospodaření** na zemědělské půdě **ohleduplných** ke složkám **životního prostředí** a umožňujících **výrobu kvalitních surovin** pro bezpečné potraviny. Toto podopatření obsahuje dva tituly: ekologické zemědělství a integrovanou produkci. Integrovaná produkce představuje mezistupeň ohleduplných metod mezi ekologickým zemědělstvím a normální výrobou.

Podopatření II.1.3.2 Ošetřování travních porostů

Účelem podopatření je posílit a udržet vhodné zemědělské **extenzivní hospodaření na travních porostech**. Tyto porosty jsou ohroženy intenzivním agrárnictvím a jinde naopak neobhospodařováním a degradací. Dalším cílem je zabezpečit údržbu kulturní krajiny a

⁹¹ viz. Metodika k provádění nařízení vlády č. 79/2007 Sb., podmínkách provádění agroenvironmentálních opatření, ve znění nařízení vlády č. 114/2008 Sb. a nařízení vlády č. 45/2009 Sb., Ministerstvo zemědělství, 2009, www.mze.cz

biologickou rozmanitost na důležitých stanovištích. V některých vhodných oblastech je podporována populace ptačích druhů.

Podopatření II.1.3.3 Péče o krajinu

Podopatření má za **cíl** zatravněním orné půdy a pěstováním meziplodin **zpomalit odtok povrchové vody z orné půdy**, zároveň se zmenší riziko eroze půdy. Podobným záměrem je podpora živočišných druhů obývajících polní lokality, což povede k **zvětšování biologické rozmanitosti a ekologické stability krajiny**.

V roce 2008 došlo k podání 4960 žádostí s celkovým požadavkem 1,59 miliardy korun. Financováno bylo 3198 projektů z roku 2007 sumou 1,33 miliardy Kč a z dřívějšího programu HRDP dalšími 2,117 miliardami korun.

Opatření II.2.1 Zalesňování zemědělské půdy

Opatření II.2.2 Platby v rámci Natura 2000 v lesích

Opatření II.2.3 Lesnicko-environmentální platby

Opatření II.2.4 Obnova lesního potenciálu po kalamitách a podpora společenských funkcí lesů

Tato opatření jsou blíže zpracována v kapitole *Dotace v lesnictví*.

OSA III

OSA IV

Obě osy se orientují na rozvoj venkova a ne přímo zemědělství, obsahově přesahují moji práci, proto se jimi nebudu zabývat.

Přímé podpory v ČR ^{92 93 94 95}

Tvoří významnou část subvencí, jež agráři každoročně získávají. Pomáhají zvyšovat jejich příjmy, dovolují také obstát v konkurenčním boji proti levnějšímu zboží z dovozu. Níže uvedené **dotace** jsou **oddělené od výroby** (decoupled). To zjednodušeně znamená, že agrárník produkující více z 1 hektaru půdy, nedostane větší subvenci. Oddělené platby **nemají** za úkol

⁹² další informace vztahující se k přímým platbám se nacházejí v kapitole *Vývoj Společné zemědělské politiky* a v kapitole *Ekonomické a právní nástroje SZP*.

⁹³ viz. Příručka pro žadatele 2009 – jednotná žádost, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz

⁹⁴ viz. Výroční zpráva Státního zemědělského a intervenčního fondu za rok 2008, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz

⁹⁵ viz. Zemědělství 2008, Ministerstvo zemědělství, Praha 2009, www.mze.cz

stimulovat zvýšenou výrobu. Přímé platby nejsou zakomponovány do nějakého jednotného programu.

Podmínky pro jednotnou platbu na plochu (SAPS)

O podporu se může ucházet fyzická nebo právnická osoba, hospodařící na zemědělské půdě, jež je zapsána v Evidenci využití zemědělské půdy podle užívatelských vztahů (tzv. LPIS) podle zákona o zemědělství. Základní sazba u 1 hektaru zemědělské půdy je určována každý rok. V roce 2008 bylo schváleno 20258 žádostí s částkou 10 412 436 000 Kč.

Podporu v rámci jednotné platby na plochu je možno získat na zemědělské kultury: *chmelnice, orná půda, travní porost, ovocný sad, vinice, zelinářská zahrada, školka, jiná kultura*. Úroveň dotace se neodvívá od druhu zemědělské kultury. Nejmenší rozloha zemědělské půdy pro přijetí subvence tvoří 1 ha. Půdu, na niž žadatel hodlá čerpat platby, je nutno zemědělsky obhospodařovat a udržovat po celý kalendářní rok v souladu s **podmínkami dobrého zemědělského a environmentálního stavu. Pro pěstitele konopí setého** jsou stanoveny **další podmínky** tak, aby nebylo konopí zneužíváno na výrobu omamných látek.

Národní doplňkové platby (Top-Up)

Tyto platby se vydávají spolu s jednotnou platbou na plochu a zmenšují finanční rozdíly mezi českým farmářem a zemědělcem ze zemí EU-15. Podrobně je definuje **nařízení vlády č. 112/2008 Sb., které stanovuje některé podmínky poskytnutí národních doplňkových plateb k přímým podporám. Státní zemědělský intervenční fond** je vydává v těchto oborech:

- 1) **platba na pěstování lnu na vlákno**
- 2) **platba na pěstování chmele**
- 3) **platba na chmel**
- 4) **platba na přežvýkavce**
- 5) **platba na chov ovcí, popřípadě chov koz**
- 6) **platba na chov krav bez tržní produkce mléka**
- 7) **platba na zemědělskou půdu**
- 8) **platba na brambory pro výrobu škrobu**

Všeobecné podmínky pro poskytnutí platby Top-Up a podmínky pro jednotnou platbu na plochu jsou totožné. Nezíská-li uchazeč jednotnou platbu na plochu, nemá nárok ani na národní doplňkovou platbu. Výše plateb je zveřejňována SZIFem každý rok. V roce 2008 poskytl rozpočet České republiky 5 592 167 000 Kč pro 16980 žadatelů.

Doplňkové podmínky pro platbu na pěstování lnu na vlákno

Farmář musí používat uznané odrůdy lnu na vlákno. Uchazeč musí k žádosti připojit smlouvu o odbytu stonku lnu sjednanou s prvním zpracovatelem schváleným SZIF.

Doplňkové podmínky pro platbu na přežvýkavce

Uchazeč o podporu na přežvýkavce je povinen chovat přežvýkavce v počtu minimálně 2 velké dobytčí jednotky na hospodářství. Do této hodnoty se nezapočítávají berani, kozli, koně, osli a jejich kříženci.

Doplňkové podmínky pro platbu na chov ovcí, popřípadě chov koz

Farmář žádající o platbu na chov ovcí, popřípadě chov koz, musí chovat zvířata minimálně v množství 2 velkých dobytčích jednotek na hospodářství. Berani a kozli se nezapočítávají.

Doplňkové podmínky pro platbu na chov krav bez tržní produkce mléka

Příjemce platby má povinnost pěstovat na hospodářství krávy bez tržní produkce mléka s výjimkou plemen uvedených v příloze XV nařízení Komise (ES) č. 1973/2004 minimálně v množství 2 velkých dobytčích jednotek. Krávou bez tržní produkce mléka se rozumí kráva po jednom otelení.

Doplňkové podmínky pro platbu na brambory pro výrobu škrobu

Žadatel o podporu má dojednanou smlouvu o pěstování brambor pro výrobu škrobu se zpracovatelem brambor (producentem škrobu). Nařízení vlády č. 115/2004 Sb., kterým se stanoví některé postupy při provádění společné organizace trhu se škrobem, stanoví referenční údaje pro množství produkce bramborového škrobu. Pro hospodářské roky 2007/2008 a 2008/2009 byla určena sazba 66,32 eur na tunu bramborového škrobu. Roku 2008 bylo poskytnuto 54 039 000 Kč.

Oddělená platba za cukr

Všeobecné podmínky pro poskytnutí oddělené platby za cukr a podmínky pro jednotnou platbu na plochu jsou totožné. **Nezíská-li pěstitel jednotnou platbu na plochu, nemá nárok** ani na oddělenou platbu za cukr. Závazné je množství cukrové řepy před vytyčením kvóty pro určitý hospodářský rok. Pro udělení podpory nemusí pěstitel produkovat cukrovou řepu. Tato subvence je **oddělena od množství vyprodukovaných komodit**, vztahuje se k uzavřeným smlouvám s producenty cukru v minulosti. Dohromady s žádostí se podává smlouva na dodání cukrové řepy sjednaná s producentem cukru s platností pro hospodářský rok 2005/2006. Výše plateb je zveřejňována SZIFem každý rok. V roce 2008 získalo 817 uchazečů 672 589 000 Kč.

Oddělená platba za rajčata

Všeobecné podmínky pro poskytnutí oddělené platby za rajčata a podmínky pro jednotnou platbu na plochu jsou totožné. **Nezíská-li pěstitel jednotnou platbu na plochu, nemá nárok** ani na oddělenou platbu za rajčata. Zemědělec pro získání dotace nemusí produkovat rajčata. Je nutné, aby uchazeč uzavřel pro hospodářský rok 2006/2007 smlouvu na dodání rajčat s organizací producentů ovoce a zeleniny sídlící v ČR. Výše plateb je zveřejňována SZIFem každý rok. V roce 2008 byla určena sazba na 870,35 Kč za tunu rajčat. Na 13 žádostí a vyprodukovaných 11730 tun rajčat bylo vynaloženo 10 209 205,5 Kč.

Platba pro pěstování energetických plodin

Všeobecné podmínky pro poskytnutí platby pro pěstování energetických plodin a podmínky pro jednotnou platbu na plochu jsou shodné. Dotace bude přiznána na plodiny prvotně určené k výrobě energetických produktů, mimo plodin, jež mají negativní vliv na funkci ekosystému a mohou napáchat hospodářské škody. Je nutno, aby byl ekonomický význam energetických produktů vyšší než ekonomický význam veškerých ostatních výrobků vzniklých při zpracování těchto plodin. Zemědělec s žádostí posílá smlouvu na dodání energetické plodiny sjednanou s prvním zpracovatelem⁹⁶ (nákupčím), a to jmenovitě pro každý druh plodiny a prohlášení o dodání plodiny. V roce 2008 bylo pro 575 žadatelů vydáno 37 757 000 Kč.

Na 1 hektar energetických plodin činí základní **sazba** 45 EUR, jen na maximálně garantované plochu 2 miliony hektarů v celém Společenství. Když by dotace směřovala na území jiné než garantované, nastalo by snížení sazby na daný rok.

Zvláštní zásady pro používání energetické plodiny ve vlastním hospodářství

Uchazeč o dotaci má možnost zužítkovat vypěstované **plodiny určené k energetickému využití ve vlastním hospodářství**. Zemědělec má příležitost upotřebit veškeré obiloviny, některé olejninu (sojové boby, semena řepky, semena řepice a slunečnicová semena), energetické plodiny a lesní stromy s krátkým střídavým osevním postupem a s těžebním cyklem nejdéle 10 let jako **topivo** na vytápění svého hospodářství, k **produkci energie** či **biopaliva** a upravovat všechny sklizené komodity na **bioplyn** ve svém hospodářství.

⁹⁶ znamená jakýkoli uživatel surových zemědělských materiálů, který z nich vykonává první zpracování vzhledem k získání jednoho nebo více produktů, jež jsou zmiňovány v článku 88 druhém odstavci nařízení (EC) č. 1782/2003;

Společné organizace trhu^{97 98}

Ani společné organizace trhu nejsou uspořádány do jednotného programu. Dotace se rozděluje podle jednotlivých odvětví. V konkrétních oblastech mají subvence různou formu a závisí na úrovni protekcionalizmu a zájmu ze strany Unie. Některé subvenční programy jsou jen krátkodobé, jiné programy jsou aktivovány až, když se v určitém oboru zhorší ekonomická situace na trhu. Škála forem podpor je široká: různé podpory, prémie, vývozní subvence a intervenční nákupy.

Na podpory níže uvedené se aplikuje **nařízení Rady(ES) č. 1234/2007, kterým se stanoví společná organizace trhů a zvláštní ustanovení pro některé zemědělské produkty**, jako obecná právní norma. Speciální právní předpisy, jež níže vyjmenované subvence dále provádí, jsou představeny u konkrétních případů.

podpora soukromého skladování másla

Tato dotace se řídí nařízením Komise (ES) č. 1182/2008, kterým se na rok 2009 stanoví výše podpory stanovené předem u soukromého skladování másla, a nařízení Komise (ES) č. 826/2008, kterým se stanoví společná pravidla pro poskytování podpory soukromému skladování některých zemědělských produktů. Roku 2008 bylo financováno 2 žádosti na skladování 60,54 tun s částkou 108000 korun.

podpora pro odstředěné mléko a sušené odstředěné mléko využívané jako krmivo a prodej takového sušeného mléka

Komise o této dotaci rozhodne, pokud vzniknou přebytky mléčných výrobků nebo se k tomu schyluje a zapříčinily nebo mohou zapříčinit závažnou nerovnováhu na trhu. Na tuto subvenci se vztahuje prováděcí nařízení Komise (ES) č. 2799/1999. Pro rok 2008 nebyly poskytnuty žádné dotace.

podpora soukromého skladování hovězího a telecího masa

Zde se uplatňuje nařízení Komise (ES) č. 826/2008 a nařízení vlády č. 249/2004 Sb. V roce 2008 nebyly na tuto subvenci vynaloženy žádné finance.

⁹⁷ viz. Výroční zpráva Státního zemědělského a intervenčního fondu za rok 2008, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz

⁹⁸ viz. Zemědělství 2008, Ministerstvo zemědělství, Praha 2009, www.mze.cz

podpora soukromého skladování vepřového masa

Tato subvence se řídí stejnými právními předpisy jako předešlá. Roku 2008 bylo užito 6 679 000 korun pro 9 příjemců na skladování 581,4 tun masa.

podpora v odvětví ovoce a zeleniny z operačních programů

Operační programy se zaměřují na dva nebo více **cílů**: a) zabezpečení plánování produkce a její přizpůsobení poptávce, především u kvantity a kvality; b) koncentrace nabídky a uvádění zboží na trh; c) optimalizace výrobních nákladů a stabilizace cen výrobců; d) plánování produkce; e) zlepšování jakosti produktů; f) zvyšování obchodní hodnoty produktů; g) propagace produktů čerstvých i zpracovaných; h) environmentální opatření a metody výroby šetrné k životnímu prostředí spolu s ekologickým zemědělstvím; ch) zamezení krizím a jejich řešení. Členské země Unie schvalují operační programy. Na operační programy jsou poskytovány finance od členů nebo samotné organizace producentů a Společenství, při splnění zvláštních podmínek i od jednotlivého státu. U této dotace se aplikuje prováděcí **nařízení Komise (ES) č. 1580/2007 a nařízení vlády č. 318/2008 Sb. o provádění některých opatření společné organizace trhu s ovocem a zeleninou**. Pro rok 2008 bylo vydáno 23 024 000 Kč na tyto dotace, ale zhruba polovina této sumy směřuje na výdaje z roku 2007. V roce 2008 se řídily tyto programy jinými právními předpisy.

podpora seskupení producentů ovoce a zeleniny

Tato subvence slouží k přeměně seskupení producentů na organizace producentů ovoce a zeleniny. Podporuje se jejich vytváření a usnadnění administrativy. Dotace se odvozuje od produkce, jež konkrétní seskupení uvádí na trh. Právní normy platí u této podpory jako u předešlé. Roku 2008 bylo zemědělci využito 11 213 000 Kč.

podpora určená na dodávání ovoce a zeleniny, výrobků z ovoce a zeleniny a banánů dětem

Subvence je zavedena od školního roku 2009/2010, a to do **vzdělávacích zařízení** /předškolní až střední školy/. ES a národní zdroje financují dodávky zmíněných potravin a některé související náklady na logistiku, distribuci, zařízení, komunikaci, sledování a hodnocení. Jednotliví členové Unie vytvoří nejprve **strategii** pro provádění tohoto nástroje. Náš stát se bude projektu také účastnit.

podpora investice ve vinařství ⁹⁹

Vztahuje se na nákup **lisu na hrozny, filtru na víno, speciální kvasné nádoby** a poskytuje se nejvýše do 50% způsobilých nákladů. Podpora je určena pro mikropodniky, malé a

⁹⁹ viz. Příručka pro žadatele o podporu na investice 2009, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz

střední podniky. Uplatní se zde prováděcí **nařízení Komise (ES) č. 555/2008, zákon č. 321/2004 Sb. o vinohradnictví a vinařství a nařízení vlády č. 245/2004 Sb. o stanovení bližších podmínek při provádění opatření organizace trhu s vínem.**

prémie za vykloučení vinice¹⁰⁰

Pravidla pro tento program vychází z nařízení vlády č. 245/2004 a nařízení Komise (ES) č. 555/2008. Aby mohla být prémie vyplacena, musí farmář podat prohlášení o sklizni, dodržovat **podmínky podmíněnosti**, pěstovat na daném pozemku moštovou odrůdu. Nelze žádat prémii na vinici, kde byla získána podpora na restrukturalizaci a přeměnu vinice. Prémie jsou vynakládány zcela ze zdrojů Společenství, výše sazby se vypočítává na základě průměrného historického výnosu vinice.

podpora na restrukturalizaci a přeměnu vinic¹⁰¹

Pro tento program platí totožné právní normy jako u podpory investic. Účelem podpory je **ochránit keře vinné révy před poškozením od zvěře /hromadně i individuálně/ a ptactva /aktivně i pasivně/**. Uchazeč má povinnost předložit prohlášení o sklizni, zachovávat podmínky podmíněnosti, žádat pouze na osázenou plochu vinice. Dotace nepřekročí 75% relevantních nákladů (pro Prahu 50%).

O tyto dotace byl velký zájem, finanční požadavky přesahovaly vymezené prostředky. Proto byly sazby redukovány přepočítacím koeficientem. Za hospodářský rok 2007/2008 připlýnulo vinařům 331 673 000 korun z rozpočtu Společenství na 12256,81 hektarů restrukturalizovaných pozemků.

vývozní subvence na nezpracované výrobky¹⁰²

Pro rok 2008 bylo **vynaloženo** na vepřové maso 4 826 000 Kč, na hovězí maso 4 116 000 Kč, na sýry 553000 Kč, na mléko 527000 Kč, na drůbeží maso 306000 Kč a na bramborový škrob 153000 Kč. Celkově sečteno dosahují vývozní subvence 10 481 000 korun.

vývozní subvence na zpracované výrobky

Roku 2008 dosáhly vývozní subvence výše 32 758 000 Kč. Používají se na základní produkty zpracované do finálních výrobků. Seznam základních výrobků, na něž se vývozní subvence vztahují, nalezneme v příloze I prováděcího nařízení Komise (ES) č. 1043/2005.

¹⁰⁰ viz. Příručka pro žadatele o prémii za vykloučení vinice 2010, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz

¹⁰¹ viz. Příručka pro žadatele o podporu na restrukturalizaci a přeměnu vinic 2009/2010, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz

¹⁰² Více informací o vývozních subvencích se nachází v Kapitole: Ekonomické a právní nástroje SZP

Seznam zpracovaných výrobků se nalézá tamtéž v příloze II. Výše sazeb na jednotlivé výrobky se mění, je zveřejňována Evropskou komisí v úředním věstníku EU.

restrukturalizační podpora v cukrovarnickém průmyslu

Tuto dotaci upravuje **nařízení Rady(ES) č. 320/2006, kterým se zavádí dočasný režim restrukturalizace cukrovarnického průmyslu ve Společenství, a nařízení Komise(ES) č. 968/2006**, jež ho provádí. Pěstitelům cukrové řepy náleží 10% podíl z restrukturalizační podpory. Ta pro hospodářský rok 2007/2008 byla určena na 730 eur za tunu kvóty cukru, což celkově znamená 74 805 139 eur. Pěstitelé měli uzavřené smlouvy na dodávky cukrové řepy u podniků, které se své kvóty vzdaly.

dodatečná platba restrukturalizační podpory v cukrovarnickém průmyslu

Podle nařízení Rady(ES) č. 1261/2007, jež novelizuje nařízení Rady(ES) č. 320/2006, náleží pěstitelům cukrové řepy pro období 2008/2009 dotace 237,5 eur za tunu kvóty na cukr, jíž se podnik vzdal.

diverzifikační podpora v cukrovarnickém průmyslu

Tato subvence se zaměřuje na pěstitele cukrové řepy a je obsažena v **nařízení vlády č. 149/2008 Sb. o stanovení některých podmínek poskytování diverzifikační podpory pěstitelům cukrové řepy**. Sazba dotace byla pro hospodářský rok 2007/2008 stanovena na 17,246 eur za tunu cukrové řepy. V roce 2008 poskytl SZIF na 4 žádosti dotace ve výši 10 876 000 korun z rozpočtu Unie.

intervenční nákupy¹⁰³

intervenční nákup másla a sušeného odstředěného mléka (v roce 2008 nebyl uskutečněn)

intervenční nákup obilovin

Roku 2008 bylo užito 222000 Kč na intervenční nákup obilovin.

intervenční skladování obilí (v roce 2008 nebylo uskutečněno)

přeprava prodaných intervenčních zásob obilovin do vývozního místa

Přímo v roce 2008 k přepravě nedošlo, ale byly hrazeny vývozy z let 2006 a 2007, a to ve výši 55 549 000 Kč.

intervenční nákup cukru (v roce 2008 nebyl uskutečněn)

¹⁰³ Více informací o intervenčních nákupech se nachází v Kapitole: Ekonomické a právní nástroje SZP

intervenční skladování cukru

Pro rok 2008 se celkové výdaje na naskladnění, skladování a vyskladnění cukru vyšplhaly na 16 114 000 korun.

výdaje na Společnou zemědělskou politiku v ČR v roce 2008 u vybraných programů

<i>druh podpory</i>	<i>vynaložené prostředky v tisících Kč</i>
přímé platby	16 717 989
společná organizace trhu	3 739 180
Program rozvoje venkova	7 581 083

zdroj: SZIF

Zkratky použité v kapitole:

EAFRD = EZFRV = Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

EAGF = EZZF = Evropský zemědělský záruční fond

ES = Evropská společenství

EU = Evropská unie

ha = hektar

HRDP = Horizontální plán rozvoje venkova

LPIS = Systém pro identifikaci pozemků

SAPARD = Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova

SAPS = jednotná platba na plochu

Sb. = Sbírka zákonů

SZIF = Státní zemědělský intervenční fond

SZP = Společná zemědělská politika

Top-Up = národní doplňkové platby

Kapitola: Dotace v lesnictví

V celé této kapitole se jedná o „českou aplikaci evropských předpisů ve zkoumané materii“. Ostatní členské státy mají své domácí subvenční programy a jinou výši vyčleněných prostředků.

Program SADARD se nezabýval dotacemi speciálně pro lesnictví. **Horizontální plán rozvoje venkova**¹⁰⁴ podporoval lesnictví v části 3.2.4. Lesnictví A) Zalesňování zemědělské půdy a B) Založení porostů rychle rostoucích dřevin určených pro energetické využití. Na Lesnictví bylo celkově mezi lety 2004 až 2006 vynaloženo 7706618 eur z veřejných zdrojů, z toho 6165294 eury přispěl **EAGGF**. Soukromé zdroje se projektů neúčastnily.

V **Operačním programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství**¹⁰⁵ byla na opatření **Lesní hospodářství** vymezena mezi lety 2004 až 2006 suma 14280179 eur z veřejných zdrojů. 9996125 eur pocházelo ze Společenství a zbytek připadá na dofinancování z České republiky. Největší zájem byl o podopatření **Obnova lesního potenciálu poškozeného přírodními kalamitami a požárem a zavádění příslušných ochranných preventivních opatření**. Z celkové aktuální alokace veřejných finančních prostředků (2004-2006) pro toto podopatření dosáhly závazky v letech 2004 - 2006 celkem 94 %. U podopatření **Investice do lesů** výrazně vzrostl počet žadatelů v roce 2006 a v období 2004-2006 se celkem vyčerpalo 95 % z celkové aktuální alokace veřejných finančních prostředků. Malá poptávka žadatelů u podopatření **Zalesňování zemědělsky nevyužívaných půd** znamenala, že na závazky bylo vyplaceno 40 % z celkové aktuální alokace veřejných finančních prostředků v období 2004-2006. Úplně bez zájmu bylo podopatření **Sdružování majitelů lesa**, kde se za celou dobu neuskutečnila žádná akce. Tudíž nedošlo k čerpání finančních prostředků.

Program rozvoje venkova¹⁰⁶

Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova zakotvuje **Program pro rozvoj venkova** v článku

¹⁰⁴ viz. Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro období 2004-2006, Ministerstvo zemědělství, 2008

¹⁰⁵ viz. Výroční zpráva o Operačním programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství v České republice za rok 2006, Ministerstvo zemědělství, Praha 2007

¹⁰⁶ viz. Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013, Ministerstvo zemědělství, Praha 2007, www.mze.cz

15. obecně, jeho náplň v článku 16. V hlavě 4. je upravena struktura os a opatření pro rozvoj venkova. V článku 69 a následujících jsou uvedeny příspěvky a jejich přidělování. V hlavě 6. nalezneme institucionální organizaci pro řízení programu a jeho kontrolu. Hlava 8. se týká používání státních podpor. **Nařízení Rady (ES) č. 1290/2005 o financování společné zemědělské politiky** v článku 4. deklaruje financování rozvoje venkova pomocí Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova. Hlavě 3. obsahuje předběžné a průběžné platby, pozastavení a snížení výše průběžných plateb, uzavření programu, automatické zrušení závazku. Článek 33 řeší finanční nesrovnalosti. **Nařízení Komise (ES) č. 1975/2006**, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 1698/2005, pokud jde o provádění kontrolních postupů a podmíněnosti s ohledem na opatření na podporu rozvoje venkova, má vymezenou působnost v článku 6 a 25, vztahuje se na většinu podpor pro lesnictví. Nařízení se zaměřuje na dodržování kritérií způsobilosti, dodržování podmíněnosti, kontroly správní a na místě, snížení a vyloučení dotací. **Nařízení Komise (ES) č. 1974/2006**, kterým se stanoví podrobná pravidla pro použití nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, se zabývá aktualizací národních strategických plánů, změnami v programech pro rozvoj venkova, ověřitelností a kontrolovatelností opatření a pravidel způsobilosti, státními subvencemi. V článcích o ose 1 a ose 2 jsou nastíněny také definice vztahující se k lesnictví. **Zákon č. 252/1997 Sb. o zemědělství** v § 1 písmeno c) vytváří podmínky pro uskutečnění společné zemědělské politiky, má proto vztah i k subvencím v lesnictví, poněvadž spadají pod společnou zemědělskou politiku. § 3 vymezuje podmínky pro získání subvencí. § 4a se týká provádění kontrol a § 5 umožňuje sankcionovat prohřešky a nedostatky.

definice osvětlující některé pojmy z Programu rozvoje venkova

„**osa**“ – ucelená skupina opatření se specifickými cíli

„**opatření**“ – soubor podopatření, příp. záměrů nebo operací přispívajících k provádění osy

„**podopatření**“ – soubor záměrů nebo operací přispívajících k provádění příslušného opatření

„**záměr**“ – soubor operací přispívajících k provádění příslušného opatření/podopatření

„**projekt**“ – konkrétní operace k realizaci cílů opatření. Každý projekt musí představovat samostatnou funkční část.

Program pro rozvoj venkova vychází z **nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD)**, z **nařízení Rady (ES) č. 1290/2005 o financování společné zemědělské politiky** a z Programu rozvoje venkova ČR na období 2007 – 2013 schváleného dne 23.5.2007 Evropskou komisí. Podle

Programu rozvoje venkova je na léta 2007 až 2013 na opatření **Investice do lesů** naplánováno 100358386,13 eur z veřejných zdrojů, tedy Unie a národní, a ta samá částka ze soukromých; na opatření **Zalesňování zemědělské půdy** 69157181,43 eur z veřejných zdrojů bez spolufinancování ze soukromé sféry; na opatření **Platby v rámci Natury 2000 v lesích** 12238489,97 eur z veřejných zdrojů bez spolufinancování ze soukromé sféry; na opatření **Lesnicko – environmentální platby** 15735201,39 eur z veřejných zdrojů bez spolufinancování ze soukromé sféry; na opatření **Obnova lesního potenciálu po kalamitách a podpora společenských funkcí lesa** 30693355,81 eur z veřejných zdrojů bez spolufinancování ze soukromé sféry.

Opatření a podopatření vztahující se k lesnictví najdeme v Ose 1 a Ose 2.

Osa 1 - Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví

1. Opatření zaměřená na restrukturalizaci a rozvoj fyzického kapitálu a podporu inovací
 - 1.2. Investice do lesů
 - 1.2.1. Lesnická technika
 - 1.2.2. Technické vybavení provozoven
 - 1.2.3. Lesnická infrastruktura

Osa 2 – Zlepšování životního prostředí a krajiny

2. Opatření zaměřená na udržitelné využívání lesní půdy
 - 2.1. Zalesňování zemědělské půdy
 - 2.1.1. První zalesnění zemědělské půdy
 - 2.1.2. Založení porostů rychle rostoucích dřevin pro energetické využití
 - 2.2. Platby v rámci Natury 2000 v lesích
 - 2.2.1. Zachování hospodářského souboru lesního porostu z předchozího produkčního cyklu
 - 2.3. Lesnicko-environmentální platby
 - 2.3.1. Zlepšování druhové skladby lesních porostů
 - 2.4. Obnova lesního potenciálu po kalamitách a podpora společenských funkcí lesa
 - 2.4.1. Obnova lesního potenciálu po kalamitách a zavádění preventivních opatření
 - 2.4.2. Neproduktivní investice v lesích

U **osy 1** lze nalézt u **lesnictví silné stránky**: dočasně **nízká cena pracovních sil**, dostatečný **potenciál pracovních sil** pro lesnický sektor, vysoká úroveň **plánování a organizace**

hospodaření v lesích, tradice a dostatečná síť lesnického školství. Naopak k **slabým stránkám** patří: **nízká efektivita práce, zastaralé technické a technologické vybavení, malý podíl výroby s vyšší přidanou hodnotou, nedostatečné používání výsledků výzkumu a vývoje, nízká míra inovací, nízké využívání moderních informačních technologií, nízké využití až neznalost marketinkových praktik spojené s nedostatečným stupněm finalizace produktu, neobjasněné vlastnické vztahy a roztržštěná pozemková držba, nedostatečná infrastruktura v lesnictví, nerozvinutý systém poradenství v lesnictví, nedostatečná úroveň vzdělání a osvěty** v souladu se současnými požadavky Společné zemědělské politiky a ochrany životního prostředí EU, **nedostatek kapacit na zpracování biomasy.** Jako **příležitosti** se jeví: **růst zájmu o zdravé životní prostředí, podpora kvality produktů a inovací v lesnickém sektoru. Ohrožovat může: industrializace bez zřetele k životnímu prostředí, změny klimatu v důsledku globálního oteplování.**

Opatření se snaží **eliminovat problémy odvětví.** Má za strategický **cíl zvýšení konkurenceschopnosti** lesnictví, zvýšení **diverzifikace a rozšíření tržních příležitostí, zdokonalení infrastruktury, zlepšení zpracování a marketingu surovin.** Především se orientuje na **posílení růstu dynamického podnikání** v lesnictví, **zvýšení výkonnosti** lesnických podniků, na **restrukturalizaci a rozvoj technického potenciálu, podporu inovačních procesů a zlepšení ochrany životního prostředí** v lesnictví.

Opatření Investice do lesů¹⁰⁷ je dále rozčleněno do tří podopatření **Lesnická technika, Technické vybavení provozoven a Lesnická infrastruktura.** Toto opatření navazuje na operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství – opatření 1.3 Lesní hospodářství z minulého období (rok 2004 až 2006). V období před vstupem do Společenství podobný program neexistoval pro ČR. Na opatření Investice do lesů připadá 11,94% z prostředků na Osu 1.

LESNICKÁ TECHNIKA

Jak název napovídá, podopatření se týká **koupě strojů a zařízení sloužících k regeneraci a výchově lesních porostů a k výrobě materiálů** pro tyto účely, k **počátečnímu zpracování dříví ekologickými postupy** a dále **strojů a zařízení určených pro stavbu a údržbu lesních cest, stezek a chodníků, meliorací, hrazení bystřin, retenčních nádrží.**

Žadatelem mohou být fyzická osoba, právnická osoba, sdružení s právní subjektivitou, obec, svazky obcí, spravující lesy, které jsou ve vlastnictví soukromých osob, jejich sdružení s právní subjektivitou, obcí, svazků obcí. O podporu se **nemohou ucházet** sdružení vzniklá podle

¹⁰⁷ viz. Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytnutí dotace na projekty Programu Rozvoje venkova ČR na období 2007-2013 u opatření I.1.2, Ministerstvo zemědělství, 2008, www.mze.cz

§ 829 Občanského zákoníku smlouvy o sdružení, státní podnik, zahraniční právnická osoba, která nemá sídlo na území ČR, zahraniční fyzická osoba, která nemá trvalé bydliště na území ČR.

Právnické a fyzické osoby mohou získat přímou nenávratnou **subvenci** v podobě bezhotovostní, hotovostní, či leasingu. Nejvyšší úroveň subvence dosáhne 50% výdajů, z nichž se skládá celkový návrh. Společenství poskytne 75% z veřejných rozpočtů a náš stát zbývajících 25% z veřejných rozpočtů. Na dotaci **se vztahuje režim „de minimis“** ve shodě s nařízením Komise (ES) č. 1998/2006 o použití článků 87 a 88 Smlouvy na podporu „de minimis“. Dle tohoto pravidla nesmí celková výše dotace získané jednou osobou v kterémkoli tříletém období překročit obnos 200 000 eur. **Lze spolufinancovat** náklady na stroje a zařízení sloužící k regeneraci a výchově lesních porostů a k výrobě materiálů pro tyto účely, k počátečnímu zpracování dříví ekologickými postupy a na stroje a zařízení pro stavbu a údržbu lesních cest, stezek a chodníků, meliorací, hrazení bystřin, retenčních nádrží. Dále výlohy na projekt a technickou dokumentaci do výše 20 000 Kč a spolufinancovat DPH za předpokladu, že se jedná o neplátce DPH. **Ke spolufinancování nedochází** při pořízení použitého zařízení a strojů, u strojů a zařízení k pilařskému zpracování, u malých uchazečů do 250 hektarů obhospodařované výměry lesů, kteří si chtějí koupit harvester, harvesterové uzly, odvozní soupravu.

Projekt se uskuteční na území České republiky kromě hlavního města Prahy. **Neporušuje právní normy, dodržuje cíl a rozsah opatření/podopatření/záměru.** Žadatel se neodchyluje od definice příjemce subvence pro odpovídající opatření/podopatření/záměr. Investice jsou podloženy lesním hospodářským plánem, či osnovou. Dotace se mohou dočkat jen lesní majetky o minimální výměře 3 ha a větší. Uchazeč může v jednom kole příjmu podat výlučně **jednu žádost**. Podmínky pro realizaci projektu musí být splněny, jinak následuje sankce. U všech podmínek znamená sankce zastavení projednávání žádosti před úhradou finančních prostředků na konto příjemce subvence. Jestliže již úhrada proběhla, vymáhá se dlužná suma i penále. U poslední podmínky lze navíc uložit nápravné opatření nařízené SZIF.

TECHNICKÉ VYBAVENÍ PROVOZOVEN

Cílem podopatření je **získat a modernizovat technologie pro zpracování a zužitkování zbytkové biomasy pro energetické a jiné účely, budovat a modernizovat malokapacitní venkovské podniky**, jež budou vyrábět zboží s vyšším podílem přidané hodnoty (nevýjímaje nehmotné investice).

Žadatelem může být fyzická osoba, právnická osoba působící v lesnictví nebo souvisejícím oboru, jestliže zaměstnávají méně než deset pracovníků a jejich roční obrat je nižší než 2 miliony €. Podporu **není určena** pro sdružení vzniklé podle § 829 Občanského zákoníku

smlouvy o sdružení, zahraniční právnickou osobu, která nemá sídlo na území ČR, zahraniční fyzickou osobu, která nemá trvalé bydliště na území ČR. Právnické a fyzické osoby se mohou domoci přímé nenávratné **subvence** na podnikatelskou činnost v podobě bezhotovostní, hotovostní, leasingu, či věcného plnění uchazeče. Ostatní pravidla u subvencí jsou shodná s lesnickou technikou.

Lze spolufinancovat získání a modernizaci technologií (spolu se softwarem a licencemi) pro zpracování a využití zbytkové biomasy pro energetické a jiné účely a výstavbu či modernizaci podniku na zpracování lesnických produktů. Dále výdaje na projekt včetně projektové dokumentace do výše 20 000 Kč a technickou dokumentaci do výše 80 000 Kč. U nákupu stavby se musí dodržet přímá spojitost mezi koupí nemovitosti a předmětem projektu. Jde-li o koupi už postavené budovy spolu s pozemkem, kde se budova nachází, podporu lze získat na koupi spoluvlastnických podílů, pakliže se takto nabytá nemovitost stane po provedení nákupu výlučným vlastnictvím uchazeče. Podpora na koupi nemovitosti může zabírat nejvýše 10% veškerých způsobilých výloh na určený projekt, jež jsou uvedeny ve znaleckém posudku k projektu. Zakoupený pozemek nesmí být zastavěný. Ostatní zásady jsou shodné jako u koupě stavby. DPH za předpokladu, že se jedná o neplátce DPH. U věcného plnění se považují za způsobilý náklad výlučně stavební práce, stavební materiál se tam nezapočítá. Uchazeč fyzická osoba může provádět činnosti osobně, eventuálně rodinní příslušníci, zaměstnanci. U právnické osoby statutární zástupci osobně a rodinní příslušníci, zaměstnanci. V pracovním – stavebním deníku dokládá příjemce dotace postup provedení projektu. Katalog stavebních prací poslouží jako sazebník pro určení úrovně způsobilých výloh pro stavební práce, není dovoleno zahrnovat jiné práce, než které jsou v katalogu. Na stavební práce v rozsahu věcného plnění se nevztahuje režim zadávání veřejných zakázek. **Spolufinancování neproběhne** při koupi použitého zařízení.

Projekt se uskuteční na území České republiky kromě hlavního města Prahy.

Neporušuje právní normy, dodržuje cíl a rozsah opatření/podopatření/záměru. Žadatel se neodchyluje od definice příjemce subvence pro odpovídající opatření/podopatření/záměr. Podporu nezískají podniky v nesnázích - **uchazeč** musí dodržet předpoklad **finančního zdraví** u projektu. Investice vztahující se k užití dřeva jako suroviny se týkají veškerých pracovních postupů před průmyslovým zpracováním, když dotace podporuje investice do zvyšování hodnoty lesnických výrobků. Mechanické zpracování dřeva na odlišné polotovary se nepokládá za průmyslové zpracování. Při překročení pravidel sankce zabrzdí projednávání žádosti před úhradou finančních prostředků na konto příjemce subvence. Jestliže již úhrada proběhla, vymáhá se dlužná suma i penále.

LESNICKÁ INFRASTRUKTURA

Účelem podopatření jsou **budování, modernizace, rekonstrukce a celkové opravy**

- **lesních cest** nad dva metry šířky, spolu se souvisejícími stavbami,
- **zařízení regulujících vodní poměry v lesích**, spolu se souvisejícími stavbami a zbývajícími infrastrukturními stavbami a
- zařízení využívaných v lesním hospodaření.

Žadatelé jsou zde stejní jako u lesnické techniky. Právnické a fyzické osoby mohou získat přímou nenávratnou **subvenci** v podobě bezhotovostní, hotovostní, věcného plnění uchazeče. Ostatní pravidla u subvencí jsou shodná s lesnickou technikou.

Lze spolufinancovat budování, modernizace, rekonstrukce a celkové opravy lesních cest nad dva metry šířky, spolu s mostky, propustkami a svodnicemi na nich; zařízení regulujících vodní poměry v lesích, spolu s lesotechnickými melioracemi v lesích, postupy orientované na ochranu půdy, vody a regulaci vodních poměrů v lesích v pásmech hygienické ochrany vodních zdrojů nebo v chráněných oblastech přirozené akumulace vod, retenční vodní nádrže mající vztah k lesnímu hospodaření; a zbývající infrastrukturní stavby a zařízení využívaná v lesním hospodaření. Výlohy na projekt a technickou dokumentaci jsou shodné s těmi u technického vybavení provozoven. U nákupu pozemku jsou zásady shodné jako u technického vybavení provozoven. Navíc se vyskytuje pravidlo, že **pozemek** musí být **vyňat ze zemědělského půdního fondu** ke dni předložení žádosti o uhrazení. DPH za předpokladu, že se jedná o neplátce DPH. Započtení věcného plnění se neodlišuje od zásad u technického vybavení provozoven. **Spolufinancování se neuplatní** u budování a oprav staveb hrazení bystřin a u preventivních protipovodňových zákroků na drobných vodních tocích.

Projekt se uskuteční na území České republiky kromě hlavního města Prahy. **Neporušuje právní normy, dodržuje cíl a rozsah opatření/podopatření/záměru.** Žadatel se neodchyluje od definice příjemce subvence pro odpovídající opatření/podopatření/záměr. **Projekt odsouhlasilo Ministerstvo životního prostředí.** Při překročení pravidel následná sankce zmrazí projednávání žádosti před úhradou finančních prostředků na konto příjemce subvence. Jestliže již úhrada proběhla, vymáhá se dlužná suma i penále.

U **Osy 2** má lesnictví **silné stránky: podíl lesní půdy na úrovni průměru Unie**, lesnická **legislativa zohledňující zásady trvale udržitelného hospodaření.** Naopak **stinné stránky** představují: **ochuzená prostorová a věková struktura a nepatříčně pozměněná druhová skladba lesů, antropogenní poškození lesů a degradace lesních půd, nízký rozsah ploch energetických plodin.** Jako **příležitosti** se jeví: rostoucí zájem společnosti o ochranu

životního prostředí, přírody a krajiny, všeobecná mezinárodní podpora udržitelného rozvoje lesního hospodaření, veřejný zájem o mimoprodukční funkce lesa, požadavky Kjótského protokolu a růst poptávky po využívání alternativních zdrojů energie – závazek Společenství zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie. **Ohrožení způsobují klimatické změny a změny v hydrologických cyklech.**

Opatření z Osy 2 zaměřená na **udržitelné využívání lesní půdy** jsou rozčleněna na tři opatření: Zalesňování zemědělské půdy, Obnova lesního potenciálu po kalamitách a podpora společenských funkcí lesa a Platby v rámci NATURA 2000 v lesích. U opatření Zalesňování zemědělské půdy se objevuje podopatření První zalesnění zemědělské půdy. Opatření Zalesňování zemědělské půdy předcházelo v období 2004 až 2006 opatření Lesnictví z Horizontálního plánu rozvoje venkova. Před přistoupením do Unie existoval Program podpory mimoprodukčních funkcí zemědělství z Ministerstva zemědělství. Před opatřením Platby v rámci NATURA 2000 v lesích a Lesnicko-environmentální platby nepředcházela jiný podobný program. Opatření Obnova lesnického potenciálu a podpora společenských funkcí lesů navazuje na operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství s opatřeními Obnova lesního potenciálu poškozeného přírodními kalamitami a požárem a zavádění příslušných ochranných preventivních opatření a Investice do lesů v letech 2004 – 2006, v předchozím období se podobné programy nezavedly. Na opatření Zalesňování zemědělské půdy je určeno 3,56%, na opatření Platby v rámci Natury 2000 v lesích 0,63% a na opatření Obnova lesního potenciálu po kalamitách a podpora společenských funkcí lesa 1,58% finančních prostředků z Osy 2.

Základní předpoklad pro všechny uchazeče o podporu z **Opatření zaměřeného na udržitelné využívání lesní půdy** je, že půda, které se žádost dotýká, je **zahrnuta v Evidenci využití zemědělské půdy** vedené podle §3a zákona o zemědělství. Výlučně taková půda může získat žádanou dotaci.

PRVNÍ ZALESNĚNÍ ZEMĚDĚLSKÉ PŮDY¹⁰⁸

Podopatření se zaměřuje na **zlepšení biodiverzity krajiny rozšířením zalesněných oblastí a zvětšení ekologické stability krajiny**. Tato subvence formuje podmínky pro diverzifikaci výroby. Zmenšuje míru zornění půdy bez negativních následků neobhospodařované zemědělské půdy. Zalesňování zemědělských ploch je významné z hlediska využití půdy a ochrany životního prostředí. Tato dotace se týká vysazení lesního porostu na zemědělské půdě a též ochrany takhle vytvořeného lesního porostu. Dotaci můžeme rozdělit do tří jednotlivých položek: **podpora na vysazení lesního porostu na zemědělské půdě, podpora na péči o lesní**

¹⁰⁸ viz. Metodika k provádění nařízení vlády č. 239/2007 Sb., o stanovení podmínek pro poskytování dotací na zalesňování zemědělské půdy, Ministerstvo zemědělství, 2009, www.mze.cz

porost využitelná po dobu pěti let začínající rok po roce výsadby a **náhrady z důvodu ukončení zemědělské produkce** trvajících patnáct let, začínající rokem po roce zalesnění.

Uchazečem o podporu na zalesňování zemědělské půdy může být vlastník pozemku vyhrazeného k zalesnění; sdružení vlastníků pozemků s právní subjektivitou; spoluvlastník pozemku s písemným souhlasem zbylých spoluvlastníků; nájemce pozemku s písemným souhlasem vlastníka, respektive spoluvlastníků, k zalesnění půdy a nájemní smlouvou, jež dovoluje splnit patnáctiletý závazek; sdružení nájemců pozemků s právní subjektivitou, s písemným souhlasem vlastníků, eventuálně většiny spoluvlastníků k zalesnění půdy a nájemními smlouvami, jež dovolují splnit patnáctiletý závazek.

subvence na vysazení lesního porostu

předmět podpory: první zalesnění	sazba v £/ha	sazba v £/ha v méně příznivých oblastech
jehličnaté dřeviny	1 954	2 233
listnaté dřeviny	2 590	2 961

zdroj: Příručka pro žadatele opatření lesnictví v rámci PRV/EAFRD

Projekt se uskuteční na území České republiky kromě území Prahy. Podpora se nevztahuje na příjemce dotace na předčasné ukončení zemědělské činnosti a na uchazeče o podporu na totožný záměr z jiných veřejných rozpočtů. Dotace nepřichází v úvahu u pěstování vánočních stromků.

Podpora na péči o lesní porost a náhrada z důvodu ukončení zemědělské výroby přijde adresátům výlučně tehdy, když půda současně získala podporu na zalesňování a nanejvýš na stejnou plochu jako předešlá subvence. Je nutno, aby byl pozemek složkou půdního bloku, eventuelně jeho dílu, s nejmenší rozlohou 0,5 ha vysazené půdy souvislé plochy. Výjimku s nižší výměrou představují pozemky, jež nejméně zčásti sousedí s pozemkem plnícím funkci lesa. **Příjemce** musí zachovat výměru osázené půdy po dobu **patnácti let** počínaje rokem po roce zasazení. Žadatel musí **plnit podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu** na všech půdních blocích, přeměnit před zasláním žádosti o dotaci v Evidenci půdy původní kulturu na „jinou kulturu“¹⁰⁹ a nechat upravit na náležitém katastrálním úřadě v katastru nemovitostí původní pozemek na lesní. Výše podpory na následnou péči o vysazený lesní porost činí 437 eur na jeden hektar ročně.

¹⁰⁹ podle zákona o zemědělství se jinou kulturou rozumí kultura odlišná od orné půdy, travního porostu, vinice, chmelnice, ovocného sadu, školky a zelinářské zahrady

sazba subvence na ukončení zemědělské výroby

žadatel náhrady	zalesněná orná půda, chmelnice, vinice, ovocný sad, školka nebo zelinářská zahrada £/ha/rok	zalesněné travní porosty a jiné kultury £/ha/rok
zemědělský podnikatel	294	149
jiní vlastníci zemědělské půdy	149	149

zdroj: Příručka pro žadatele opatření lesnictví v rámci PRV/EAFRD

Subvence není zamýšlena pro následující žadatele: stát; kraje; sdružení krajů; obce; sdružení obcí; sdružení obcí a krajů; státní podnik; příspěvkové organizace zřízené státem, krajem, obcí či jejich sdruženími; veřejné výzkumné instituce a právnické osoby, jejichž základní kapitál je nejméně z 50% vlastněn státem, krajem, sdružením krajů, obcí, sdružením obcí, sdružením obcí a krajů.

Při překročení zavedených pravidel se uplatní sankce. Postihují zejména nesoulad mezi nahlášenou a zjištěnou skutečnou plochou, nedostatečný počet nahlášených sazenic, porušení deklarovaného složení porostu, špatnou vitalitu výsadby. Sankce jsou udělovány podle závažnosti porušení zásad – nižší sankce zredukuje podporu, přísnější vede k nevyhovění žádosti či odevzdání subvence.

ZACHOVÁVÁNÍ HOSPODÁŘSKÉHO SOUBORU LESNÍHO POROSTU Z PŘEDCHOZÍHO PRODUKČNÍHO CYKLU¹¹⁰

Tato podpora se orientuje na řešení **specifického znevýhodnění** vlastníků lesa, posílení **environmentální hodnoty** lesů, **trvale udržitelné využití lesní půdy** a zlepšení **životního prostředí a krajiny**. Toto podopatření náleží do opatření **Natura 2000 v lesích**. Zaměřuje se na **udržení současného lesního hospodářského komplexu s pestrou biodiverzitou**, chráněného podle evropské legislativy, při zpracovávání nového lesního hospodářského plánu, či osnovy. Jinak by mohlo dojít k degradaci na lesní hospodářský komplex s menším ekologickým významem.

Příjemcem dotace může být vlastník lesního pozemku, sdružení vlastníků s právní subjektivitou, spoluvlastník s písemným souhlasem spoluvlastníků většiny spoluvlastnických podílů. **Nárok nemají** stát, státní podnik, kraj, sdružení krajů, obec, sdružení obcí, sdružení obcí a krajů, organizační složka zřízená státem, krajem, obcí nebo jejich sdruženími, veřejné výzkumné instituce, příspěvková organizace, právnická osoba, v níž mají předešlé subjekty přinejmenším 50% majetkovou účast.

¹¹⁰ viz. Metodika k provádění nařízení vlády č. 147/2008 Sb., o stanovení podmínek pro poskytování dotací na zachování hospodářského souboru lesního porostu v rámci opatření Natura 2000 v lesích, Ministerstvo zemědělství, 2009, www.mze.cz

Právnícké a fyzické osoby mohou usilovat o přímou nenávratnou **subvenci** v podobě bezhotovostní a hotovostní. Podpora je poskytována ve výši 60 eur na jeden hektar porostní skupiny¹¹¹ na lesní půdě za kalendářní rok. Dotace má sloužit k dílčí náhradě škody způsobené omezením hospodářské činnosti v lesích. **Lze spolufinancovat** udržování nejvhodnějšího druhového složení lesních porostů na územích Natury 2000 (tam náleží ptačí oblasti, či evropsky významné lokality) v délce trvání dvaceti let.

Projekt se uskuteční na **území České republiky** kromě hlavního města Prahy. Porostní skupina obsahuje nejméně jednu etáž¹¹², jež patří do jednoho ze subvencovaných porostních typů hospodářského komplexu a jež dosahuje věku přinejmenším počátku doby obnovy. Do podporovaných porostních skupin se řadí jedlový, bukový, dubový, topolový, ostatní listnatý a nízký les. **Alespoň polovina rozlohy porostní skupiny** se musí nalézat v **oblasti Natury 2000**. Je-li zastoupeno v porostní skupině více etáží, musí dílčí oblast vybrané etáže, zaznamenaná v lesní hospodářské osnově, či v lesním hospodářském plánu, potažmo součet dílčích oblastí etáží, tvořit nejméně polovinu rozlohy porostní skupiny. Uchazeč je povinen na pozemku viditelně vytyčit rozhraní porostní skupiny, jestliže není zřetelně rozpoznatelné. Uchazečův platný lesní hospodářský plán, nebo lesní hospodářskou osnovu pro porostní skupinu je nutno evidovat v digitální podobě v datovém skladu. **Sankce** jsou udělovány podle závažnosti porušení zásad, nižší sankce zredukuje podporu, přísnější vede k nevyhovění žádosti, či odevzdání subvence. U drobných provinění nemusí být sankce vůbec použita.

ZLEPŠOVÁNÍ DRUHOVÉ SKLADBY LESNÍCH POROSTŮ¹¹³

Podopatření je zaměřeno na **zvýšení podílu dřevin s větší tolerancí ke škodlivým činitelům a melioračním vlivem** na půdu. Cílem je zabezpečit biodiverzitu lesních porostů a její rozvoj pomocí vhodného druhového a prostorového složení porostů, dosáhnout optimálních produkčních možností stanoviště. Využijí se zásady trvale udržitelného hospodaření v lesích. Konkrétně subvence slouží ke **zlepšování druhového složení lesních porostů** a zároveň nahrazuje újmy způsobené poklesem hospodářské činnosti v lesích.

Uchazečem o podporu může být jakákoli osoba hospodařící na lesním pozemku soukromého vlastníka, sdružení soukromých vlastníků s právní subjektivitou, soukromého spoluvlastníka s písemným souhlasem spoluvlastníků většiny spoluvlastnických podílů, obce, sdružení obcí s právní subjektivitou, sdružení obce a soukromých vlastníků s právní subjektivitou. **Žádat nelze** u lesního pozemku ve vlastnictví státu; státního podniku; kraje;

¹¹¹ část porostu, u které se v důsledku vývoje lesa změnila např. druhová, věková nebo prostorová skladba

¹¹² vertikální členění porostních skupin

¹¹³ viz. Metodika k provádění nařízení vlády č. 53/2009 Sb., o stanovení podmínek pro poskytování dotací na lesnicko-environmentální opatření, Ministerstvo zemědělství, 2009, www.mze.cz

sdružení krajů; příspěvkové organizace; organizační složky zřízené státem, krajem či jejich sdruženími; veřejné výzkumné instituce; právnické osoby, v níž mají zmíněné osoby nejméně 50% majetkový podíl.

Dotace má proměnlivou sazbu podle třídy zvýšeného zastoupení melioračních a zpevňujících dřevin porostní skupiny a podle území, kde se bude podpora aplikovat. Zvýhodněny jsou oblasti Natura 2000, zvláště chráněná území oproti ostatním lesům. Vypláceny jsou podpory za kalendářní rok v trvání až dvaceti let.

sazba podpory v eurech na hektar

navýšený podíl melioračních a zpevňujících dřevin v %	lesy v oblastech Natura 2000 a zvláště chráněných územích	ostatní lesy
od 5 do 15	25	20
nad 15 do 25	49	40
nad 25 do 35	74	60
nad 35	97	81

zdroj: nařízení vlády číslo 53/2009 Sb.

Projekt se uskuteční na **území České republiky** kromě hlavního města Prahy. Celá porostní skupina obsahuje nejméně 1 etáž stáří 6 až 30 let včetně, hodnota zakmenění¹¹⁴ činí nejméně sedm desetin plného zakmenění, zastoupení melioračních a zpevňujících dřevin překračuje nejméně o 5 % hodnotu minimálního podílu určeného vyhláškou číslo 83/1996 Sb.. Vykytuje-li se hlavní dřevina v etáži současně jako meliorační a zpevňující dřevina, může být zařazena do navýšeného podílu jen do výše 10 %. Za hlavní dřevinu se považuje dřevina s největším výskytem v etáži. Podmínka označování hranic porostní skupiny, digitalizace lesního hospodářského plánu nebo osnovy je tu obdobná jako u předešlé podpory.

U opatření **Obnova lesního potenciálu po kalamitách** a podpora společenských funkcí lesa lze nalézt dvě podopatření - **Obnova lesního potenciálu po kalamitách** a zavádění preventivních opatření a **Neproductivní investice v lesích**.

¹¹⁴ ukazatel růstových podmínek porostu

OBNOVA LESNÍHO POTENCIÁLU PO KALAMITÁCH A ZAVÁDĚNÍ PREVENTIVNÍCH OPATŘENÍ¹¹⁵

Účelem podopatření je **regenerace produkčních schopností lesa** a jeho veškerých funkcí a **zmenšení míry škod**, zapříčiněných požáry a přírodními pohromami. Dotace jsou uvolňovány na **zásahy proti kalamitám** zapříčiněným živými i neživými silami, na následnou **regeneraci**, na **protierozní** a **protipovodňové zákroky** na pozemcích plnicích funkci lesa. Další cíle tvoří **trvale udržitelné využití lesní půdy** a **zlepšení životního prostředí a krajiny**.

Žadatelem může být vlastník pozemku vymezeného k plnění funkcí lesa, nájemce, sdružení s právní subjektivitou vlastníků, nebo nájemců. O podporu **nemohou usilovat** sdružení vzniklá podle § 829 Občanského zákoníku smlouvy o sdružení, zahraniční právnická osoba, která nemá sídlo na území ČR, zahraniční fyzická osoba, která nemá trvalé bydliště na území ČR.

Subjekty se mohou ucházet o přímou nenávratnou **podporu** v podobě bezhotovostní, hotovostní. Nejvyšší úroveň podpory uhradí až 100% výdajů, jež tvoří projekt. 10 000 Kč představuje hranici nejmenších možných výdajů pro přiznání subvence. Naopak nejvyšší možné výdaje jsou u záměru obnova lesního potenciálu po kalamitách zastropovány částkou 40 milionů Kč na projekt, u záměru zavádění preventivních opatření v lesích a odškodňování škod způsobených povodněmi sumou 10 milionů Kč na projekt. U jednoho žadatele je celková úroveň subvence omezena mezi lety 2007 až 2013 sumou 500 milionů Kč. Dotace je hrazena z veřejných rozpočtů Společenství z 80% a z veřejných rozpočtů ČR z 20%.

U obou záměrů **lze spolufinancovat** projektovou dokumentaci nejvýše do 20 000 Kč a DPH u neplátce DPH. U záměru **Zavádění preventivních opatření v lesích a odškodňování škod způsobených povodněmi** jde o preventivní protipovodňová opatření na drobných vodních tocích a v jejich povodích a protierozní opatření; odstraňování škod zapříčiněných povodněmi na drobných vodních tocích, jestliže se jedná o území vymezené k plnění funkcí lesa nebo toky ve správě osob oprávněných k hospodaření v lesích, na lesních cestách a souvisejících zařízeních, sanace erozních rýh, nátrží¹¹⁶ a hrazení a stabilizace strží. Je možno spolufinancovat technickou dokumentaci nejvýše do 80 000 Kč. U záměru **Obnovy lesního potenciálu po kalamitách** se jedná o zvláštní zásahy při pohromách způsobených živými a neživými činiteli; likvidace poničených lesních porostů po kalamitách určených k obnově do 40 let věku; umělá regenerace sadbou v oblastech po kalamitních těžbách spolu s přípravou těchto prostor před zalesněním; umělá regenerace sítí¹¹⁷ na území po kalamitních těžbách spolu s přípravou těchto oblastí před

¹¹⁵ viz. Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytnutí dotace na projekty Programu Rozvoje venkova ČR na období 2007-2013 u opatření II.2.4, Ministerstvo zemědělství, 2008, www.mze.cz

¹¹⁶ geomorfologický jev způsobený vodní erozí

¹¹⁷ pěstební úkon v lesním hospodářství, při kterém se vpravuje semeno do půdy

výsadbou. Subvence **nezaplatí** výlohy na opětovnou umělou výsadbu; obvyklé sledování stavu lesa; ochranu a péči o vysazený porost; zpracování dřevní hmoty na kalamitním území (nevztahuje se na lesní porosty do 40 let vymezené k obnově) a shromažďování dříví i klestu z kalamitních oblastí a odstranění klestu; výstavbu, modernizaci, rekonstrukce a celkové opravy lesních cest, zařízení upravujících vodní režim v lesích a ostatních infrastrukturních objektů a zařízení, které nemají původ v nastalé kalamitní situaci.

Projekt se uskuteční na území České republiky kromě hlavního města Prahy.

Neporušuje právní normy, dodržuje cíl a rozsah opatření/podopatření/záměru. Žadatel se neodchyluje od definice příjemce subvence pro odpovídající opatření/podopatření/záměr. Při nesplnění podmínek sankce ukončí projednávání žádosti před úhradou finančních prostředků na konto příjemce subvence. Jestliže již úhrada proběhla, vymáhá se dlužná suma i penále.

NEPRODUKTIVNÍ INVESTICE V LESÍCH

Toto podopatření usnadňuje neproduktivní investování v lesích, které zvyšuje rekreační význam lesů a zajišťuje bezpečnost jeho návštěvníkům. Tato subvence se nedotýká lesnictví přímo, spíše okrajově, obsahově přesahuje moji práci, a proto se jí nebudu blíže zabývat.

Národní dotace

Doplňují subvence ze Společenství. Obecně jsou upraveny v zákoně č. 289/1995 Sb. o lesích v §46 a následujících. Jsou vypláceny ze zdrojů České republiky.

Legislativní úprava

Základními právními předpisy, které upravují poskytování dotací v rámci lesnictví jsou:

- Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV).
- Nařízení Komise (ES) č. 1974/2006, kterým se stanoví podrobná pravidla pro použití nařízení Rady (ES) č. 1698/2006 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV).
- Nařízení komise (ES) č. 1975/2006, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 1698/2005, pokud jde o provádění kontrolních postupů a podmíněnosti s ohledem na opatření na podporu rozvoje venkova.
- Nařízení Komise (ES) č. 796/2004, kterým se stanoví prováděcí pravidla pro podmíněnost, odlišení a integrovaný administrativní a kontrolní systém podle nařízení Rady (ES) č. 1785/2003, kterým se stanoví společná pravidla pro režimy přímých podpor v rámci společné zemědělské politiky a kterým se zavádějí některé režimy podpor pro zemědělce.

- Nařízení vlády 239/2007 Sb., o stanovení podmínek pro poskytování dotací na zalesňování zemědělské půdy.
- Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství.
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích (lesní zákon).
- Zákon 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu.
- Zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon).
- Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.
- Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech.
- Vyhláška č. 29/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin.
- Vyhláška č. 139/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o přenosu semen a sazenic lesních dřevin, o evidenci, o původu reprodukčního materiálu a podrobnosti o obnově lesních porostů a o zalesňování pozemků prohlášených za pozemky určené k plnění funkcí lesa.
- Vyhláška č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů.
- Nařízený vlády č. 147/2008 Sb., o stanovení podmínek pro poskytování dotací na zachování hospodářského souboru lesního porostu v rámci opatření Natura 2000 v lesích
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- Vyhláška č. 84/1996 Sb., o lesním hospodářském plánování.
- Občanský zákoník (č. 40/1964 Sb.).
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon)
- Nařízení vlády č. 103/2003 Sb., o stanovení zranitelných oblastí a o používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření v těchto oblastech

Zkratky použité v kapitole

DPH = daň z přidané hodnoty

EAFRD = Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

ES = Evropská společnost

EU = Evropská unie

PRV = Program rozvoje venkova

SAPARD = Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova

SZIF = Státní zemědělský intervenční fond

Kapitola: Budoucí vývoj Společné zemědělské politiky

Blízká budoucnost po Health checku^{118 119 120 121 122}

Health check slouží k střednědobému přezkoumání reforem Společné zemědělské politiky z roku 2003. Koriguje současnou podobu SZP. Neukáže další vývoj po roce 2013. To není jeho záměr. Na základě health checku by se měla SZP zefektivnit, zmodernizovat, zjednodušit a zbavit se překážek pro farmáře. **Program rozvoje venkova** se obohatí o nová témata - **boj s klimatickými změnami, obnovitelné zdroje energie a biopaliva druhé generace, vodohospodářství, udržení biologické rozmanitosti**. Nynější stadium změn agrární politiky zformuje předpoklady pro revizi prostředků, rozsahu a opodstatnění aktuální podpory agrárnictví.

Členským zemím je svěřeno 10 % vnitrostátních rozpočtových stropů k použití na specifické podpory výroby v oblasti environmentální, marketingu, zdraví zvířat a ekonomicky zranitelných regionů. Státy se mohou nyní chovat pružněji, finanční prostředky nemusí nutně směřovat do stejného oboru. Tato změna se vztahuje i na státy aplikující režim jednotné platby na plochu.

Postupně dojde k odstranění subvencí, jež jsou dosud vázány na produkci, a jejich začlenění do systému jednotné platby. Dotkne se to chmele, bramborového škrobu, lnu a konopí pěstovaných na vlákno.

Hektarové subvence pěstování energetických plodin zaniknou. Nucené ponechání části půdy ladem (tzv. set-aside) se nebude dále provádět. Farmářům se tím zvýší jejich produkční potenciál. Místo tohoto nástroje budou zemědělci zachovávat některé stávající Zásady správné zemědělské praxe, aby neutrpěla ekologická stránka věci.

Velmi citlivou oblastí je **zrušení kvót na mléko a mléčné výrobky** do roku 2015. Nynější kvóty porostou o 1% do roku 2013. Státy nově mohou flexibilněji nakládat s požadovaným referenčním množstvím tuku v mléce, mají větší volnost ve stanovení kvót pro přímý prodej a na dodávky. Členové Společenství budou moci omezeně podpořit státními prostředky svoje mléčné odvětví.

Přistoupiší země z roku 2004 nebudou sankcionovat své farmáře za neplnění některých norem **cross-compliance** až do roku 2013. I v budoucnu má probíhat zjednodušování těchto

¹¹⁸ je to tzv. kontrola zdravotního stavu reformy SZP

¹¹⁹ viz. Aktualizace: „Zdravotní kontrola“ reformy společné zemědělské politiky, www.euroskop.cz

¹²⁰ viz. Health Check of the CAP: current situation, Commission proposal and Council outcome, Evropská komise, 2009, www.europa.eu

¹²¹ viz. Jakobe, P., Machálek, E., Pazdera, J.: Kontrola zdravotního stavu SZP, reforma českého zemědělství a podpora z EAFRD v období 2007-2013, Krajská agrární komora Ústeckého kraje, Praha 2009

¹²² viz. Blaas, G.: Health check a výhledy SZP po roce 2013, www.uzei.cz

pravidel a administrativy s tím spojené. Země používající režim jednotné platby na plochu (SAPS) mají delší přechodné období pro zavedení režimu jednotné platby na farmu (SPS) do konce roku 2013.

Státy **EU-12 získají 90 milionů eur** za účelem jednoduššího využití článku 68 nového nařízení Rady číslo 73/2009, dokud jim nebudou vypláceny přímé platby jako původním členům.

Členové Unie s režimem jednotné platby mohou momentálně nevyužité prostředky z národního finančního rámce poskytnout na opatření podle článku 68 nařízení Rady číslo 73/2009, či poslat fondu pro rozvoj venkova.

Vzroste také investiční **dotace pro mladé zemědělce** z programu rozvoje venkova z 55 000 eur na 70 000 eur.

Kvůli rozšíření vlivu trhu na agrární odvětví zanikne intervenční cena u vepřového masa, u ječmene a čiroku bude nulová. Intervenční ceny zůstanou u pšenice v průběhu intervenčního období s cenou 101,31 eur za tunu až do limitu 3 milionů tun, u másla až do hodnoty 30 000 tun a u odstředěného mléka až do výše 109 000 tun. Farmáři budou více vystaveni impulzům trhu.

Kompromisně se dojednala i ožehavá otázka **snížení přímých plateb** pomocí růstu obligatorní modulace. Farmářům, jež získají ročně více než 5000 eur na přímých platbách, postupně vzroste modulace až na 10% v roce 2012. Podnikům, kterým přichází více než 300000 eur přímých plateb ročně, modulace vzroste o 4% vzhledem k modulaci pro nižší příjemce. Zdroje ušetřené tímto přerozdělením poputují na nové priority programu rozvoje venkova.

modulace nově:

rok	kategorie	
	nad 5000 eur	nad 300000 eur
2009	7%	11%
2010	8%	12%
2011	9%	13%
2012	10%	14%

zdroj: Evropská komise

Lesnictví blízké budoucnosti ^{123 124}

V Evropské unii je lesní hospodaření chápáno komplexně a zahrnuje v sobě ekonomické, ekologické a sociální funkce. Unijní politika lesnictví se řídí **zásadou trvale udržitelného rozvoje**. Společenství vypracovalo pro lesnictví do blízké budoucnosti **akční plán EU v oblasti**

¹²³ viz. Národní lesnický program pro období do roku 2013, Ministerstvo zemědělství, 2008, www.mze.cz

¹²⁴ viz. Evropská komise: Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o akčním plánu EU pro lesnictví, Brusel 2006, www.europa.eu

lesnictví. Tento program obsahuje obecné záměry **napomáhat a zlepšovat udržitelnou správu lesů** a jejich **multifunkční roli**. Multifunkční lesy by měly uspokojovat nynější i budoucí potřeby společnosti a napomáhat zaměstnanosti vztahující se k lesům. Konkrétní cíle: **zvýšit dlouhodobou konkurenceschopnost, zlepšovat a chránit stav životního prostředí, napomáhat koordinaci a komunikaci, zvýšit kvalitu života**, rozvádějí obecnější ideje. Nyní podrobněji k jednotlivým záměrům Společenství.

Pro pestrou a stoupající poptávku veřejnosti zohledňující obnovitelné zdroje surovin má lesnictví výhledově významnou možnost další produkce vysoce kvalitních výrobků a služeb s přidanou hodnotou. K vytvoření pevného a silného oboru, který je schopen vypořádat se s globálními změnami, je nutno diverzifikovat produkci, inovovat a investovat do lidského kapitálu a kvality zaměstnání. Ke zvyšování dlouhodobé konkurenceschopnosti lesnické oblasti a udržitelného využívání lesních produktů a služeb přispěje podpora **výzkumu a technického rozvoje**, stejně jako větší **použití lesní biomasy k výrobě energie**. Dřevo jako surovina pro energetiku by mohlo zmenšit energetickou závislost na dovozu paliv, zajistit spolehlivost dodávek, udržet pracovní příležitosti na venkově a substituovat fosilní paliva, čímž omezí klimatické změny. Další aktivity ovlivňující konkurenceschopnost jsou větší **spolupráce vlastníků lesů, zlepšené vzdělání a odborná příprava** v lesnickém odvětví. Růst nákladů na lesnictví, zhoršené vykonávání lesních služeb, zmenšení dostupnosti dřeva - to jsou možné následky rozdrobení soukromého vlastnictví lesů. Významná část vlastníků lesů, jež v lesích nehospodaří, nemá dostatečné znalosti a schopnosti v lesích udržitelným způsobem hospodařit. Členské země mají za úkol poskytnout odborné vzdělání, poradní služby a informovat vlastníky lesů a lesnické pracovníky.

Ke zvyšování kvality života má napomoci **vzdělání a komunikace v oblasti životního prostředí**. Občané nejsou uspokojivě obeznámeni s klady udržitelného lesního hospodářství. Dalším nástrojem je **zachování a zlepšení ochranné funkce lesů**. Ochranná úloha lesů nabývá na důležitosti nejvíce v horách a ve Středomoří kvůli zvyšujícímu se riziku přírodních pohrom, kolísání počasí, erozi a desertifikaci v některých regionech Evropy.

Koordinaci a komunikaci pomůže **zlepšená koordinace politik** v odvětvích **navazujících na lesnictví**. Koordinace a komunikace mají za cíl zvýšit **používání dřeva** a ostatních **lesních produktů z udržitelně spravovaných lesů**.

Zlepšení a ochrana životního prostředí se zaměřuje na zachování zdravého lesního ekosystému. Tam lze zařadit udržení produkční kapacity, odolnosti, ucelenosti, biologické rozmanitosti, sekvestrace uhlíku¹²⁵ v rozdílných geografických oblastech. Dopomoci k tomu má **zlepšená ochrana lesů** v Unii. Ekologické podmínky a produkční kapacity lesů Společenství

¹²⁵ ukládání uhlíku

ohrožují změny podnebí, lesní požáry, znečištění ovzduší, zavlečené druhy škodlivých organizmů a invazivní druhy.

Po roce 2013^{126 127 128 129 130 131 132}

Bohužel dnes neexistuje mnoho pramenů a dokumentů, podle nichž by bylo možné představit si budoucí model Společné zemědělské politiky a jeho financování. Budoucí zemědělská politika bude muset vzít v úvahu hlavní **hospodářská** a **geopolitická** hlediska. V agrární oblasti jsou nejvýznamnějšími úkoly vytvořit **potravinovou** a **energetickou bezpečnost**. Konkrétně by měla SZP reagovat na tyto podněty.

- nestabilita na geopolitické scéně - konflikty, národní protekcionismus;
- rostoucí světová populace;
- růst bohatství rozvojových regionů a související dlouhodobý trend růstu globální poptávky po hlavních zemědělských komoditách;
- následky změn podnebí působící na stabilitu světové zemědělské výroby;
- alternativní využití zemědělských produktů jako obnovitelné zdroje energie;

Vzhledem k těmto okolnostem je důležité dlouhodobě zabezpečit **růst zemědělské produkce**. Světová i unijní spotřeba a poptávka bude dlouhodobě růst. Zhoršit to může i omezenost hlavních agrárních vstupů – především dostupnost zemědělské půdy. Při dodržování dlouholetých doporučení minimální strategické míry soběstačnosti okolo 80-85% u nejdůležitějších zemědělských nebude ohrožena potravinová bezpečnost. Nedostatek zemědělských produktů by zahýbal celým světovým trhem i s cenami.

SZP by se mohla vydat cestou *renacionalizace*, či *spolufinancování*. To však není řešení rozpočtové stránky zemědělské politiky. Výdaje by se jen přenesly z rozpočtu Společenství na národní rozpočty, k ušetření finančních zdrojů by tak nedošlo. Silné ekonomiky by toho využily k dotování svých sektorů, tím by byla pokřivena hospodářská soutěž a velmi poškozena konkurenceschopnost osob. Spíše lze předpokládat, že bude více finančně podporován II. pilíř SZP pomocí administrativního přerozdělení zdrojů, dobrovolné nebo povinné modulace z I. pilíře SZP.

¹²⁶ viz. Jakobe, P., Machálek, E., Pazdera, J.: Kontrola zdravotního stavu SZP, reforma českého zemědělství a podpora z EAFRD v období 2007-2013, Krajská agrární komora Ústeckého kraje, Praha 2009

¹²⁷ viz. Pozice ČR při jednáních o reformě Společné zemědělské politiky, Ministerstvo zemědělství, www.lfa.cz

¹²⁸ viz. Blaas, G.: Health check a výhledy SZP po roce 2013, www.uzei.cz

¹²⁹ viz. Fischer Boel, M.: Perspectives for the CAP in the Health Check and after 2013, projev Brusel 3.listopadu 2008, www.europa.eu

¹³⁰ viz. Fischer Boel, M.: CAP post 2013: What future for direct payments?, projev Brno 2.června 2009, www.europa.eu

¹³¹ viz. Fischer Boel, M.: Liberalism and the CAP, projev Stockholm 31.říjen 2008, www.europa.eu

¹³² viz. Fischer Boel, M.: The role of the regions in the future CAP, projev Nantes 24.říjen 2008, www.europa.eu

Přímé platby také přetrvávají do budoucna z důvodu udržení kontinuity a ochranného. O těchto platbách bude třeba přesvědčit občany. Protože zahraniční importéři nedodrží unijní normy sociálních standardů, environmentální péče a pohody zvířat, bude zachován systém jednotné platby i do budoucna. Ale jistě orientován jinak než nyní. Společenství nemá síly, jak unijní standardy prosadit na mezinárodní úrovni. Při zabezpečování výroby kvalitních a nezávadných potravin, při účinné údržbě venkovské krajiny, při dodržení šetrného vztahu k životnímu prostředí se bude klást větší důraz na podmínky cross – compliance.

Komisařka Mariann Fischer Boelová¹³³ vidí budoucnost v co nejlepším využití tržních příležitostí, zejména v oblasti vysoce kvalitních potravin. Tam se očekává velký rozvoj trhu. Základní zásadou se má stát nechání prostoru pro trh, aby mohl sám fungovat. Boelová neschvaluje obecné pojištění proti ztrátě příjmů a vynaložení velkých peněžních částek na tento nástroj. Vedlo by to k popření tržně orientovaného agrárního odvětví. Náklady by navíc představovaly ohromnou zátěž. Nepředstavitelný je návrat těžkopádného řízení trhu. Takto vytvořená stabilita by byla vykoupená vysokými cenami, nadvýrobou, nízkou konkurenceschopností, rozpočtovými výdaji a mezinárodním napětím. A jak se promění **režim jednotné platby** v budoucnu? Nyní systém funguje relativně necíleně. Platby pro farmáře nejsou odvozeny od úrovně jeho příjmů. Výhoda tohoto nástroje je jeho relativní jednoduchost. Musíme se rozhodnout, co vlastně chceme. Dáme více prostředků do jednoduchého, ale poměrně nepřesného systému, či vytvoříme precizní systém pro konkrétní úkoly. Rozhodnutí bude politicky problematické, poněvadž cílený nástroj nově přerozdělí subvence ze SZP mezi farmáře, regiony a členy Společenství. Veřejnost bude požadovat více cílené dotace. Chce vidět jasné výsledky použití finančních zdrojů, jež pocházejí z jejich kapes. Do budoucna by měl zůstat zachován společný systém přímých plateb, jež pro farmáře představuje příjmovou záchrannou síť.

Francie předložila během svého předsednictví Unii v roce 2008 dokument o budoucnosti Společné zemědělské politiky z pohledu francouzského. Tento projekt se zaměřil na dvě témata:

A/ působení SZP a Společenství při zachování **potravinové bezpečnosti** v Evropě a ve světě,

B/ podpora **primárních cílů SZP** uvedených v Římské smlouvě.

Francie je toho názoru, že je nutné podpořit nástroje SZP na stabilizaci trhu, používat zásady preference Unie, klást překážky vnější konkurenci. Přímé platby nahradí unijním farmářům vyšší náklady spojené s vyššími hygienickými standardy, kvalitou a zdravotní nezávadností potravin vzhledem ke konkurenci ze zahraničí. To je úplně rozdílná představa oproti současnému systému

¹³³ evropská komisařka pro zemědělství a rozvoj venkova Mariann Fischerová Boelová

WTO, kde se země snaží usnadnit přístup na trh a redukovat domácí podpory omezující trh. Francie jakožto největší příjemce subvencí z unijního rozpočtu chytře navrhuje návrat k dřívějším principům SZP. Chce udržet nynější výši tržní podpory a příjmových přesunů v nástrojích budoucí SZP.

Jednotliví členové Společenství mají velice rozdílné názory na budoucí vývoj SZP. Nedávné změny na světových trzích použili zastánci konzervativních i liberálních postojů. **Konzervativní** představitelé, tam patří samozřejmě Francie, zamýšlí v budoucnu zrušit britský rabat, nezkracovat zemědělské výdaje, zaručit potravinovou bezpečnost, zachovat stejnoměrný rozvoj regionů, zabezpečit vyváženost světových agrárních trhů, vzdorovat následkům změn klimatu.

Zastánci **liberálních** myšlenek usilují o redukcí výdajů rozpočtu Unie, pozvolné omezování přímých plateb a tržních opatření, růst kompenzací za environmentální přínosy neoceněné trhem, navýšení finančních zdrojů na rozvoj venkova z důvodu změn klimatu. Strukturální fondy by se měly v bohatých státech redukovat, zato by se měly zaměřovat na chudé rozvojové země. Podle nich je nejvhodnějším lékem na potravinovou bezpečnost volný obchod. Nastane-li nedostatek potravinářských komodit, je podstatný přístup na fungující světové trhy. Musí se tudíž uvolňovat obchodní bariéry.

I když mají státy Společenství rozdílné názory a představy na vývoj zemědělské politiky, lze vysledovat jasnou tendenci v minulých reformách vyjádřenou v principech, právních normách a nástrojích zemědělské politiky. Z této tendence lze vyvozovat závěry platné i v budoucnu. Provedení hlubších změn nelze přesně předpovědět, poněvadž při rozhodování o formování Společné zemědělské politiky převládají konkrétní zájmy jednotlivých unijních zemí.

Vývoj podle OECD ¹³⁴

Zástupci OECD jsou stejného názoru jako představitelé EU, že **zemědělská politika je nezbytná a nedojde k jejímu zrušení** v blízkém budoucnu. Farmáři poskytují veřejnosti vedle kvalitních potravinářských surovin a potravin také celou škálu důležitých služeb nezohledněných (nehonorovaných) trhem. U těchto služeb nelze jejich spotřebitele prostým způsobem žádat o úhradu. Zemědělská politika je trvale proplácí, v tom tkví její potřebnost. **Koncepce multifunkčnosti** je uznávána i ostatními zeměmi OECD. Její přínosy nelze tržně kompenzovat, proto je zde místo pro agrární politiku.

Podle OECD je **tržní politika zastaralý model**, poněvadž v oblastech důchodů zemědělců a multifunkčnosti, kde chce situaci zlepšovat, selhává. U důchodů nepodporuje

¹³⁴ viz. Kraus, J., Dyková, E.: Perspektivy evropské agrární politiky – bulletin VÚZE č.6/2008

nejpotřebnější. Protože je cenová podpora navázána na výrobu, nejvíce finančních prostředků připlýne největším producentům. Drobní farmáři zvládají důchodovou situaci nejhůře, nástroje tržní politiky je nezabezpečí. Větším zemědělcům nezajistí cenová podpora výrazný výnos, poněvadž velká část tržeb ve skutečnosti ze zemědělství odchází. Neprospívá dlouhodobému zvýšení konkurenčního postavení farmáře, zabrání krátkodobému zániku. Dále zvedá náklady v zemědělském sektoru posilováním úrovně cen půdy.

Zvýšením cen jednotlivých komodit se nedosáhne ekologičtějšího způsobu výroby. Cenová podpora může mít dokonce opačný vliv. Cíleně použít tento prostředek nelze. Multifunkčnosti cenová podpora neprospívá.

OECD radí odstranit vývozní podpory Společenství, postupně snižovat cla, jelikož zachovávají vysoké ceny, opustit intervenční sítě a následně odstranit kvóty. Zaměřit by se unijní farmáři měli na kvalitu a na označení původu výrobků. Uvažovat je potřeba o zamezení volatility důchodů v agrárnictví. Obranné postavení Evropské unie v mezinárodním agrárním obchodu je mylné. Unie jako významný světový zemědělský exportér by se měla snažit dosáhnout lepšího přístupu na trhy jiných států. Společenství má snahu více exportovat, spolu s tlakem na otevření trhů ostatními státy by měla zpřístupnit své agrární trhy.

Platby na podnik jsou **zastaralým modelem** vzniklým z tržní politiky. Tato podpora představuje pozitiva pro zemědělský trh, ale nezlepšuje konkurenceschopnost agrárnictví. Její úroveň a přerozdělení pochází z předešlé výše cenové podpory. Zápornou stránku hrají díky podnikové prémii vysoké ceny půdy, jež se podstatně přenášejí do nákladů farmářů. Důchody a multifunkčnost se zde potýkají se stejnými nedostatky jako u cenové podpory. U multifunkčnosti chybí opět adresnost subvencí. Degresivita plateb situaci nevyřeší. Mohla by způsobit nerovné podmínky na trhu s půdou, když by se velmi redukovaly podpory větších agrárních společností, a drobným rolníkům by to nepomohlo. Ani opatření Cross compliance není adresné, rovněž pochází ze systému plateb na podnik. Je v něm promítnuta cenová politika minulosti.

Současná politika I. pilíře se musí **zreformovat**. Nástroje tržní politiky ani podnikových plateb nenaplní vytyčené priority. Již byly podniknuty kroky správným směrem, když byly platby odpojeny od produkce. Ale dokončení nastane až přeměnou podpor na adresné a přesunutí z I. do II. pilíře. Zemědělská politika musí být v dlouhodobém horizontu udržitelná. Jen pouhá transformace podnikových plateb úspěch nepřinese.

Budoucnost podle COPA-COGECA ^{135 136 137}

Nový program Společné zemědělské politiky má uznat podle COPA-COGECA tyto principy.

- **Odlíšnost zemědělství** od jiných hospodářských oborů. Nenahraditelnost ekonomické úlohy zemědělců a rozsáhlejší naplňování **společenských, sociálních, teritoriálních, environmentálních cílů**.
- **Rolníci jsou podnikatelé** a snaží se dosáhnout hlavní část svého příjmu z trhu. Avšak společnost by měla přijmout fakt, že zemědělci zabezpečují **služby**, jež zčásti nejsou finančně zohledněny trhem ani jinými osobami.
- Agrárnictví má stmelovat Evropskou unii. Program SZP nesmí vypadnout ze společných politik se společnými předpisy. Jinak by byla narušena konkurence na společném trhu a různorodost unijního zemědělství. Finanční solidarita je důležitá pro zaručení větší hospodářské a sociální soudržnosti, většího začlenění zemí do Společenství, pro stírání rozdílů mezi vesnicí a městem.

Hlavním záměrem programu SZP by mělo být zaručení **ekonomické, environmentální a sociální udržitelnosti agrárního** odvětví ve Společenství. Zemědělství musí pružně reagovat na vývoj ve světě a plnit požadavky evropských spotřebitelů.

Nový program SZP má umožnit dostupnost bezpečných, stabilních a nezávadných potravin pro zákazníky ve Společenství. Při tom se má zachovat strategická nezávislost Unie na dodávkách v jejích rozhodujících výrobních oblastech. EU zčásti vyhoví rostoucí celosvětové poptávce po potravinách. Do roku 2050 by se mohla zvýšit o 50%. Ohrožení strategické potravinové nezávislosti spatřuje COPA – COGECA v dalším otevírání trhů ES, jež může omezit produkci v některých oblastech. Oddělení plateb od produkce může způsobit stejný následek. Jednou opuštěná výroba se složitě nahrazuje. Otevřenější trh je také náchylnější k výkyvům cen komodit a dodávek pro spotřebitele i zemědělce. Důležitá je podpora bohatého sortimentu vysoce jakostních potravin s přidanou hodnotou pro trh evropský i zahraniční. Díky růstu blahobytu v Číně a Indii poptávají tyto státy i vysoce kvalitní potraviny z EU. Otevírá se příležitost pro evropské zemědělce. Ti musí zlepšit svoji konkurenceschopnost a nabízet produkty s přidanou kvalitou. Mohla by k tomu přispět posílená družstva. Nabízí zvýšení konkurenceschopnosti strukturováním zemědělsko-potravinářského řetězce, redukováním výrobních nákladů, růstem přidané hodnoty. Zemědělci se rychleji adaptují na nové požadavky

¹³⁵ viz. The future of the Common Agricultural Policy – What is at stake?, Copa-Cogeca, www.copa-cogeca.be

¹³⁶ viz. Visions for the future of agricultural policy in Europe, Copa-Cogeca, 2008, www.copa-cogeca.be

¹³⁷ viz. Fischer Boel, M.: Observations on a CAP for the future, projev Brusel 30.září 2008, www.europa.eu

zákazníků a jejich postavení na trhu bude významnější. Budou mít výhodnější vyjednávací pozici vůči obchodním a zemědělsko-potravinářským řetězcům.

Zemědělství má pomáhat zaměstnanosti a ekonomice venkovských regionů i v budoucnu. Úloha farmářů jako správců venkovské krajiny bude sílit a dosáhnou náležité odměny za veřejné služby. Slušný životní standard a dlouhodobé výhody přilákají budoucí generaci k farmaření.

Dodržování unijních nákladných a přísných standardů zemědělci by nemělo mít za následek snižování konkurenceschopnosti na mezinárodním poli. Dovozy tato kritéria nesplňují a těžší z toho konkurenční výhodu. Musí však být zachovány potravinové bezpečnostní normy ES. Evropským zemědělcům by se mělo dostat kompenzací skrze trh, nebo unijní rozpočet. Při výrobě mají být používány metody, jež nepoškozují životní prostředí, zachovávají pohodu zvířat a biodiverzitu, ztrácejí venkovskou krajinu. Je nezbytné hospodařit s půdou tak, aby byla posílena biodiverzita, ochrana přírodních zdrojů a biotopů se zřetelem ke specifickým regionálním podmínkám. Společenství se musí více zaměřit na výzkum změn klimatu, aby se na to zemědělci a agrární výroba mohli připravit. Zemědělská půda je zabírána pro jiné účely, vodní rezervy ve světě jsou na pokraji vyčerpání. Změny podnebí v budoucnu povedou k vystřídání pěstovaných plodin. Vzroste riziko poškození rostlinné výroby přírodními živly (bouře, povodně, sucha). Změna klimatu pravděpodobně zvýší volatilitu zemědělských cen. Agrárnictví Unie zabezpečí vyšší energetickou nezávislost a umožní omezit emise CO₂ s použitím obnovitelných nepotravinářských zdrojů. Plodiny lze využít pro vytápění, produkci biopaliv a obnovitelné průmyslové materiály.

Na tento dokument reagovala komisařka Boelová ve svém projevu. **Souhlasí** s COPA-COGECA, že je nutné stanovit cíle budoucí SZP a neřídít se jen čistě rozpočtovými otázkami. Chce to ve správný čas představit svoje návrhy a zaujmout klíčové místo v diskuzích o rozpočtu. COPA – COGECA správně poukazuje na význam produktivity, konkurenceschopnosti a dobře fungujícího trhu. Rozpoznala životní roli kvality pro úspěch evropského zemědělství do budoucna.

Komisařka **nesouhlasí** s potravinovou nezávislostí, to není jediná možná cesta k potravinové bezpečnosti. Neměli bychom se takto vracet. Unie je čilý agrární obchodník. Společenství je čistý dovozce zemědělských surovin i čistý vývozce zemědělských výrobků. Nemůžeme očekávat, že v zahraničí budou trhy otevřeny exportům z Unie, bez toho, aby byly naše trhy přístupné jim. Vývozy chudých rozvojových států do Společenství jsou pro ně velice důležité. Potravinová bezpečnost se skládá ze dvou složek: domácí výroby a obchodu.

Komisařka na rozdíl od dokumentu COPA-COGECA hodnotí **decoupling** velmi pozitivně. Spolu s ní i farmáři oceňující svobodu, jež takto získali. Oddělené platby jsou velmi

efektivní a účinný prostředek proti cenové volatilitě, spadají do WTO „Green boxu“ domácích podpor nenarušujících trh. Ale existují oblasti, kde by úplné oddělení plateb přineslo více nákladů než zisku. I do budoucna se počítá se subvencemi navázanými na produkci u krav bez tržní produkce mléka, u prémie pro ovce a kozy.

Zkratky použité v kapitole

COGECA = Všeobecný výbor zemědělského družstevnictví

COPA = Výbor evropských agrárních producentů

EAFRD = Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

ES = Evropská společenství

EU = Evropská unie

EU-12 = Česko, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Slovensko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Kypr,
Malta, Rumunsko, Bulharsko

OECD = Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj

SAPS = jednotná platba na plochu

SPS = jednotná platba na podnik

SZP = Společná zemědělská politika

WTO = Světová obchodní organizace

Závěr

Ve své práci jsem chtěl ukázat dotační politiku Evropských společenství u našeho agrárnictví a lesnictví v širších souvislostech, než se běžně uvádí.

Jedná se o velmi proměnlivou problematiku, i když snahy Společenství po zjednodušení právních norem v agrární oblasti jsou chvályhodné a správné. Ale přinášejí další změny a většinu veřejnosti a zemědělských podnikatelů znesnadňují orientaci a proces žádání o subvence. Také příliš komplikovaná dotační schémata neumožňují jednoduché naplnění požadavků a vynucují najímání prostředníků, kteří vypracovávají projekty. Jako matoucí faktor se ukazuje skutečnost, že podpory v zemědělství jsou vypláceny z několika unijních programů a přidávají se k tomu doplňkové programy domácí. Orientace v desítkách různých subvencí je náročná a navíc se často jejich pravidla i dotace samotné mění.

K této problematice se hůře shánějí prameny, poněvadž se neustále proměňují pravidla a podmínky. Knižní tituly a studie k nejnovějšímu vývoji nestačí vycházet. Nezbyvá než prameny hledat na webu. Je zvláštní, že informace o všech možných programech se uchazeč o subvence nedozví na webových stránkách Ministerstva zemědělství ČR, kde by to člověk logicky očekával. Musí hledat na webových stránkách SZIFu a dalších institucí. Webové stránky Evropské unie v českém jazyce obsahují pár obecných informací, ale pro zjištění podrobností už musí člověk ovládat nejlépe angličtinu. Snad se postupem doby přeloží více stránek, aby se veřejnost mohla pohodlněji dozvědět v českém jazyce i podrobnější informace. Několik obecných údajů pro učinění si vlastního názoru nestačí.

Kam agrární subvenční politika směřuje, to se dá velmi těžko předvídat. Působí na ni celá řada faktorů, o nichž nevíme, jak se v budoucnu přesně projeví. Ale některé postoje, názory a tendence jsou již dnes známé nebo předvídatelné. Změny Společné zemědělské politiky se budou projednávat uvnitř Unie mezi jednotlivými státy, skupinami agrárníků, lobbyisty, veřejností a dalšími. Změny se budou diskutovat na mezinárodní úrovni, jednak ve Světové obchodní organizaci a jednak mezi světovými mocnostmi. Jestliže bude dohodnuta reforma agrární dotační politiky Společenství, jež bude protekcionalistická podle přání unijních agrárníků (hlavně francouzských), budou spokojeni a politici také, ale takovouto změnu odmítnou ostatní agrární vývozcí a WTO. Pak reforma nemá smysl a neodpovídá realitě světového obchodu.

Rozhodující vliv na zemědělskou dotační politiku Unie má mezinárodní společenství a Světová obchodní organizace. Jestliže se rozvojové agrární země dohodnou se Spojenými státy, EU se takovému společnému tlaku neubrání a bude muset na nějaký kompromis přistoupit. Kdyby Společenství začalo svojí subvenční politikou porušovat závazky ve WTO, mohly by

poškozené země zavést odvetná opatření i na jiné sektory ekonomiky a ES by tím ničeho nedosáhlo, ba naopak by zbrzdilo mezinárodní obchod.

U budoucí reformy jsou velmi důležitá politická rozhodnutí. Pokud budou mít politici ve Společenství zájem dále reformovat SZP, zemědělci a zpracovatelé se jí těžko ubrání. Politici mají i nástroje, jak ovlivnit veřejnost, aby tuto reformu také přijala a prosazovala. Nebudou-li chtít provést politické kruhy žádné změny, těžko je budou odborníci přesvědčovat. Jen asi veřejnost by s nimi mohla pohnout, kdyby většina obyvatelstva změnu prosazovala. Nebudeme přehánět, když konstatujeme, že agrární reformy jsou hlavně politické záležitosti a přání expertů jsou až na druhém místě.

Do budoucna jsem optimista ohledně změn subvenční politiky Společenství. Tlak na ni bude vyvíjen ze všech možných stran. Veřejnost bude prosazovat nová témata, jako je globální oteplování. Státy, jež se chystají přistoupit do Společenství, budou zvyšovat náklady na SZP, rozvojové země typu Indie, Číny a dalších budou konkurenceschopnější i v průmyslových oborech a moderních technologiích a Unie bude muset také více investovat do výzkumu a vývoje, aby nezaostala za nimi. Ale to vše zůstává zatím v rovině spekulací a otázkou času.

Použitá literatura:

- Agroobchod rok 2003, Ministerstvo zemědělství, 2004, www.mze.cz
- Agroobchod rok 2005, Ministerstvo zemědělství, 2006, www.mze.cz
- Agroobchod rok 2006, Ministerstvo zemědělství, 2007, www.mze.cz
- Aktualizace: „Zdravotní kontrola“ reformy společné zemědělské politiky, www.euroskop.cz
- Blaas, G.: Health check a výhledy SZP po roce 2013, www.uzei.cz
- Co je SZIF, Státní zemědělský intervenční fond, www.szif.cz
- „Cross-compliance“ - Zákonné požadavky na hospodaření, Ministerstvo zemědělství, 2006, www.mze.cz
- Cross-compliance – Čím budou podmíněny platby zemědělcům od roku 2009?, Ministerstvo zemědělství, 2006, www.mze.cz
- ČR v roce 2006 získala z rozpočtu EU o 6,9 miliardy Kč více než odvedla, Ministerstvo financí, 2007, www.mfcr.cz
- Dohoda o víně mezi EU a USA napomůže EU obchodovat s vínem v USA, Brusel 2006, www.europa.eu
- EU a Spojené státy se přou o hovězí, 2008, www.euractiv.cz
- EU provádí výrazné reformy v odvětví cukru s cílem poskytnout výrobcům v budoucnosti dlouhodobou konkurenceschopnost, Brusel 2005, www.europa.eu
- Evropská komise: Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o akčním plánu EU pro lesnictví, Brusel 2006, www.europa.eu
- Evropská komise: Rozpočet EU na rok 2009, Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, Lucemburk 2009, www.europa.eu
- Evropská komise: EU budget 2006 – Financial Report, Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, Lucemburk 2007, www.europa.eu
- Evropské zemědělství na mezinárodní úrovni, www.czp.cuni.cz
- Fiala, P., Pitrová, M.: Evropská unie, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003
- Fischer Boel, M.: CAP post 2013: What future for direct payments?, projev Brno 2.června 2009, www.europa.eu
- Fischer Boel, M.: Perspectives for the CAP in the Health Check and after 2013, projev Brusel 3.listopadu 2008, www.europa.eu
- Fischer Boel, M.: Liberalism and the CAP, projev Stockholm 31.říjen 2008, www.europa.eu
- Fischer Boel, M.: Observations on a CAP for the future, projev Brusel 30.září 2008, www.europa.eu
- Fischer Boel, M.: The role of the regions in the future CAP, projev Nantes 24.říjen 2008, www.europa.eu
- Health Check of the CAP: current situation, Commission proposal and Council outcome, Evropská komise, 2009, www.europa.eu
- Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro období 2004-2006, Ministerstvo zemědělství, 2008
- Jak CAP pomáhá farmářům v Evropě?, www.itr.si
- Jak se bude CAP týkat nových členských zemí?, www.itr.si
- Jaké jsou problémy s CAP?, www.itr.si
- Jaké jsou reformy CAP z června 2003?, www.itr.si
- Jakobe, P., Machálek, E., Pazdera, J.: Kontrola zdravotního stavu SZP, reforma českého zemědělství a podpora z EAFRD v období 2007-2013, Krajská agrární komora Ústeckého kraje, Praha 2009
- K jednání WTO o zemědělství – bulletin VÚZE č.3/2005
- Kapitola 7: Zemědělství, 2008, www.euroskop.cz
- Kapitola 29: Rozpočtová a finanční ustanovení, 2008, www.euroskop.cz
- kolektiv autorů: Světová obchodní organizace, Ministerstvo zemědělství, 2004, www.mze.cz
- König, P., Lacina, L. a kol.: Rozpočet a politiky Evropské unie, C. H. Beck, Praha 2004
- Kraus, J., Dyková, E.: Perspektivy evropské agrární politiky – bulletin VÚZE č.6/2008

- Metodika k provádění nařízení vlády č. 53/2009 Sb., o stanovení podmínek pro poskytování dotací na lesnicko-environmentální opatření, Ministerstvo zemědělství, 2009, www.mze.cz
- Metodika k provádění nařízení vlády č. 147/2008 Sb., o stanovení podmínek pro poskytování dotací na zachování hospodářského souboru lesního porostu v rámci opatření Natura 2000 v lesích, Ministerstvo zemědělství, 2009, www.mze.cz
- Metodika k provádění nařízení vlády č. 239/2007 Sb., o stanovení podmínek pro poskytování dotací na zalesňování zemědělské půdy, Ministerstvo zemědělství, 2009, www.mze.cz
- Metodika k provádění nařízení vlády č. 79/2007 Sb., podmínkách provádění agroenvironmentálních opatření, ve znění nařízení vlády č. 114/2008 Sb. a nařízení vlády č. 45/2009 Sb., Ministerstvo zemědělství, 2009, www.mze.cz
- Ministerská jednání WTO skončila kvůli zemědělství fiaskem, ČTK, 2008, www.financninoviny.cz
- Moravec, M.: Hospodářské vztahy EU a USA prismatem jednání v rámci WTO, Konference IIPS: Vzájemné vztahy EU a USA a zájmy České republiky, Brno 2005, www.europlatform.cz
- Národní lesnický program pro období do roku 2013, Ministerstvo zemědělství, 2008, www.mze.cz
- Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013, Ministerstvo zemědělství, Praha 2006, www.mze.cz
- Obchodní mechanismy používané k regulaci agrárního obchodu EU, www.businessinfo.cz
- Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD), 2006, www.mze.cz
- Plechanovová, B. a kol.: Evropská Unie na počátku 21. století – reformní procesy a institucionální změna, Karolinum, Praha 2006
- Politika rozvoje venkova EU na období 2007-2013, Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, Lucemburk 2006
- Pospíchalová, A.: Euro-americké vztahy, Institut pro evropskou politiku, 2003, www.europeum.org
- Pozice ČR při jednáních o reformě Společné zemědělské politiky, Ministerstvo zemědělství, www.lfa.cz
- Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytnutí dotace na projekty Programu Rozvoje venkova ČR na období 2007-2013 u opatření II.2.4, Ministerstvo zemědělství, 2008, www.mze.cz
- Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytnutí dotace na projekty Programu Rozvoje venkova ČR na období 2007-2013 u opatření I.1.2, Ministerstvo zemědělství, 2008, www.mze.cz
- Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013, Ministerstvo zemědělství, Praha 2007, www.mze.cz
- Programový dodatek k Operačnímu programu „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“, Ministerstvo zemědělství, 2004, www.mze.cz
- Přílohy Strategického plánu rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013, Ministerstvo zemědělství, 2006,
- Přínos programu SAPARD pro ČR, 2006, www.szif.cz
- Příručka pro žadatele 2009 – jednotná žádost, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz
- Příručka pro žadatele o podporu na investice 2009, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz
- Příručka pro žadatele o podporu na restrukturalizaci a přeměnu vinic 2009/2010, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz
- Příručka pro žadatele o prémii za vykloučení vinice 2010, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz
- Reforma CAP – 1992, www.czp.cuni.cz

- Reforma SZP: ministři zemědělství členských států EU přijali přelomovou reformu v odvětví cukru, Brusel 2006, www.europa.eu
- Reforma v odvětví cukru – Komisařka Fischerová-Boelová vyzývá k dalšímu úsilí o restrukturalizaci cukrovarnického průmyslu EU, Brusel 2006, www.europa.eu
- Rozehnalová, N., Týč, V.: Vnější obchodní vztahy Evropské unie, Masarykova univerzita, Brno 2006
- Souhrnná zpráva Ministerstva zemědělství ČR o stavu zemědělství, potravinářství, lesního a vodního hospodářství v roce 2004, Ministerstvo zemědělství, Praha 2005
- Společná zemědělská politika Evropské unie, 2009, www.businessinfo.cz
- Světová obchodní organizace (WTO), 2006, www.mze.cz
- The future of the Common Agricultural Policy – What is at stake?, Copa-Cogeca, www.copa-cogeca.be
- USA tlačí na EU ve sporech o hovězí, ČTK, 2009, www.euroskop.cz
- Visions for the future of agricultural policy in Europe, Copa-Cogeca, 2008, www.copa-cogeca.be
- Vznik a vývoj Společné zemědělské politiky, Ministerstvo zemědělství, 2006, www.mze.cz
- Výroční zpráva o Operačním programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství v České republice za rok 2006, Ministerstvo zemědělství, Praha 2007
- Výroční zpráva Státního zemědělského a intervenčního fondu za rok 2008, Státní zemědělský intervenční fond, 2009, www.szif.cz
- Vývoj zemědělství EU od 1957 – 1992, www.czp.cuni.cz
- WTO a zemědělství (Pracovní příručka), Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Praha 2006, www.agrovenkov.cz
- Zajíček, J.: Zemědělství ve WTO, Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2006, www.mpo.cz
- Závěrečná zpráva o programu SAPARD v České republice, Řídící orgán a Agentura SAPARD, 2006, www.szif.cz
- Zemědělské a jiné dovozní bariéry vůči nečlenským státům, www.evropa2045.cz
- Zemědělství 2008, Ministerstvo zemědělství, Praha 2009, www.mze.cz
- Změny po vstupu do EU, Ministerstvo zemědělství, Praha 2006, www.mze.cz

Klíčová slova: Evropská unie, zemědělská politika EU, dotace v zemědělství

Charles University in Prague
Law Faculty

Václav Vlášek

Selected issues of agricultural and forestry policy of the European Union

Diploma Thesis

Supervisor: JUDr. Ing. Zdeněk Hraba

Department of National Economy

Date of preparation work (conclusion of the manuscript): 7. 1. 2010

Resumé

Ich bin in der Frage des EU-Haushalts interessiert und in der Verwaltung der Einnahmen sowohl aus finanzieller als auch rechtlicher Hinsicht. Die Finanzierung der Gemeinsamen Agrarpolitik verwendet einen großen Teil der Mittel aus dem EU-Haushalt. Die Subventionspolitik ist ein wichtiger Teil zur Unterstützung der Landwirte in der Europäischen Union. Ich interessierte mich weiter für die praktische Seite der Land- und Forstwirtschaft, d.h. wie man direkt Subventionen ziehen kann. Zu meinem Thema fällt auch die Unterstützung der Landwirte aus Quellen der Tschechischen Republik. Meine Arbeit ist inhaltlich begrenzt (s. die eigentliche Bezeichnung), deshalb widmete ich mich nicht dem ökologischen Landbau und Agrotourismus. Mit der ländlichen Entwicklung beschäftigte ich mich nur in Verbindung mit Land- oder Forstwirtschaft. Ich versuchte das Thema generell zu behandeln versuchen, nicht auf zu viele Details eingehen.

Ich würde sagen, dass man dieses Thema nicht genügend Aufmerksamkeit erhält und es gibt nicht genug Publikationen in tschechischer Sprache. Und es scheint mir, dass die bestehenden Materialien sind nur zu bestimmten Untergruppen der Subventionspolitik zu finden sind. Trotz der Bemühungen der Bürokraten in der EU die Regeln zu vereinfachen und zu straffen, ist es für die Bauern und Unternehmer in der Forstwirtschaft schwierig, sich in dem Subventionssystem zu orientieren. In der jüngsten Vergangenheit änderten sich die Zuschussprogramme, die Agrarpolitik reformierte sich mehrfach und das machte die Situation schwierig.

Die Diplomarbeit habe ich in die einzelnen Themen aufgeteilt. Zunächst beschreibe ich die Entwicklung der Gemeinsamen Agrarpolitik der EU seit ihrem Anfang über die verschiedenen Reformen bis zu dem jetzigen Niveau. Im zweiten Kapitel komme ich auf den Beitritt zur EU und die ausgehandelten Bedingungen für die Einreise zurück, in Bezug auf die Land- und Forstwirtschaft, vor allem was sich kurzfristig änderte. Im dritten Kapitel behandelte ich den wirtschaftlichen Betrieb der Instrumente und ihre Rechtsgrundlage, kurz führe ich die Finanzierung der Gemeinsamen Agrarpolitik an. Im vierten Kapitel untersuche ich den Einfluss der GAP auf andere Länder der Welt und die WTO-Verhandlungen. Diese internationalen Verbindungen haben eine bedeutende Auswirkung auf die Entwicklung der Agrarpolitik. Im fünften Kapitel konzentriere ich mich im Detail auf Subventionen für die Landwirtschaft in der Tschechischen Republik und ihre Bedeutung und Betrieb. Im sechsten Kapitel beleuchte ich einer ähnlichen Weise wie im vorigen Kapitel die Situation der Forstwirtschaft in der Tschechischen Republik. Dieses Kapitel ist im Zusammenhang mit der Landwirtschaft vor allem

in der Gestalt bestimmter Subventionen und in der Aufnahme in das gemeinsame Programm zur ländlichen Entwicklung. Im siebten Kapitel versuche ich, die künftige Entwicklung der GAP und die Agrarsubventionen anzudeuten. Schließlich fasse ich die wichtigsten Informationen zusammen, die ich schon zum Ausdruck brachte.

Worauf Agrarsubventionspolitik zielt, das kann man sehr schwer voraussehen. Es beeinflusst eine Reihe von Faktoren, von denen wir nicht wissen, wie sie sich genau in der Zukunft auswirken werden. Aber manche Einstellungen, Meinungen und Trends sind bereits bekannt oder vorhersehbar. Änderungen werden in der Gemeinsamen Agrarpolitik innerhalb der EU zwischen den Ländern, Gruppen der Bauern, Lobbyisten, der Öffentlichkeit und anderen verhandelt. Änderungen werden auf internationaler Ebene diskutiert, einerseits innerhalb der Welthandelsorganisation und andererseits unter den Weltmächten. Die Zukunft der Subventionspolitik und deren Regelung sehe ich eher optimistisch. Druck auf sie wird von allen Seiten ausgeübt. Die Öffentlichkeit wird neue Themen voranbringen, wie die globale Erwärmung.

Key words: European Union, EU agricultural policy, subsidies in agriculture